

A Gyermek.

Az egyke-gyermek.

Irtta s a Magyar Gyermektanulmányi Társaság budapesti február 8-iki nyilvános értekezletén fölolvasta Nógrády László dr.

Második s befejező közlemény.

Az egyke-gyermek rajza.

Nézzük most már az egyke-gyereket!

A fejlődés örök törvényei szerint a gyermek egy csomó fizikai, szellemi és morális tulajdonságot kap már születésekor. Ezt az örökséget hozza magával az élet vándorutjára. De ezen kapott tulajdonságokon kívül még egy csomót szerezni is képes. A szerzett tulajdonságok egy részéhez akaratlanul jut környezetének hatása alatt, a másik részét pedig akarva szerzi meg. Most ez utóbbira semmi szavunk nincs, de annál jobban érdekel az, hogy milyen *tulajdonságokat kap s milyeneket szerez akaratlanul* környezete hatása alatt.

A falusi ember gyermekét közönségesen megszoktuk úgy tekinteni, mint az egészség mintaképét, aki edzett, semmi betegség nem fog rajta, tüdeje, torka, gyomra mesés; a falusi gyermek úgy él a városi ember képzeletében, mint a nyiló rózsa, mint egy erős, egészséges rózsatő, arca ragyogó piros: csattan a vértől. Szóval a falusi gyermek vashól van, mert falun megedződik, jó a levegő s ha gyöngye, elpusztul még a bölcsőben, még karon ülő gyermek korában. Ebből a kedvező képből a falusi gyermekről egy jórész nem felel meg a valóságnak. A falusi gyermek csak volt ilyen, valamikor régen. Ma már nem ilyen erős és edzett. Ma, ha az ember végigtapasztalja a falukat s a falu gyermekeit, azt látja, hogy igen sok köztük a vézna, a beteges. Ennek nem a gyermek az oka, nem a levegő, hanem a szülők. Rettegetes pusztítást végez az alkohol. Ismerek nem egy egész-

séges falusi családot, az apa és az anya még egészséges, de a gyermekek már betegek.

A beteges gyermek képe rajzolódik meg azon adatokból is, melyeket az egyke-gyermekről kaptam. Az egyke-gyermek a majomszeretet miatt henyén nevelődik, *satnya*, mert rendszerint az elsőket teszik el s így sok háznál megtörténik, hogy mikor már akarnák, hogy legyen gyermek, az asszonyt úgy elrontották, hogy vagy nem lesz gyermek, vagy ha lesz, az már gyöngeséggel, betegséggel terheltén születik. Azért mondják az adatok: a betegségek céltáblái az egykék, gyengeségük velök született, vékonydongájúak. S épen mert a betegséget magukban hordják, gyakran betegeskednek. Egyik gyűjtőm ezt mondja: minden hónapban egy nap egészséges az egyke. Igen sok köztük a vérszegény, ideges, skrofuszitikus, vérbajos és angolkóros. Szórványosan jelzik adataim azt is, hogy sok nyomorék is akad közöttük. Az egyke puhább izmu is, mert neki szabad lustálkodni, minek dolgozna, gazdag, megél a vagyonából is, azért aztán nyápic, könnyen megárt neki minden; afféle «üveglábu Jóskák».

Az egy gyermek nevelési módjában nagy vétségeket követnek el az intelligensebb szülők is: minden léptükre aggódó figyelemmel néznek, óvják a fujó szélről is, a legkisebb változás, mely esetleg csak olyan hirtelen átfutó fizikai tünet, kétségbeejti a szülőket; orvossal molesztálják, orvossággal tömik, a puha ágy párnái közt dédelgetik, szóval ha még egészséges is, ráfognak hogy beteg, ha még egyébként helyén lenne minden izma, ha még jó is lenne a fizikai konstrukciója, akkor is oly kitartóan gyógyítják az egyetlent, hogy gyengévé, beteggé lesz és képtelen minden erőfeszítésre. Persze, az egyetlen gyermeknek nem szabad egy szabadabb mozdulatot tenni, nem szabad szaladni, árkot ugrani, hideg vízben mosakodni, mezítláb járni, fára mászni; nem szabad kedve szerint enni; neki megárt a kora reggeli levegő, megárt az alkonyati szellő, árt a napsugár, árt minden. Hermetikusan elzárják a levegőtől, mint egy mumiát, úgy pólyázzák nem csak télen, de nyáron is.

Az ilyen becézgetett gyermek, mely a szobai levegőben tölti el ideje legnagyobb részét, olyanná fejlődik, amilyennek az egyke-gyermeket rajzolják adataim. A becézgetéssel jár a nagyfokú engedékenység, elnézése mindannak, amit az

egyke tesz s megadása mindennek, amit az egyke kíván. Ez az engedékenység egyrészt fizikai, másrészt morális gyöngeségének, elernyedésének válik okává. A szülő engedékenységből, melyet egyébként tudatlansága is támogat, megengedi teljesen fejletlen egykéjének, hogy már 7—8 éves korában, sőt előbb is, szivarozzék. Hogy is mondja egyik adatom (Nógrád m.): «az egyke-gyermek már 7 éves korukban lakodalmakban fönt vannak reggelig és isznak, szivaroznak, apja pedig dicséri ezért, hogy derék gyerek; 12 éves korában pedig már a korcsmát bujja.»

A szülő egyébként nagy szeretetből bőven ellátja maga is gyermekét már igen korán itallal; kijár neki úgy a maga része, mint a többinek, mert hiszen ő az örökös, ő a birtok legfőbb élvezője vagy legalább is annak tekintik már gyermek korában, nem szabad hát tőle megvonni semmit. Ez a rettenetes nevelési mód elpusztítja az egykét. Többen jelzik, hogy sok elhal közülök, ha pedig felnől, degenerált ember lesz belőle többé-kevésbé vagy amint egyik gyűjtőm kissé keményen, de találóan mondja (Veszprém m.): «az egyke legtöbbször rongy ember lesz, elkényeztetett, élhetetlen ember». Egy másik adatom (Bars m.): «az egyke-gyerekek züllés lesz a vége».

Az a fizikai gyöngeség, elkorcsosulás, miről adataim szólnak, nagyon veszedelmes tünet. Itt nem az egyesek, nem egy-egy egyén romlásáról van szó, hanem a generációkon átvonuló satnyulásról, mely mindig jobban és jobban érezteti hatását. Mivel pedig ilyen degeneráló folyamat több családban megy végbe, (mondanunk sem kell, hogy nem minden egyke-gyermek vagy egyke-család degenerált) ennél fogva egy egész csomó ember válik satnyulttá.

A fizikai satnyultsággal együtt jár az erkölcsi satnyulás is. Az egyszerű falusi ember nem ért a neveléshez (de vajjon hány intelligens ember ért?), ő neki se tanulni, se olvasni nincs alkalma olyan könyveket, melyek a gyermeknevelés egy-egy kérdésében eligazítanak; őt egykéje nevelésében a megtévedt szülői szeretet vezeti vagy magyarul mondva «a majomszeretet». Ezt nagyon hamar észreveszi az egyke. A szülő túlságosan öltözteti, mert kérkedik a gazdagságával s mert hizeleg a szülő hiúságának az, ha az ő gyermeke szebben van felöltözve, mint másé. Eljön az idő, mikor a

gyermek már megérti, hogy miért van neki különb ruhája mint a többinek: mert gazdag, mert neki telik miből. Megtudja azt is, hogy a vagyon csak ő rá száll, hogy a vagyonnak ő az örököse. Ez a gyermeket büszkévé, gőgössé, mást lenézővé teszi és pazarlóvá s nem egyszer a vagyont, melyet szülei neki s csak neki tartottak meg, könnyelműen elpazarolja (több helyről való adat mondja ezt) s a vagyonos családok lassan így pusztulnak ki. Munkakerülő, jól élni vágyó, gőgös, nagyzóló már az egyke serdülő iskolás gyermek korában is s még inkább az férfikorában.

Az, amit az iskolába járó egykéről mondanak, nem a legkedvezőbb: az egyke nagyon érzékeny, emiatt sok velük a baj az iskolában, sokkal több, mint a más, nem egykegyermekkel. Az egyke rendesen mindig és feltétlenül azt várna, hogy a tanító minden lépését, tettét dicsérje s ha ez be nem következik, mindjárt nemtetszését nyilvánítja, törekény mézeskalács, éretlen, tompa arca elárulja, hogy benne elsatnyult lélek lakik; negédes és tudatában van annak, hogy ő szülői egykéje, hogy neki minden szabad, őt szülei mindentől megóvják s érte minden áldozatra készek; akaratos, durcás, szófogadatlan, tiszteletlen, tanulni nem siet, mert tudatában van személye értékének, erkölcsi érzéke alacsony fokú; szófogadatlanok, rosszak, ez jellemzi az egyikét; társaival szemben büszke, sőt a felnőttekkel szemben is; kényes, finnyás, folyton baj van még azzal is, hogy ki mellett ül a gyerek az iskolában; nehézfejűek, tudatlanok, korlátoltabb felfogásúak, mint a többi, nehéz bennök az érdeklődést felkelteni, közömbösebbek az átlagnál, de ha valamit maguktól akarnak véghez vinni, annak teljesülésében nagyon türelmetlenek; szorgalmukat a hiúság mozgatja.

Ezek az adatok a maguk *nyers* valóságában. Ezekből sok elmondható más gyermekre is, nemcsak az egykére és csak némelyik egyke ilyen mégis azt hiszem, hogy az adatgyűjtők ezen vallomása nagyon súlyos, nagyon elítélő s lesújtó az egykére, mert véleményüket majdnem egyöntetűnek lehet mondani. Alig találtam kedvezőbb véleményt.

Az iskolás egyke nem kedves vendége a tanítónak, sok a baj vele és ezen erkölcsi ferdeségeket az iskola alig korrigálhatja ki, mert amit javítana, azt az otthon ugyis lerontja ismét. Hiszen az otthon fejleszti olyanná az egy-

két, amilyen lesz. Otthon ők az urak. Az egyke, a család szemefénye, sohasem fenyíti a szülő, még csak nem is inti az egyetlen, *gyönyörűmnek* hívják, még ha rosszat tesznek is. Semmit se tagadnak meg tőle, az egyke kívánsága parancs. Valósággal zsarnokaivá lesznek szüleiknek s bár a szülők minden szeretetüket és kedvességüket rájuk pazarolják, mégis kénytelenek megérni öreg napjaikban azt, hogy az egykor becézett gyermek tiszteletlenül bánik szüleivel. A szülők, kik előbb féltették őket, most már félnek tőlük. Ezzel fizet az egyke apjának, ki a munkától óvta s a korcsmázásba bele vezette, aki szivarral és itallal tömi már akkor, mikor az ábécét még alig pedzi s az anyjának, aki, hogy «kedves gyönyörűsége kedvére mulathasson vasárnaponként és hétköznap is, hogy 12 éves korában legénykedhessék, kártyázhasson (mert az egyke ehhez is ért nagyon), bőven adj a pénzt s ha elég nincs, a magtárból lopni segít búzát, kukoricát»; így fizet az anyjának, aki már jó kamasz létére is még «háton hordozta az iskolába», hogy be ne sározza magát.

De hogy fizessen másként az egyke, az a gyermek, aki soha sem érezte a szülői komoly vezetést, aki mindig csak parancsolt, uralkodott s akitől már 8—10 éves korában kikérték a tanácsot családi ügyekben. Persze, hogy a szülei fejére nőtt. Így nő a szülő fejére minden olyan gyermek akit agyonhalmoznak szeretetökkel a szülők, aki csak engedékenységet s akaratnélküliséget tapasztal szüleitől. A sok jellemhibás, gyöngé erkölcsű gyermek legelsősorban az otthoni nevelés betege a városokban is. De mig itt, különösen a nagy városokban, az erkölcsi elferdüléshez sok külső körülmény járulhat még hozzá, addig a falukban a nevelés ideális körülmények között van, ellenséges hatások nem rontanák le a szülői ház irányítását. De hát mikor a szülői ház, a szülők rontják épen el a gyermeküket.

Nagy sülyedésre vall ez. A magyar nép egyik családi erénye volt az, hogy gyermekét nem dédelgette, nem babusgatta, már a csecsemőt hozzá nevelte, hozzá szoktatta az élet viszontagságaihoz. A gyermek edzése már a bölcsőben kezdődött. A munkás szülők kivítették csecsemőiket a mezőre, a munkába, érte az üde szellő, a jó napsugár; gyöngé testét megedzette a mezők s erdők friss lehelete; ott feküdt a kemény rögön, az illatos pázsiton. S ha már jární tudott, ott

mászkált a barázdában, melyet apja kemény munkával szántott. Mikor a gyermek annyira megerősödött, hogy tudott bánni a kezével, lábával, már lóra ültették s egész nap segített kint dolgozni az apjának. A munkától nem féltette gyermekét a szülő, azzal dicsekedtek, hogy a lány, a gyerek már mennyit tud segíteni, milyen szorgalmas, dologbiró. A korcsmára a gyerek nem is gondolt, a hét munkában telt el, a vasárnap az Isten házában s ami még ebből megmaradt, vidám és ártatlan éneklés és játék között. A paraszt legény, leány edzett volt, mint az acél; tekintete bátor, tartása egyenes, válla, keze elárulta, hogy csupa erő. A lány szüzsies volt és ha a szégyen megesett valamelyikkel, nehéz vesszőfutást kellett annak végigszenvedni. Nem mert ez a többi szeme közé nézni. Még a templomban sem túrték a maguk sorában.

Hála Istennek, így van ez ma is még sok helyen, de ahol egykerendszer van, ahol az anya maga tanítja ki leányát a titkos, bűnöző manipulációkra, sajnos, úgy látszik már más a szokás.

Csunya és undorító az, ami az egykéből fakad, méltatlan bemocskolója a csendes és harmatos faluk fehérségének, tagadása mindannak, amit mi várunk azoktól a mezőktől, melyben a nemzeti erő és erény, a faji sajtóság ősi csiráinak kell lenni, hogy innen fakadhasson ki az, ami az elernyedettségre, a puhultságba új erőt hoz, új életet és szellemet. Ha megromlik ez a talaj, ha elpusztulnak ezek a csirák, honnan várhatjuk a megújodást, az újító erőt, a tiszta nemzeti erényt?!

Az egyke romboló, pusztító szelleme elsatnyít mindent, megrontja a magyar család ősi tisztaságát és fehér erényét. Beszélhetünk-e ott erényről, ahol már a gyermekfiú és gyermekleány iskolás korukban mint férj és feleség néznek egymásra és éretlen, de erkölcsileg romlott érzéseken át éldelik egymást. Ez az oka annak, amint adatgyűjtőim kifejezik, hogy az egyke-gyermek nemileg sokkal fejlettebb, mint a többi gyermek; ezért van szeretője már az éretlen iskolás leánynak és iskolás gyermeknek. És e nemi időelőtti érettség az oka annak, amiről az adatok értesítenek, hogy a sötét bűnözés, a romboló erkölcstelenség nagyon el van terjedve az éretlen gyermekek között. Nehezen esik ezt leírni, — de

még mennyit kell elhallgatnom! És el kellett hallgatnom, mert a kép úgy is elég sötét. Annnyira sötét, hogy fel kell tételeznünk azt, hogy az adatok közt olyan is akad, amit csak az adatgyűjtő aggodalma látott. Ezt föltételezve is marad még elég arra, hogy aggodalomba essünk az egyke káros hatása miatt.

Az egyke-falu.

Nagyon szomorú az a kép, amely elénk tárul az egykefaluról, az egyke-családról és az egyke-gyermekről. Azok a faluk mások, hol az egyke-rendszer elharapódzott, mint a többi, a tiszta, a fertőzetlen faluk. Mások nem csak így papiroson, hanem a valóságban is. Egy falunak az egyéniségét, a lelkét a gyermekek adják meg. Ha az ember végigmegy több falun, ha megszokja az egyformán kicsi házakat, a rendezetlen kerítéseket, a faluval járó más egyéb különlegességeket, a kis kertet, a gyümölcsösöket, a bólogató terebélyes fákat, a szénaboglyákkal tarkított udvarokat, az utánunk rohanó kutyákat, a libák, tyukok sokaságát, a gémes kutakat, mezítlábos asszonyokat és embereket, szóval a faluk külső habitusát, akkor lassankint ezek fel se tűnnek már ezeket szemünk nem keresi többé, ezek nem kötik le érdeklődésünket; egy azonban soha sem kophat el érdeklődésünk előtt: ez a falusi *gyermek*.

A falusi gyermek egy külön típus, egy külön nagyszerűsége minden látványosságoknak, különösen, mikor kint tanyázhat a falu közt. A menése, a nézése, a külső formációja, a szeme, haja, észjárása, jódedve, sirása, pajkossága, játéka egészen más, mint egy olyan gyermeké, kit a kultúra — meg a házmester — már kordába szorított, a szabad és nem szabad paragrafusai szerint fegyelmezett. A falusi gyermekben az ősz mivolt sajátságai vannak meg s ez szabadjára meg is nyilatkozik benne. Innen van a falusi gyermeknek minden más gyermektől elütő sajátsága. Hányszor csodálkozik a városi, a kultur ember azon, hogy olyan korban, mikor még a városi gyermek magával teljesen tehetetlen, a falusi gyermek már fára mászik, lovon ül és mit tudom én, mit csinál. Nem csak fizikai ügyessége nagyobb, de a lélek egyes megnyilatkozásaiban is erőteljesebb (bár nem okosabb): a falusi

gyermek pajkossága, rakoncátlan kedély nyilvánulásai, sirása, nevetése, beszédmodora, mely rendesen kiabálás, jellemző és elütővé teszi a városi gyermektől. Ezt a sajátságot nekik a körülmény: a természet, a család, a környezet adja.

Ezek a kis ős-csodák teszik különössé a falut, ők éltek, ők a falu lelke, szive. Ott csatangolnak az utcán, beszélünk, kacagásuk, sirásuk egybevegyült zaja megtöri a falu csöndjét és betölt minden zugot. A gyermekzajtól áthatott falusi levegő adja meg a falunak a maga sajátságos báját, ép úgy, mint a nagyvárosok karakterét az utcán lótotfutó nép. A gyermek a falu népessége, gyermek nélkül, a falusi gyermek zaja nélkül a falu olyan, mint a temető, szomorú és kihalt, csendes, élettelen. Minél több a gyerek a faluban, annál elevenebb, annál színesebb a falu élete; minél egészségesebb, annál vidámabb a gyermek, annál kedélyesebb, annál játékosabb. Előttem most egy olyan falu képe lebeg, amelyben sok az egészséges, tehát játékoskedvű, vidám gyerek. Mint a verebek, csapatostul röppennek végig-hosszig a falun. Itt-ott megtelepednek, csiripelnek; meg tova szállnak. S ha végignézel a falun, mindenütt látsz gyereket, játszó, jókedvű gyermeket. A borzas, maszatos, pufók, dönci gyerekek a fiókák, a felserdültek, akik már szaladó sorban vannak, a szállni tudók. De más gyerekek is vannak. Karon ülők; öreg, mankóra került anyókák a dajkáik. S ha kimégy a mezőre, ott is van gyermek.

És most egy másik falu képét látom. Egy-két gyerek űdöng a faluban. Sápadt, vánnyadt, beteges; ha egészséges is, olyan kis öreg csak, mintha gyerek se volna. Nincs szaladozás, nincs zaj, nincs öröm. Ha egyiknek-egyiknek eszébe jutna, hogy letelepedjék az utca közepébe porban játszani, bentről már hallatszik a féltő, a becsalógató kiáltás; mert ott nem szabad lenni, eltapossa a koesi, a csikó. Fára se szabad mászni, futni se szabad, mert meghibázhat a gyöngyvirágom. És a gyöngyvirágom mihamar tudatára jön annak, hogy ő nem közönséges gyerek; nem olyan, mint az alvégi zsuppos házban lakó gyerekek. Ő más. Azt egyébként eleget is hallja, hogy ő más, az tehet, amit akar, azzal eshet bármi, azért nem kár. És már most nem is kíván szaladozni az utcán, hegyen-völgyön pajkoskodni, gödörben csuszkálni, toronyból, kutból verebet kiszedni. Nem akar «azokkal» a gyerekekkel

vegyülni, mert érzi, tudja, hogy ő «más». Egymaga ödöng otthon, unatkozik, tétlenkedik. Megfosztja önmagát mindazoktól az örömöktől, melyek oly sugarassá, oly boldoggá teszik a kedvére játszó gyermeket. Neki nem lesznek boldog emlékei, csak egy, hogy ő «más». Kedélytelenné válik, komorrá s mivel nincs része gyermekjátékban, mivel nincs elfoglalva ártatlan gyermekmulatságokkal, öreg vágyai támadnak. Elég, elpusztul a gyermeksége, mielőtt még igazán gyermek lehetett volna; fásult öreggé válik s már 6—7 éves korában olyan vágyai vannak, melyekkel még várhatott volna. A nagyoktól lesi el, tanulja a cselekedeteket. De kitől is tanulja, hiszen mindig a családdal van, apjával, anyjával, felnőttekkel. A családban csak egy maga gyermek.

És most annak a sok-gyerekes falunak a családját látom. Ott van gyerek, mert a gyerek áldás, azt tartják. A gyereket nem féltik, nem becézgetik. Menjen csak, fusson, másszék, törődjék, úgy lesz csak erős. Vágja az eső, fujja a szél, szokjék hozzá a gyötrődéshez, mert rá nem várokozik nagy mód. Neki magának kell megkeresni a kenyerét. Jó korán hozzá is szoktatják a munkához, mihelyt valamelyest hasznát lehet venni, viszik. Az apja felülteti a lóra, kocsira. Naphosszat kint van a mezőn, szánt, tesz, vesz, amennyi erejétől telik. A gyerek megérzi jó korán s megtanulja, hogy nem csak játék az élet, hanem munka. De hozzá szokik a munkához, megerősödik, megedződik, a munka természetévé lesz. Ő is tényezővé válik a családban, de nem a ház kormányzatában, mert tőle ugyan egyelőre még senki se kér tanácsot, hanem a közös munkában. Apja, anyja elbeszélgetnek vele, beleavatják a gazdasági élet sokféle csinjababinjába. Megtanul sok minden munkát apjától a fiú, anyjától a leány. Az élet kemény és tanulságos iskoláját járja. Ez az igazi munka-iskola. Ez a munka kifárasztja őket, jól esik a pihenés.

A sok-gyerekes házban, családban van gond, de van öröm is. Zajos az ilyen család; van kicsi, nagy. A nagyok örülnek a kicsiknek, mókáikon elmulatnak. Az apa, anya gondjai elpihennek a gyerekzsivajban. Ez is mond valamit, az is, mindig van esemény. A népes család egy kis világ, egy színes, sugaras világ sok gonddal, sok örömmel.

Az a másik család, hol csak egy gyerek van, rideg,

kietlen, szintelen. Félve lesik a gyereket, aki mihamar ura, zsarnoka lesz apjának, anyjának. A munka közös fáradsága nem kapcsolja őket össze, a gyerek a sok becézgetésben elfásul, elunja a módot; igazi szeretet nem fakad lelkében szülei iránt. Csak önmagáért kezd élni s az érdeklő, ami az ő saját vágyai körébe esik. Munka, fáradság nélkül kap meg mindent s megszokja, hogy mindene meg legyen, mindent megkapjon. Gőgös, rideg, dacos lesz a lelke, nincs öröme, csak a vágyai kielégítésében. Hogy minden vágya teljesüljön, a szülők is azt akarják. A gyerek megszokja az élvezeteket, az italt, a dohányt, a szép ruhát, a korcsmát és mindazt, ami a léha vágyaktól áthatott egyén kedves vágya.

Más az egykés-falu és család, mint a sok-gyerekes. Emez a természetes, amaz a különös, emez olyan, amilyennek lenni kell, amaz, amilyennek nem szabad lenni, emez az egészséges állapot, amaz a beteges; emez a normális, amaz a pathologikus. És ez a beteges állapot logikus következménye a létrehozó okoknak.

Nem egyetlen generációról van szó, hanem generációkról. Az egyke-család és az egyke-falu olyik ötven esztendő, olyik csak tiz esztendő egyke-betegség nyomait viseli. Ennyi idő egyke-bűne rányomja bélyegét a lélekre, az egyének külső és belső habitusára. A sötét bünözés bármilyen fajtájával küzd is a házaspár azért, hogy csak egykéje legyen, romboló munkát végez az apán úgy, mint az anyán. A fizikai természetellenes izgalom megrontják a fizikum egészségét, a férfit úgy, mint a nőt. Lassankint az átöröklés folytán a romlás mind nagyobbá válik, mert hiszen még arról se lehet szó, hogy egy-egy egészséges egyén iktatódik közbe, mert az egyke-rendszer szabálya az, hogy az egyke-legény egyke-leányt vegyen feleségül. Az egyke egyik közvetlen eredménye a testi satnyulás, a degeneráltság, a szervezet pusztulása, hajlamossága a betegség felé. Az egyke-teste van beteg vágyakkal, ezekre hoz magával már születésével diszpozíciót, melyet aztán még jobban kifejleszt az egyke-családi élet.

A fizikai izgalom mellé járulnak a lelki izgalomok. A bűn ott jár köztük állandóan és ez a néma bűn hangosan és állandóan vádol, hiába enyhíti a súlyos vádat az, hogy az egész falu részese a bűnnek, hogy mindenki ugyanegyed,

ugyanazt cselekszi. Ez csak eltompítja az erkölcsi érzést és egy egész külön morális felfogás alakul ki, léha és természetellenes, nemesebb és tisztább öröm nélkül szükölködő. Energiátlan erkölcs ez, szomorú és bús, tele fekélyvel, mely a legszebb és legtermészetesebb emberi kapcsolatot lealjasítja, állatívvá teszi.

A fizikailag és lelkileg elernyedtt, beteg egyének társulásából, e satnyuló életből fakad a satnyuló virág: az egyke. E sápadt «én», ez a majd félénk, majd vakmerő, ez a majd akaratonlküli, majd csupa akarom, ez a lesujtóan tehetetlen, gyöngé, majd korához nem illően felnőt, érett gyermek, aki teszi mindazt, ami nem neki való, de igazán nem élt úgy soha, mint a gyermek szokott.

Ez a kora érettség elválasztja a normális gyermektől az egykét. Ez már értő szemmel nézi az életet és tudja azt, amit még tudni nem kellene. Őt már vágyak foglalkoztatják, melyektől még teljesen idegennek kellene lennie. Ezért pathologikus az egyke, mint azok a gyermekek, kiket az élet mostoha árja hamar elbuktat s megfojt erkölcsileg. Hogy az egyke ellenszenves, hogy az iskola fél tőle, hogy annyi fizikai és erkölcsi betegség látogatja meg, nem csodálom. A gyermek ártatlan és nem tehet arról, hogy egykének született. Szegény egyke-gyerekek!

Az egyke-gyermekekből lesz az egyke-család, az egyke-falu s lassankint kialakul s már is kialakult az egyke-társadalom, melynek élete természetellenes, dekadens és egészen más morálú, mint a nem egykés társadalom. Fentebb az adatok szavaival elmondtam, hogy az egyke-társadalom sajnálatos fizikai és erkölcsi dekadenciában van. A satnyulás megállapítható határozottan. Már ez is nagy baj. A baj azonban még ennél is tovább ér: megfertőzi az egészségeseket is. Az egyke morál is divattá lett az egyke-társadalomban, ez ellen nem szabad véteni senkinek, aki ebben a társadalomban élni akar; az egyke törvény s eszerint kell élni mindenkinek, aki az egyke-társadalomhoz tartozik. Az egyke hódító hatalom, szűz területekre hatol be s mind tovább terjed Egykeország hatalma. Az egyke ellensége a józan, egészséges felfogásnak, ellensége az egészséges családi életnek, a vagyonnak, az egészségeseknek, a nemzetnek. Az egyke bűn, ez a természet szégyene; — ezt tudja mindenki,

tudja az egykéző és tudják sokan, hogy az egyke-rendszer törvénybe ütköző cselekedetek egész sorát követi el, — mégis él és virágzik s radikális módon vele szembe nem száll senki.

Lehet-e ellene védekezni? Mindenesetre lehet. A védekezés, az egyke-rendszer megszüntetése morális és törvényes kötelesség. Elvagyok arra készülve, hogy azt mondják sokan: nem olyan nagy baj még az egyke és felhozzák majd azokat a tudományos és tapasztalati ellenokokat, melyekből még az is ki fog tűnni, hogy az egyke szükséges, sőt hasznos is. Mindent elhiszek, sőt magam is állítom, hogy az egyke anyagilag egyes helyeken jó hatást tesz. Én ezt az oldalát cáfolni nem akarom, de még azt is vallom, hogy ma morális tekintetben sincs *olyan nagy baj!* Ma még cáfolható, de a holnap és a holnap után milyen lesz? A nem művelt nép erkölcsét mennyire rombolja az *a felvilágosodottság*, ami az egykével együtt jár!

A védekezés az egyke-rendszer ellen.

Lássuk most már, hogy mit ajánlanak azok az egyke ellen, akik jól ismerik az egyke okait.

Azt hiszem, mondanom sem kell újból, hogy az egykének oka nem egy: más az egyik helyen, más a másikon. Nagyon természetes, hogy ellene a küzdelem módját is aszerint ajánlják adatgyűjtőim, amint más-más az ok. Ahol gazdasági oka van az egykének, azt ajánlják, hogy *javítani kell a gazdasági helyzetet*, hogy jobb legyen a megélhetési feltétel. Ezt persze különösen ott ajánlják, ahol szegény emberek között divat az egyke. Ugyancsak ilyen helyen sokat segítene az, ha a szegény embernek nem kellene félni attól, hogy miként bírja meg az új gyermekkel járó kiadásokat, mert pénzbe kerül a bába, az orvos. Azt ajánlják, hogy legyen *ingyen bába s ingyenes orvoslása a 12 éven aluli gyermeknek.*

Ajánlják többen azt is, hogy *a több gyermeket nevelő családot adókedvezményben kell részesíteni*, a kevesebb vagy gyermekteleneket megadóztatni az agglégényekkel egyetemben. Egész adókulcsot dolgozott ki egyik-másik s így olvasva olyan észszerű s olyan jó dolognak látszik ez és ki merné mondani, hogy majd egyszer nálunk is nem kerül-e gyakorlatba ez

az új adó-nem! Mindenesetre a kérdés anyagi oldalról való megfogása, hathatós ellenszernek bizonyulna. E tekintetben egy igen érdekes adatot kaptam Kolozsmegyéből. A megye egyik községében szokás az, hogy 17—18 éves legények magukhoz vesznek ugyanilyen korú leányokat s ezekkel több-kevesebb ideig, legtöbbször a szülőkkel egy fedél alatt, közös háztartásban élnek. Ha nem válik be a leány a háznál, akkor hazaküldik szülőihez. Ha pedig «beválik», tovább él vele s a katonaság elvégzése után *esetleg* meg is esküszik, de legtöbbször nem. S így nagyon elharapódzott a vadházasság. Ez ellen a község intelligens elemei, a pap, a tanító s a jegyző a községi hitelszövetkezetek útján vették fel a harcot oly módon, hogy kimondták, hogy csak olyan embernek adnak kölcsönt, aki törvényes házasságban s akinek családjában nincs vadházasság. Aki ezt a szabályt megszegi, annak felmondják a kölcsönt, illetve nem adnak. Ez annyira bevált, hogy egy és fél év leforgása alatt 29 vadházasságot szüntettek meg. «Sem pénzbüntetés, mondja az adatgyűjtő, sem törvény nem hathat úgy reá, mintha ő, amikor pénzre van szüksége, nem kaphat. S azt hiszem alkalmas időben és módon az egyke-községekben is beválnék ez az egyke-rendszer ellen.» — Ide irtam, talán tanulni fognak belőle azok, kik, amint írják, «lelki gyötrődéssel» nézik, miként pusztul a magyar faj s akik azt mondják kétségbeesve: «nincs menekvés», — nem tudnak az egyke ellen «semmi intézkedést.»

Több oldalról ajánlják azt, hogy meg kell szüntetni a korai házasságot, mert azzal kezdődik az egykézés, hogy nem akarják a szülők, hogy olyan fiatalon legyen gyermeke a lányuknak. Persze kitanítják, hogy miként lehet elkerülni a gyermekáldást, illetve gyermekcsapást. Mivel pedig erre kioktatást a szülők részben a mindentudó javasasszonytól vagy azoktól kapják, akik «a szülészetet tanulták», tehát a törvénynek kell jobban ügyelni ezek üzeneteire, amint mondják «terrorral, vas szigorral, minden álhumanizmus nélkül.» Egyik adatom valóban olyant javasol, ami minden humanizmus nélkül markolna bele a nép lelkébe. Így azt ajánlja: «minden 40—45 évesnél fiatalabb asszony halála esetén törvényszéki hites orvossal megvizsgálandó s hacsak a legkisebb gyanúok forogna fenn, hogy a halált bűnös manipuláció okozta, felboncolandó. (A nép ugyanis a boncolást

«borzasztónak» tartja.) Az ilyen gyermekelhajtásban meghalt asszonyt nem szabad egyházi szertartással eltemetni. A környezetet szigorú vizsgálat alá kell venni s aki segédkezett a bűnös tevékenységben, kérlelhetetlenül büntetni kell.» — Érdekes javaslat az is, hogy a véderő-törvényt olyképp kell módosítani, hogy az egyke-gyermek semmi kedvezményben ne részesüljön.

Ide irtam ezt is, mert ez is világos bizonyítéka annak, hogy mennyire veszedelmesnek tartják az egyikét azok, akik jól ismerik s hogy mennyire indokolatlan az olyanféle laikus beszéd, hogy «nincs még olyan nagy baj.»

De ha még úgy is volna. Ha *még* nincs is olyan nagy baj, vajjon nem jobb-e most küzdeni a kisebb baj ellen, mint amikor *már* nagy lesz a baj. Azt hiszem, hogy már is elég nagy a baj!

A legnagyobb elkeseredés hangján szólnak az adatgyűjtők a «szemérmetlen furfanggal és erőszakossággal dolgozó» óvszer árusok ellen, kik a «legmodernebb gyermekvesztő eszközöket» ajánlják. Meg kell ezeket rendszabályozni, el kell tiltani a különböző címek alatt forgalomba hozott reklámfüzetek árusításától őket. Egyértelműen mondják azt, hogy ezek az ügynökök s ezek a füzetek terjesztik leghathatósabban a mételyt.

Igazuk van: az ilyenféle kitanítás bármilyen formában is erkölcsi ragály a népre s a bűnre csábítás ezen módját üldözni kell, még pedig a legnagyobb szigorúsággal. A népet meg kell menteni ezektől az ügynököktől és reklámfüzetektől, még ha a «Nemi higiéné» címet viselik is. Nem egyebek ezek, mint óvszer-áruik kiabáló reklamirozása.

Többen ajánlják azt, hogy szigorúbban kell venni a fiatalokúak korcsmai tilalmát. El kell úgy ettől tiltani, mint a táncmulatságoktól. Ez azonban inkább az általános erkölcsi étellel, mint az egykézéssel kapcsolatos.

A fentiekben elősorolt egyke-ellenes szerekhez talán még azt tehetném hozzá, hogy az egyke ellen a küzdelmet egységessé, rendszeressé kellene tenni meg kellene alkotni a népvédő, egyke ellenes egyesületet, — s ezen küzdelemben főszerepet kellene vinni a nép felvilágosításának. E felvilágosításnak írásban és szóban kellene történni. Ezt nem úgy gondolnám, hogy egyetlen egyszer kapna felvilágosító füzetet s hallana

okos szót az egyke ellen a nép: szapora irás és szapora beszéd kellene. Az óvszer-árusok ezer számra küldik szét reklámjaikat, «minden negyedévben», de gyakrabban is. Ha ugyanígy tenne az a bizonyos egyke ellen küzdő társaság, akkor végre is elérhetné célját. Persze jól megírt füzetekre lenne szükség, mely hozzá férkőzne a nép lelkéhez, eszéhez és szívéhez. Ennek egyenest a nép számára kellene írva lenni. A magyar faj fenntartása, erkölcsi és egészségi védelme ennyit megérdemelne.

Befejezés.

Az egyke-kérdés egyenesen belekapcsolódik az élet problémáiba. E probléma megoldását minek keresni metafizikai ködökben. Maradjunk itt a földön, a valóság utain. Így az élet problémája könnyebben megoldható, mert biológiai jelenséggé redukálódik.

E biológiai jelenség célja is biológiai. Minket most e cél érdekel. Ez a cél az élet folytonosságának fenntartása, hogy folyjon az élet, mint egy végtelen zúgó folyam árja s hömpölyögjön szakadatlanul. Partja nincs e folyamnak, mert mindent betakarnak zúgó habjai. Így nem szakad meg az élet sehol, mindenütt van és mindenütt lesz, mert az élet a «van». A «nincs» kitalált s ehez az életnek semmi köze. E hatalmas folyam részei vagyunk mi mindnyájan a kicsi látható és láthatatlan létezőkkel együtt: fent uszunk, aztán alámerülnek. A gyermek, az ott uszik fent. A gyermek az élet árja folytonosságának biztosítója. A biológiai értelemben vett élet célja más nem lehet, minthogy önmagát fenntartsa; az élet a nemzedékeivel, utódaival, a gyermekekkel tartja fenn önmagát, az élet célja tehát a gyermek. A problémát ez fejtí meg.

Az egyke-rendszer ellene szegül a természetnek s a maga emberi eszközeivel bünt követ el ellene, a biológiai cél elérését akarja meghiusítani és ha az egyke-rendszer még nagyobb mérvet öltene, ha ez a divat, mondjuk, olyan általánosan hódítóvá lenne, mint általában a divat, — (és divatról lévén szó, mért ne terjedhetne úgy el) — azt hiszem, mihamar megcsökkenne az emberiség száma. Az egyke támadás nemcsak a természet törvényei ellen, hanem az

emberiség s a nemzet ellen is. Az egyke bűn, ez hazafiatlanság, ez az egyén gyávasága. Én nem marasztalom el a népet. A nép az én szememben szent, mint egy gyermek. Mert a nép gyermek az ő tudatlanságában. A népet e dologért én a felvilágosító bíróság elé állítanám. E felvilágosításnak fel kell emelni a mi józan népünket s e felvilágosításban fontos szerep fog jutni a Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak is. A felvilágosításra az első lépést ezzel az én töredékes adataimmal megtette, igaz, hogy ezt nem lefelé a néphez, hanem felfelé a műveltekhez, a népkormányzókhöz. A *felső-kön* a sor most már, hogy a második s a többi lépést megtegyék — a nép felé.

Az osztályozásról.

Bognár Cecil dr., főgimnáziumi tanár Komáromban.

Mindenki észreveheti, hogy jelenleg a pedagógusok feltűnően sokat foglalkoznak az osztályozás kérdésével. Jellemző ezen kérdés tárgyalási módjára, hogy legtöbbször nem annyira az osztályozás mellett és ellen szóló érveknek higgadt mérlegelését találjuk, mint inkább bizonyos szenvedélyességet, még pedig határozott ellenszenvet az osztályozással szemben. Bizonyos dolog, hogy manapság az osztályozás védelmezése nem népszerű dolog. Ezen értekezésnek különben nem is a védelmezés a célja, hanem az idevágó tények elfogulatlan mérlegelése.

Néhány hónappal ezelőtt tárgyaltam az osztályozás kérdését,¹⁾ azonban most egészen más szempontból kívánom vizsgálat alá venni. Azt akarnám megállapítani, vajjon milyen hatással van a gyermek lelkére az osztályozás és mik a káros vagy jótékony következményei, továbbá mekkorák ezek a károk, vagy előnyök.

Mielőtt azonban ezen kérdésekre rátérnénk, okvetlenül szükséges egyet-mást előrebocsájtani. Mint minden kérdés

¹⁾ Magyar Középiskola 1912. szept. és okt. füzeté.

polemikus tárgyalásánál, úgy itt is azt látjuk, hogy akik az osztályozás ellen vannak, azok tárgyalásukban a lehető legrosszabb osztályozási eljárást tartják szem előtt és annak káros következményeit festik élénk színekkel, akik pedig védik, azok az előfordulható hibákról nem igen emlékeznek meg. Pedig a kérdés így nem dönthető el, mert abból, hogy a helytelen osztályozás káros, pusztán annyi következik, hogy ne osztályozzunk helytelenül, hanem helyesen. Továbbá teljesen el kell különítenünk azt a kérdést: legyen-e osztályozás, attól, hogy teljesen a mai formájában tartssuk-e fenn, vagy bizonyos változtatásokat alkalmazzunk. Mikor tehát mi az osztályozásról beszélünk, akkor a helyes, okos, igazságos osztályozást értjük.

A gyermek és az iskola szempontjából bizonyos szelekcióra feltétlenül szükség van, még pedig nem csak olyanra, hogy épen a teljesen tudatlanokat és tanulásra képteleneket küszöböljük ki, hanem mindazokat, akik azon a pályán, amelyre az illető tanintézet előkészít, nem állják ki a versenyt. Az elemi iskolákban tehát a szelekció csak annyiban jogosult, amennyiben az osztály rendes haladásának lehetőségét védjük vele (abnormis testű és szellemű gyermekeknek más iskolába való utalása), mert az elemi iskola elvégzése mindenkire kötelező és semmiféle pályára nem készít elő. Egészen más azonban a helyzet a középiskolákban és a szakiskolákban. Itt már egyenesen kötelesség minden azon tanulóknak más irányba terelése, akik bármi okból nem tudnak kellő eredményt felmutatni. Sajnos ez nem lehetséges pusztán azért, hogy a szülőknek tanácsokat adunk, mert bizony ezt igen sok esetben nem fogadnák meg, szükséges tehát, hogy a tanári kar *kötelező ítélet* formájában adhassa a szülőknek, vagy a tanulóknak tudtára, hogy alkalmatlan az illető tanulmányok végzésére.

Tárgyalásunkból tehát azt a kérdést is kikapcsoljuk, vajjon egyáltalában végezzen-e az iskola szelekciót és pusztán annak vizsgálására szorítkozzunk, hogy szükséges, vagy célszerű-e a gyermek szellemi munkájának nap-nap után történő elbírálása?

Az osztályozás kártékony hatása a gyermekekre főképen abban nyilvánul, hogy több esetben megfosztja a tanulót attól a nyugodt lelki állapottól, amely egyrészt az ismere-

tek elsajátításához, másrészt a meglevő ismeretekről való beszámolóhoz feltétlenül szükséges. Pontos és rendszeres vizsgálatok erre vonatkozólag még nem állanak rendelkezésünkre, így tehát egyelőre csak hézagos megfigyeléseinket vehetjük alapul.

A tapasztalás azt mutatja, hogy a feleléskor észlelhető elfogódás és izgatottság foka a tanulók egyénisége szerint nagyon különböző. Egyes tanulókon minden egyes felelet alkalmával olyan nagyfokú izgatottságot tapasztaltam, hogy azok ennek következtében képtelenek voltak olyan egyszerű kérdések megoldására is, amelyekhez a kellő tudás náluk semmi esetre] sem hiányzott. Feleletük tehát nem nyújtotta hű képét tudásuknak. Izgatott lelki állapotuk nem csak pszihikai jelekből (egyszerű, tudott tények összezavarása, habozó, kapkodó feleletek, stb.), hanem fiziológiai jelekből (a kéz remegése, az arc kipirulása, valóságos kisebbfokú lázas állapot, stb.) is könnyen megállapítható volt.

Azt tapasztaltam, hogy ezen jelenségek csakis egyes tanulóknál mutatkoznak, akárhány tanulónál feleléskor semmiféle izgatottságot sem lehet észrevenni. Továbbá ezek a tanulók sem általában minden felelésnél izgatottak, hanem csak bizonyos tantárgyaknál. Látható ebből, hogy az izgatottság oka részint az illető tanulók testi vagy lelki állapotában, részint pedig rajtuk kívül álló okokban, a tanár egyénisége, a tantárgy minősége, az érdemjegyre való felelés tudata, stb. keresendő.

Milyen tanulóknál található ez az izgatottság? Azt lehet mondani, hogy majdnem kivétel nélkül csak ideges egyéneken jelentkezik, olyanokon, akik nem csak a feleléskor, hanem máskor, az iskolán kívül is sokszor vannak csekély okok miatt ilyen állapotban. Továbbá legtöbbször azt találjuk, hogy az ilyen izgatott gyermek szülői túlságosan ambíciózusak és a gyermektől jobb bizonyítványt kívánnak, mint amilyen az ő tehetségének megfelel. Volt olyan tanítványom, aki állandó remegésben élt, mert szülői feltétlenül tiszta jeles bizonyítványt vártak tőle, holott az illető elég jó tanuló volt ugyan, de csak közepes tehetség, úgy hogy csak nagy erőfeszítéssel tudta magát a jeles tanulók színvonalán megtartani. Itt az idegesség forrása az volt, hogy a tanulót szülei erejét felülmuló feladatok elé állították.

Mi az oka annak, hogy némelyik tanuló az egyik tárgyból való felelésnél nagyon izgatott, más tárgyakból pedig nyugodtan felel? Némelykor abban találjuk az okát, hogy a tanulónak az a tantárgy a gyenge oldala és mindig attól tart, hogy rossz feleletével a bizonyítványán nagyfokú szépséghibát okoz. Egyik tanítványom, aki a számtanból kissé gyenge volt, a többi tárgyból azonban jeles eredményt szokott elérni, minden felelés alkalmával nagyon izgatott volt és ha óra után igyekeztem megnyugtatni, folyton viszatért arra az aggodalmára, hogy nem lesz-e számtanból rosszabb érdemjegye.

Előfordul azonban akárhányszor, hogy a tanulók olyan tárgyaknál mutatnak ilyen félelmet és izgatottságot, amelyekből legalább úgy megállják helyüket, mint a többi tárgyakból. Itt tehát nyilván a tanár eljárásában kell keresnünk az okot. Az ember azt gondolná, hogy a szigoruan osztályozó tanár kelt ilyen félelmet. Igen, előfordul az is, de az esetek többségében nem ezt találjuk, hanem a félelem oka gyanánt a tanárnak az órán való viselkedését kell megjelölnünk. A nyugodt, csendes viselkedésű tanárnál a gyerek kevésbé lesz izgatott a feleléskor, még ha ismeretes is róla, hogy szigoruan osztályoz, mint az olyan tanárnál, aki indulatosan rákiabál a felelőre a legkisebb hiba előfordulásakor, habár talán nagyon jól tudják róla, hogy az osztályozásnál enyhe mértéket alkalmaz. A tanuló ugyanis nem csak a rossz osztályzattól fél és így ennek megszüntetésével a félelem még nem volna kiküszöbölve.

Erkölcsei szempontból káros lehet az osztályozás akkor, ha nem igazságos, vagy legalább is a tanuló azt hiszi, hogy nem igazságos. Ezen akár valódi, akár vélt igazságtalanság a gyermek lelkében olyan érzelmeket hozhat létre, amelyek határozott erkölcsi kárral járnak. Az embernek igen finom érzéke van e tekintetben, a legkisebb igazságtalanságot is megérzi, amit vele elkövetnek. Még érzékenyebb a gyermek és sokkal nagyobb fokú reakció keletkezik benne, mint a felnőttben. Még pedig nem csak az vált ki belőle káros érzelmeket, ha a megérdemelnél keményebb megítélésben részesül, hanem ennek ellenkezője is: ha észreveszi, hogy gyarlóságait nagyobb mértékben nézik el, mint társainak, szóval, ha érzi, hogy kegyeltje a tanárnak. Evvel könnyen

arra szoktatjuk a gyereket, hogy munka és fáradság nélkül akar sikereket elérni, az élettől is kivételes bánásmódot vár magával szemben, gőgös lesz, erkölcsi érzéke, igazságérzete veszít finomságából. Ha pedig tulságosan szigorúan bírálják el, vagy pláne egyenesen rosszindulatot lát magával szemben, nagyfokú elkeseredés, csüggedés szállja meg, akkora elkeseredés, amekkora csak gyermekben keletkezhetik, aki érzi, hogy védtelen a felnőttekkel szemben. Pedig az ilyen gyermekkori keserűség borzasztó hatással lehet az illető egyénnek egész életére. Azt meg minden esetben tapasztalhatjuk, hogy a gyerek ilyenkor elveszti kedvét, többé nem szívesen tanulja azt a tantárgyat, amelynek tanárától igazságtalanságot tapasztalt.

Mindezt nem lehet kétségbevonni, azonban viszont azt is meg kell jegyeznünk, hogy ezek a bajok nem az osztályozásnak sajátos rossz következményei, hanem a tanár összes ténykedéseivel vele járhatnak. Ha nem volna osztályozás, azért lehetne igazságtalanság. A gyermeknek épen úgy fájna, ha azt tapasztalná, hogy vele a tanár csak épen szükségből, annyit beszél amennyi elkerülhetetlen, míg egy másikkal talán minduntalan, örömmel foglalkozik, ha ő valamit elhibáz, a tanár kiméretlenül ráförmed, holott a másik csak kedves szavakat hall tőle.

Az osztályozásról szóló vita legélénkebb azon pont körül, hogy milyen szerepe van az osztályozásnak a tanuló munkára serkentésében. Az osztályozás hívei azt mondják, hogy enélkül a gyermek nem tanulna, vagy csak nagyon keveset tanulna, az ellenzői pedig avval érvelnek, hogy ne ilyen külső eszközökkel hajtsuk a gyermeket a tanulásra, hanem keltsük fel benne a tárgy iránti érdeklődést, az önzetlen, érdeknélküli munkaszeretetet.

A kérdést úgy lehetne eldönteni, ha néhány intézetben próbaképen egy tanévre megszüntetnék teljesen az osztályozást és a tanárok teljes objektivitással és részletesen kimutatnák, milyen volt a tanulók munkássága, előmenetele ezen évben. E kísérletnek keresztülvitele azonban jelenleg nem áll módjában az embernek, azonban kisebb próbák és megfigyelések ezen irányban lehetségesek.

Az egyik tanulságos kísérlet olyan, amelyet minden tanár minden tanévben akaratlanul is elvégez. Az osztályozás,

mint tanulásra serkentő motívum, nem hat az egész tanéven keresztül egyforma erősséggel a gyermekre. Általános pszichológiai törvény, hogy sokkal jobban hat ránk az, ami közel van időben, mint ami a messze jövőben fekszik. Az osztályozás következményeit pedig a tanuló mégis leginkább az első félév végén és a tanév végén érzi meg az értesítő és a bizonyítvány alakjában. És a tapasztalás azt mutatja, hogy a tanulók az első és második félév vége felé általában nagyobb buzgalommal látnak a tanuláshoz, mert ott lebeg szemük előtt a közeledő bizonyítvány.

Ha a tanulás grafikonját megszerkesztenők, olyan görbét kapnánk, amely januárban és júniusban bizonyos emelkedést mutatna. Az aránylagos emelkedés azonban nem minden tanulónál volna egyforma, sőt igen nagy különbségeket találnánk. Némelyik tanulónál ez az emelkedés igen nagy; vannak tanulók, akiket évközben sem szép szóval, sem fenyegetéssel egyáltalában nem lehet a tanulásra bírni, az év vége felé pedig minden biztatás nélkül is roppant erőfeszítéssel látnak a tanuláshoz, — nem hirtelen fellépő tudományszomjból, — hanem mert félnek a rossz bizonyítványtól.

Más tanulóknál pedig ez az emelkedés alig észrevehető, vagy esetleg egyáltalában hiányzik. Ennek két oka lehet. Az egyik az, hogy rájuk talán nagyon csekély indító erővel bír az érdemjegy, nem a bizonyítványért tanulnak, hanem kötelességtudásból, vagy akármi más motivumból. Azonban az is lehet az ok, hogy az ilyen tanulókra már a tanév elejétől kezdve teljes mértékben fejti ki hatását a jó bizonyítvány után való törekvés, vagy a rossztól való félelem. Tehát nem az osztályozás hatása kisebb az ilyenre, hanem előrelátóbb az illető és nem csak a közvetlen közelbe tekint, hanem a távolabb jövőbe is.

Eddigi tapasztalataim azt mutatják, hogy az előbbi típus, amelynél az év vége felé aránylag nagy az emelkedés, inkább a kevésbé jó tanulók között található fel, míg ez utóbbi inkább a jó tanulók között.

Az idén január végén és február elején némi kis kísérletet is végeztem erre a kérdésre vonatkozólag. A kísérlet maga nagyon is részleges, de még sem minden tanulás nélkül való. A gimnázium és a polgári leányiskola 2. osztá-

lyának növendékei voltak a kísérlet tárgyai. Az első félév végén kijelentettem, hogy most egy darabig nem lesz osztályozás, de azért a feladott leckét meg kell tanulni, ha nem is folyik be annak tudása az érdemjegyre. (A polg. leányiskolában ugyanezt az illető tanárnő volt szives elvégezni és utána tapasztalatait velem közölni.) Olyan leckeanyagot választottunk ezen órákra, amelyeknek tudása pusztán a gyermeknek aznapi szorgalmától függ, hogy előző szorgalma, vagy könnyű felfogása, stb. ne befolyásolja azon napokban feleletét.

A kísérletek megejtése előtt már tisztában voltam azzal, hogy a helyzet nem ugyanaz, mintha egyáltalában nem, volna osztályozás. A gyermek egy-két nap alatt nem jön ki a rendes kerékvágásból, továbbá ilyen kijelentésnél még gyanakszik is, hogy hátha a tanár csak ki akarja őt próbálni és mégis beírja a jegyet. Egyesek esetleg meg akarják a tanárnak mutatni, hogy ők mégis megtanulják a leckét, azonban talán, ha állandósulna a nemosztályozás, ők is engednének buzgalmukból. Mindezen körülmények hatása azonban könnyen ellenőrizhető, mert mind ugyanazon irányban működnek közre, vagyis csökkentik az osztályozás szünetelése miatt beálló esetleges hanyatlását a gyermek szorgalmának. Ezen hanyatlás tehát az osztályozás teljes megszüntetésével semmi esetre sem lenne a most észlelnél kisebb, hanem inkább még nagyobb.

A kísérlet eredménye a következő: a leányok között egy sem volt, aki ezen napokban az átlagos előmenetelnél jobb készültséget mutatott volna fel, a fiuk között volt egy, aki az első félévben jó eredményt ért el és ez alkalommal felszólítva jeles készültséget mutatott. A fiuk közül a többi kivétel nélkül a rendesnél gyengébben készült el a leckéjéből, átlag egy fokkal, néhányan két fokkal gyengébben. A leányok között (összesen 31-en voltak) tizenegy volt, aki épen olyan készültséget mutatott fel, mint rendszeren, huszan gyengébben készültek, még pedig ezek közül négyen jóval gyengébben. Azok között, akik ezen napokban is úgy készültek, mint máskor szoktak, volt mindenféle előmenetelű tanuló, jó is, rossz is.

A szóbanforgó órákon a figyelem, érdeklődés nem volt kisebb, mint más alkalommal, a gyerekek hasonló buzga-

lommal jelentkeztek a felelésre, szóval óra alatti viselkedésükre nem volt semmiféle befolyással az osztályozás ideiglenes szünetelése.

Mindebből tehát bátran azt következtethetjük, hogy az osztályozás elmaradása a gyermek iskolai munkáját nem befolyásolja, hanem otthoni munkáját igen, még pedig a szorgalom csökkenését okozza. Ezen következtetésünket megerősíti az a körülmény, hogy ennek igen természetes lélektani magyarázatát is találhatjuk.

Nagy tévedés volna azt hinni, hogy a gyermeket csak a jó osztályzat reménye, vagy a rossz osztályzat réme hajtja a tanulásra. Vannak más motívumok is, amelyek egyiknél inkább, másiknál kevésbé szerepelnek. Vizsgáljuk ezeket a motívumokat, főképen abból a szempontból, hogy mennyire hatnak ki a tanuló szellemi munkájára.

Az egyik ilyen motívum az érdeklődés, a tudásvágy. Tagadhatatlan, hogy a gyermekben meglehetősen nagy fokban megvan, azonban a felnőtt emberétől abban különbözik, hogy sokkal kevésbé rendezett és tervszerű. A felnőtt embert jellemzi, hogy érdeklődése és tudásvágya bizonyos határozott irányba van terelve, a filozófust érdeklik az elvont bölcséleti teóriák, a gazdát az időjárás, a gabona fejlődése, stb. A gyermeknél még nem alakult ki ilyen határozott irány, még pedig annál kevésbé, mentől fiatalabb a gyermek. Érdeklődése inkább a felszínen mozog, a kirívó, furcsa dolgok kapják meg, nem pedig a tények közötti összefüggések. Az ismereteiben levő hézagokat nem igyekszik kitölteni, mert nem is érzi ezeket, meglévő ismereteit nem igyekszik rendezni, inkább újak után kapkod.

Igen helyes elv az, hogy az iskolában a gyerek érdeklődésének felkeltésével igyekezzünk eredményt elérni. Az egyes előadási órák munkáját valóban így lehet csak eredményessé tenni. Azonban az érdeklődés maga még nem elég arra, hogy a gyermek otthon is dolgozzék. Az iskolában ugyanis helyhez van kötve és minden más dolog el van távolítva, úgy hogy csak unalmas nézgelődés és figyelés között van választása. Mérsékelt érdeklődés is elégséges tehát, hogy a választás az utóbbi javára dőljön el. Otthon azonban igen sok más, őt jobban érdeklő foglalkozást is talál.

A gyermek érdeklődése továbbá nem állandó, kitartó, hanem fluktuáló, hullámzó. Kitartó, rendszeres munka létrejövésére tehát az érdeklődés nem elég motivum. Végül pedig van ugyan a gyermekben tanulásvágy és érdeklődés, de nem mindazon tárgyak iránt, amit az iskolában tanítanak. Lehetséges tehát ezen motivumtól egyik-másik tárgy valamely részletének tanulását várni, de az összes tantárgyak egész terjedelmének megtanulását semmi esetre sem.

A gyermek kötelességtudásból is tanul. Persze nem szabad azt gondolni, hogy ez a szép tulajdonság minden gyermekben kezdettől fogva nagy mértékben megvan. A nevelés egyik legnehezebb feladata, hogy ezt a gyermekben kellőképpen kifejlesszük, úgy hogy elég erős legyen állandó és kitartó munka létrehozására. Általában nagy eredményt a puszta kötelességtudásból sem várhatunk, hiszen a felnőttek között is olyan kevesen vannak, akik csupán kötelességérzetből akkor is pontosan teljesítik munkájukat, ha annak elhanyagolásából rájuk semmi kár sem háramlik. Nem szabad a gyermekkel szemben sem tulságosan optimistáknak lennünk, mint olyan elméleti pedagógusok szoktak lenni, akik közlelről nem igen látnak gyermeket. A kötelességérzet fejlesztésében különben a helyesen alkalmazott osztályozás csak előnyös lehet, mert így a gyermek előtt lebeg az a mérték, amit munkájában el kell érnie. Az a fiatal tanuló maga nem tudja eléggé megbírálni a tudását és ezért előfordul, hogy ha teljesen magára hagyjuk, a leglelkismeretesebb gyermek is csak nagyon felületesen végzi el munkáját, mert abban a biztos meggyőződésben él, hogy úgy is eléggé tisztában van már a dologgal.

Azt tapasztaltam, hogy igen sok gyermekre serkentőleg hat a szereplés és érvényesülés vágya. Minden tanár tapasztalhatja lépten-nyomon, különösen a kisebb gyermekek között, hogy a legtöbb folyton szerepelni és tevékenykedni akar az iskolában. Ha valami csekélységről van is szó, pl. a táblát letörölni, valamit egy másik osztályba átvinni, mindig egy egész sereg gyermek jelentkezik, hogy szinte nehéz a buzgalmukat lehűteni. Ugyanezt látjuk a felelésnél is. Az alsóbb osztályokban folyton-folyvást jelentkeznak felelésre a gyermekek, még a gyengébb tanulók is, sokszor olyankor is, mikor nem tudják az illető dolgot. Itt is úgy

van, hogy egyesekben nagy mértékben megvan az az érvényesülési vágy, úgy hogy csupán azért törekesznek valamit tudni, hogy majd az órán ők mondhassák meg. Erre vagyok kénytelen annak az egyetlen fiúnak a buzgalmát visszavezetni, aki az osztályozás szünetelése alkalmából a rendesnél jobb készültséget tanúsított és ezen ítéletemet az illető fiú egyéniségének alapos ismeretével támogatom. Azonban ezen indító ok is inkább csak óra alatt fejt ki hatását, arra azonban már nem elég erős, hogy az otthoni munkásságra is hasson. A gyermekek abban a néhány órában is folyton jelentkeztek felelésre, szereplési vágyuk nem csökkent az osztályozás szünetelésével, de készültségük, mint fentebb láttuk — igen.

Vannak még más motívumok is, amelyek az egyes gyerekeket a tanulásra serkentik. Azonban ezeknek felsorolásába nem bocsátkozunk, mert nem általánosak és nem is állandóak. Még csak azt jegyezzük meg, hogy a kötelességtudás, helyes vezetés esetén, inkább a nagyobb tanulóknál jelentkezik, a szereplés vágya pedig sokkal inkább a kisebbeknél.

Vizsgálataink eredményét tehát röviden úgy foglalhatjuk össze, hogy a tanulmányok rendszeres számonkérését mellőzve, a fenmaradó indítóokok a gyermek iskolai munkájának helyes végzésére elegendők volnának, azonban nem elégségesek arra, hogy a házi munka állandó lelkiismeretes végzését biztosítsák. Az osztályozás megszüntetése tehát főképp ezen a téren éreztetné káros hatásait.

Addig, míg a tanulónak házi munkát is kell végeznie, az osztályozás nem nélkülözhető teljesen. Bármennyire helyeslem is, hogy a tanuló otthoni munkáját a minimumra kell redukálni, az egész tantervnek, továbbá tanítási módszerünknek gyökeres megváltoztatása nélkül teljesen nem tartom kiküszöbölhetőnek. Ha a gyermektől nem kérjük állandóan számon munkájának eredményét, akkor számoljunk le avval, hogy csak azt fogja elvégezni, amire őt azon fentebb említett egyéb indítóokok (érdeklődés, stb.) ösztönzik. A következetesség tehát azt kívánja, hogy ezen esetben a gyermeknek szabadságot kell adni a tantárgyak és a tananyag megválasztásában, ez pedig a jelen viszonyok között elképzelhetetlen.

Az osztályozás nélkülözhetetlenségét úgy értem, hogy nem lehet egyszerűen elhagyni, valami ezt pótló intézmény behozatala nélkül. Attól tartok azonban, hogy ami ezt pótolni tudná, nagyon hasonlítana hozzá. Mert a tanulmányok lelkiismeretes végzése szempontjából az osztályozásban nem a notesz, nem a beírandó számjegyek s más ilyen külsőség a fontos, hanem a rendszeres számonkérés. A szelekció szempontjából meg, mint dolgozatomban elején már fejtegettem, szükséges a gyermeknek valamiféle minősítése.

Mikor az osztályozás megtartásáról szólok, nem épen, a jelenleg dívó alakját értem, hanem a tanulók előmenetelének józan és mint fentemlített értekezésemben is kifejtettem, a gyermeki lélek alapos ismeretén nyugvó elbírálását. Ott elég részletesen tárgyaltam, hogy mik az osztályozásnál előforduló hibák és röviden rámutattam arra is, hogy hogyan lehetne tökéletesíteni, azért most erre a kérdésre nem térek rá.

Szereti-e a gyermek azt, hogy osztályoznak az iskolában? Arra már rámutattunk, hogy minden e téren elkövetett hiba, túlzás, igazságtalanság fájón érinti. Most csak arról van szó, hogy maga az a körülmény, hogy megbírálják munkáját, milyen hatással van rá? Én azt tapasztaltam, hogy ez általában a gyerekek tetszésével találkozik, különösen kisebb korban, ez a tetszés azután elég rohamosan csökken, a nagyobknál közömbösség áll be, azaz csak annyiban érdekli ez a tény, amennyiben neki bizonyos kellemetlenségeket, vagy örömeket okoz.

Azt tapasztaltam ugyanis, hogy a gyermekek általában nagyfokú érdeklődést tanúsítanak az osztályozással szemben nagyobb, mint a belőle származó következmények indokolják. Nem csak a maga bizonyítványára kíváncsi, hanem a többiekére is. A félév és a tanév vége felé élénken foglalkoztatja mindnyájukat a bizonyítvány; a tanár notesza szintén az érdeklődés középpontjában áll. Az iskolai dolgozatok kiosztására türelmetlenül várnak a tanulók, érdekli őket az érdemjegy. Ha a dolgozatra esetleg egy alkalommal a tanár nem ír érdemjegyet, mindnyájukon a kellemetlen csalódás észlelhető. Szóval a gyermekek érdeklődést mutatnak az osztályozás iránt, még pedig nem csak a jó tanulók. Igaz, hogy a rossz tanulóknak sokszor kellemetlenségeket

okoz, de nincsen a világon olyan intézmény, amely egyesekre kellemetlen ne lenne.

Ez az érdeklődés onnan magyarázható, hogy a tanuló szeret a saját tudásáról pozitív formában tájékozódást szerezni. Saját megítélése nem nyújt olyan határozott képet róla. Ez is általános emberi vonás, a felnőtt ember is ösztönszerűleg keresi az alkalmat, hogy képességeit másokéval összemérje, munkáját a nyilvános bíráltnak kitegye.

Mindezek után vizsgálódásunk eredményeképpen arra a meggyőződésre jutottunk, hogy a helyesen végzett osztályozás általában véve nem káros hatású a gyermekekre. Azok az esetleges bajok, amelyek még így is felmerülnek, nem nagyobbak, mint bármely más intézménnyel járó hátrányok, amelyek miatt az illető intézményeket nem kell megszüntetni, hanem a bajokat lehetőleg kiküszöbölni.

Az osztályozás eltörlésével szükségessé válna bizonyos ezt pótló intézmények behozatala, amelyek nagyrészt ugyanazon káros következményekkel járnának, sőt esetleg újabb bajok forrásai lennének. Tehát célszerűbbnek látszik a már meglévő intézménynek az eddigi tapasztalatokon nyugvó mentől nagyobb tökéletesítése.

Az eddigi tapasztalati anyag nem elégséges arra, hogy végérvényes ítéletet formálhassunk magunknak ebben a kérdésben. Szükséges rendszeres kísérleteket végezni ebben az irányban és ezeket lelkiismeretesen feldolgozni. Franciaországban már megszüntették a középiskolákban az osztályozást, megszüntették teljesen a szelekciót és az eredmény, hogy a középiskolát végzett tanulóknak csak negyedrésze állja ki az egyetemen a felvételi vizsgálatot. Mindenesetre érdemes volna alaposan tanulmányozni ennek a szomorú eredménynek okait. Aki egy parányi kis jóindulattal van a gyermek iránt, az kegyetlenebb dolognak találja az osztályozás minden bajainál ezt az eljárást. Szegény gyermek végigjárja a középiskolát és a végén tudomására hozzák: kár volt a fáradtságért, most próbálj mást, kezdj újra mindent.

Reméljük, hogy a gyermeki lélek alapos tanulmányozása ebben a kérdésben is, mint annyi másban, a pedagógiának nagy segítségére lesz.

Pedagógiai Törekvések

Irányok és törekvések az alkotó munka terén.

A gyermektanulmányi kiállítás egy részének ismertetése.

Irta: Nagy László, tanítóképző-intézeti igazgató Budapesten.

Szentül meg vagyok győződve, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság a «Gyermektanulmányi kiállítás» rendezésével többet használt az alkotó munka ügyének, mint egy kötet könyv kiadásával. Fültanuja voltam egy esetnek, amikor két intelligens szülő a kiállításon arról beszélgetett, miként szerezhetnének ők a gyermeküknek — agyagot. Egy másik esetben egy igen előkelő fővárosi hivatalnok öt éves kis fiacskájával látogatta meg a kiállítást. A fiú nem hagyott nyugtot az apjának s az apa kénytelen volt utközben plasztilint vásárolni s a fiúcskát a plasztilin-kezelés első fogásaiba bevezetni.

Azt hiszem, a gyermeki alkotó munka leglelkesebb apostola az az ezer gyermek lesz, aki a kiállítást meglátogatta. Szerencsés gondolat volt a kiállításba beereszteni a gyermekeket.

A kiállításnak sok sikerrel biztató hatását általában azon rokonszenves fogadtatástól várhatjuk, amellyel azt mind a laikus közönség, mind a pedagógiai világ fogadta. Ez utóbbi, a pedagógusok rokonszenvét igen fontosnak tartom. A laikus közönség könnyen hevül a pedagógiai újításokért, de a pedagógusok kara, valljuk meg őszintén, nehezen mozdítható meg az új eszmékért. Nem kell egyebet említenem, mint azon elzárkozottságot, amellyel a fiú kézimunka-oktatást, a «slöjdot», fogadták a maga külön óráival, külön műhelyével s drága fölszerelésével. A «slöjd» még ma is mostoha gyermek s az «alkotó munka» e kiállításon mint a pedagógiai világ kedvence jelenik meg. A kiállított anyag mutatta, hogy

egyes hivatott pedagógusok meleg szeretettel, odaadással és sok invencióval foglalkoznak az alkotó munkával az iskolában s a látogató pedagógusok élénk érdeklődést tanúsítottak az alkotó munka különböző alkalmazásai iránt. A közönség rokonszenve a legtermészetesebb föltétele a kedvező fejlődésnek.

De hát honnan van ez a rokonszenv az alkotó munka iránt? Mondják, onnan származik, hogy az alkotó munka nem külön tantárgy, hanem csak módszer, a tanításmód megjavítása. De én nem ebben keresem a lényegét, mert az alkotó munka, ha módszernek vesszük is, ró annyi munkát a tanítóra, mint a slöjd. Én az alkotó munka gyors térhódításának okát főleg ezen módszer *természetszerűségében* látom. Az alkotó munka, mint a gyermeki elme természetes, közvetlen megnyilatkozása, magán hordja a gyermeki lélek minden báját. Az iskolai oktatás a tanító s gyermek közös munkája s az csak igen természetes, hogy ebben a közös munkában a gyermeknek is juttatunk aktív részt. A gyermek eredeti aktivitása teszi ezt természetessé, amit a nevelés célja érdekében nemcsak tiszteletben tartanunk, de fokoznunk, okos módon táplálnunk is kell. A gyermektanulmányi kiállítás nem akart egyebet, mint felvetni az alkotó munka nagy problémáját a gyermeknevelésben és oktatásban s felvilágosítást nyújtani az érdeklődőknek ezen kérdés mai színvonaláról, stádiumáról, a keretében kifejlődött törekvésekről, irányokról, módszerekről. E sorok célja sem más, mint a kiállítás kapcsán összefoglalólag ismertetni az alkotó munka ügyének állását a *népiskolában, kisdedővóban, a leányiskolákban*. A középiskolákról nem lehet itt szó, mert a *középiskolák, sajnos, az egész gyermektanulmányi kiállítástól tartózkodtak*. A az ideges gyermekek állami középiskolájának kivételével, gyenge tehetségű gyermekek iskoláit, a kiségitő iskolákat, pedig azért mellőzöm, mert azok anyagát a kiállítók, a kiállítás bezárta előtt széthordták, s annak tanulmányozásától elestem.

I. Az *elemi népiskolai gyűjtemények* a kiállítási terem hátsó térségét foglalták el. Ez volt az alkotó munka-kiállítás legérdekesebb része. Az itt kiállított sorozatokban szembe-tűnően váltak ki az alkotó munkában eddig kialakult irányzatok.

1. Az irányzatok közül elsősorban említjük azt, amelyet legjellemzőbben *művészinek* nevezhetnénk. Ennek a művészi irányznak eredeti s önálló képviselője *Urhegyi* Alajos tanító-képző-intézeti tanár, a budapesti VI. ker. áll. tanítónőképző-intézet gyakorlóiskolájának tanítója. *Urhegyi* Alajos a gyermekek (V—VI. osztály, 10—12 évesek) alkotó rajzát a történet és a természetrajz keretében alkalmazza. Mikor a gyermekek az iskolában a történelem valamely nevezetes eseményét megtanulták, vagy egyik fejezetét elvégezték, akkor a tanító feladja a gyermekeknek, hogy rajzolják le azt az eseményt s írják is le szóval, mit jelent azon festmény.

A történelmi eseménynek megrajzolása nem vehető pusztá reprodukciónak. A folyamatosan felfogott eseményt jelenetszerűen kell beállítani s az elvont eszmekepcsolatot konkrét módon kell kifejezni. Ezek a rajzok tehát, habár külső megjelenésük szerint primitívek, el vannak látva a művészeti alkotásoknak azon alapvető tulajdonságával, hogy az adott vagy a sematikus képzetkepcsolásoknak céltudatos megváltoztatásai. Még több az alkotás munkája a természetrajzi képeken, amennyiben a gyermekek a tanult természeti tárgyakról, pl. tölgyfáról, hóvirágról, szarvasról, galambról stb.-ről, egy-egy költői gondolatot fundálnak ki s örökítenek meg rajzban.

A kiállításon tapasztalhattuk ennek az eljárásnak nagy eredményét. Az *Urhegyi* V. és VI. el. osztályos tanulói a fővárosi elemi iskolák V. és VI. osztályai gyenge anyagának a legsilányabbjai közül kerülnek ki s mégis a kiállított rajzokról az ismeretek gazdagságát, világosságát s az alkotó fantáziának hatalmas nekilendülését olvashattuk le. Ime, lehet fejleszteni az alkotó fantáziát is, azt a képességet, amely eddig majdnem teljesen ki volt zárva az iskolai munka köréből s ennek fejlődése teljesen a szabad, a természetes hatásokra bízott.

Kétségtelen, hogy az *Urhegyi*-féle művészi irányzat nemcsak a rajzzal, hanem az összes kifejezésmódok terén megvalósítható. *Urhegyi* agyagmunkákat nem állított ki, de a Gyermektanulmányi Muzeumban látható gyűjteménye bizonyítja ezt. A *Szász* Irén iskolaigazgató által kiállított mesefogalmazások pedig azt mutatják, hogy a gyermek alkotó fantáziája helyes módszerrel a mesemondás terén is siker-

rel fejleszthető. Ugyanezt a törekvést találjuk a kiállításon *Takácsné Berényi* Ilonánál, az óverbászi óvónőnél, aki már az 5—6 éves gyermekek alkotó fantáziáját is céltudatosan foglalkoztatja akkor, amikor velük mesécskéket mondat s játékokat találtat ki, amelyeket a gyermekekkel el is játszat.

2. A kiállításon legnagyobb mértékben az az irányzat volt képviselve, amely a gyermek alkotó munkáját az *ismeretgyarapítás szolgálatába* kívánja állítani. Ebben az irányban a legkiemelkedőbb s legtanulságosabb volt a *Biró Sándor* miskolci állami tanító kiállítása, amely egyuttal az egész kiállításnak is egyik leggazdagabb s legértékesebb gyűjteménye volt. *Biró Sándor* a III-ik el. osztályú földrajznak, a lakóhelyismertetésnek anyagát állította ki tanulói agyagmunkáiból. A nagyszabású sorozat egyetlen házikónak agyagmintájával kezdődik s Miskolc környékének domború térképével végződik. A munka lépésről-lépésre halad előre. Az egyetlen ház, a lakóház után következik a szomszéd, azután a házsor, az utca, a tér stb. stb. A tanító célja a földrajzi alapfogalmak kiképzése s hogy a gyermekek földrajzi képzeleti teljes világosságot nyerjenek, a tanító az agyagmunkát összeköti a rajzzal s a gyermekek minden egyes munkának elkészítik az alaprajzát is és utolsó fokon eljutnak a környék földrajzi térképéig.

Minden egyes darab elkészítését gondos megbeszélés előzi meg. A gyermek munkája tehát kötött abból a célból, hogy világos és határozott ismerethez jusson. Azonban a tanító mégsem köti meg egészen a gyermek egyéniségét. Mindenik tárgyon meglátszik a gyermek felfogása. A kiállításon két teljesen egyforma házikó, udvar, házsor, templom, hegyoldal vagy vizmosás nem volt látható. Ennyiben van a gyermekek munkájában alkotás is, de *Biró Sándor* nem ezt tartja fontosnak, hanem a képzetek világosságát, realitását, a pontos megfigyelést s a gondos kifejezést, kialakítást. Éppen ezért a sorozat kezdetén az egyszerű házikó oly gondos munka, mint a sorozat végén a környék domború térképe. Fontos *Biró*nak, hogy a megfigyelt részletek el ne maradjanak, az utcán a gyalogjáró és kocsiót, a hegyoldalon az ösvény ott legyen. Ennek a gondos és alapos munkának az eredménye nem is marad el. A 9 éves gyermekek csudálatos

világossággal, biztossággal s tisztasággal tudják képzeiteiket agyaggal kifejezni.

Ugy látszik, Biró Sándornál szabadabb irányt követ *Zöldy* Bertalan, nagyváradi tanító, aki szintén földrajzi agyagmunkákat állított ki. Többet biz a gyermekek szabad fantáziájára, mint Biró. A kiállított kevés tárgyból még nem lehet az ő irányáról itéletet mondani. Ugy látszik, rendszere még nem is alakult ki annyira, mint a Biróé.

Ebbe a csoportba sorozhatjuk a Seinig-féle «munkáltató tanítás» követőinek kiállítását, amely a mi kiállításunkon még igen szerény helyet foglalt el. Ha nem tévedek, csak a Csokonai-utcai és a Práter-utcai polgári leányiskolák és a kolozsvári tanítóképző-intézet (*Diviaczky*) állítottak ki ilyeneket. Miként a szakemberek jól ismerik, ezek a munkák a tantárgyak, főleg a fizikai alkotás keretében készülnek a tömegtanítás módszere, a tanító útmutatása szerint. Tehát ez megkötött munka, amely csak céljára nézve különbözik az u. n. műhelyszerű kézimunka-oktatástól. Seinig-ék e módszerükkel nem akarnak egyebet elérni, mint hogy a gyermek ne csak előszóval, hanem kézzel is tudja reprodukálni azt, amit megtanult. A Seinig-féle módszer bizonyára el fog terjedni iskoláinkban is, de éppen a magyar gyermektanulmányi kiállítás mutatta meg, hogy az iskolai munkaoktatás sokkal inkább sokoldalú feladat, mint hogy az egyoldaluan Seinig-féle módszerrel meg volna fejthető. A Seinig módszere csak bizonyos oktatási területeken, pl. a fizikai és kémiai oktatásban van teljesen helyén. A kiállításon láttuk, hogy ma az iskolák, még azok is, amelyek Seinig hívének vallják magukat, az egyéb területeken a szabadabb munkáltatás, az alkotó munka felé hajlanak.

A kiállító magyar pedagógusok közül a Seinig módszeréhez a legközelebb állanak *Diviaczky* és *Krizsán*. *Diviaczky* Rezső a kolozsvári tanítóképző-intézetben készítet a Seinig szellemében, de a külön kézimunkaoktatás keretében iskolai munkákat. Ezek a nagyobb állandóságban s a finomabb kivitelben különböznek a Seinig-féle munkáktól. Ez természetes, mert e munkák tanszereknek készülnek. *Krizsán* Gábor dr., kolozsvári el. isk. igazgató, *Diviaczky*val szemben a kezdő fokon, az elemi iskola első és második osztályában a beszéd- és értelemgyakorlatok kapcsán készítet a Seinig szellemében gyermekmunkákat. *Krizsán*nál az a fő, hogy minden beszéd-

és értelemgyakorlati órán készítsen a gyermek valamely tárgyat, azt, amiről szó van, amelyhez, mint konkrétumhoz fűződnek a gyermek ismeretei, gondolatai. E tárgyak hol papírból, hol fából vagy agyagból készülnek, de mindig a tanító útmutatása szerint. Különösen jellemzi e tárgyakat a mértani szabályos formákhoz való ragaszkodás. Mind ez esetekben tehát a gyermekmunka pusztán, mint az oktatás szolgája jelenik meg, anélkül, hogy az a gyermeki értelem magasabb rendű kiképzésében résztvenne.

Ebbe a körbe tartozik még *Tóth Ferenc*, miskolci áll. el. iskolai tanító kiállítása. *Tóth Ferenc* az első osztályú számtani oktatás szolgálatába állítja a gyermek alkotó munkáját. A gyermekekkel fapálcikákból számképeket állíttat össze, amelyek mindig tárgyakat, asztalt, széket, létrát, házat stb.-t jelentenek. E számképeket a gyermekek maguk találják ki és szerkesztik meg. E tekintetben tehát fölötte állanak a *Seinig-féle* munkáknak.

3. Külön kell megemlékeznünk pár szóval a fővárosi *Pedagógiai Szeminárium gyakorló elemi iskolájának* kiállításáról. Külön azért, mert ez a gyűjtemény, habár rendszere még kiforratlan, mégis eredeti, önálló törekvésre vall. Főjellemonása az *egyetemesség*, nem a módszerben, hanem az anyagban. A módszerük legközelebb áll az *Urhegyié*hez, tehát ők is a gyermekek önálló alkotó erőit foglalkoztatják, de nemcsak a felsőbb vagy az alsóbb osztályokban, hanem az össze-ekben; nemcsak a történelemben, a természettudományban vagy földrajzban, hanem az összes tantárgyakban. Ami azonban a legfontosabb, nem elégesznek meg egy kifejezőmód gyakorlásával, hanem az összeseket, u. m. az agyagot, rajzot, fogalmazást felölelik, még pedig egymással összefüggően. Tehát amikor valamely témáról tanítanak, azt kidolgoztatják agyagból, azután megrajzoltatják s végül megfogalmaztatják. A *Pedagógiai Szeminárium gyakorló iskolájának* kiállítása még csak az első kísérleti év anyagát mutatta. Habár kezdetleges stádiumban levő, de nagy jövőjű törekvést árultak el.

II. *A kisdedővők.* A kisdednevelő-intézetek kiállítása különös érdeklődésre tarthatott számot, mert a kisdedek foglalkoztatásának gyermektanulmányi irányzata, amely a világ kisdedővői közül először Magyarországon vetette meg a lábát, most jelent meg a nyilvánosság előtt.

A kiseddóvó-intézetek helyzete a gyermekek foglalkoztatása körül fölmerült törekvésekkel szemben bizonyos okból kedvezőtlenebb a többi iskoláénál. Igaz ugyan, hogy a kiseddóvókban kezdettől fogva rendszeresen üzik a gyermekek kézi foglalkoztatását a Fröbel módszere alapján, de ép ez oknál fogva a kiseddnevelőknek egy régi, megcsontosodott rendszerrel kellett s kell megküzdeniök. A kiseddóvó-intézetek kiállítása a gyermektanulmányi kiállításon, bizonyítja a gyermektanulmányi irányzat diadalmas előrenyomulását a kiseddnevelő-intézetekben, amit elsősorban néhány kiválóan intelligens és lelkes kiseddnevelőnek, nemkülönben a magyar kiseddnevelőknek a gyermektanulmány iránti különös fogékonyságának köszönhetünk.

A kiseddóvó-intézetek kiállítása bizonyítja, hogy a kiseddnevelők nagyobb része az új módszer alkalmazásában helyes nyomon jár. Egyesek kivételével, akik még mindig túlságosan beleavatkoznak a kisedd munkájába, a kiseddnevelők általában úgy járnak el, hogy csak anyagot, témát és impulzust adnak a gyermekek foglalkoztatásának, de a munka kivételét a gyermekekre hagyják. Ki kell emelnünk *Stelly Gizellát*, a fővárosi Pedagógiai Szeminárium óvónőjét, aki már teljesen emancipálta magát a régi módszertől, továbbá *Takácsné Berényi Ilona*, óverbászi óvónőt, akinek érdekes kiállítása bizonyítja, hogy már mélyebben hatolt a gyermektanulmány birodalmába s szeme olyan jelenségeket lát meg, amik mások előtt még fedve vannak s az ő gyermektanulmányi módszerét nemcsak a gyermekek kézi foglalkoztatásában alkalmazza, hanem a foglalkozások összes területeire, játéokra, mesélésre is kiterjesztette, a reformátor bátorságával és törhetetlen hitével. A Takácsné Berényi Ilona kiállítása az ő anyagának eredetiségével, sokoldalúságával külön tanulmányt kíván. Minthogy erre idő nem volt, azt későbbre hagyjuk, mert tudtunkkal az anyag a Gyermektanulmányi Múzeum tulajdonába megy át.

A gyermektanulmányi irányzatnak még egy hatását kell kiemelnünk a kiseddek foglalkoztatására, gyarapította a kiseddek alaki foglalkoztatásának sokoldalúságát. Csodálatos, mennyivel változatosabb volt ez a kiállítás a kiseddóvó-intézetek régi kiállításainál. A munkáknak ezerfélesége fogad bennünket cirokból, kukoricacsutkából, héjból, mákfejből,

agyagból, pálcákból, papirból, rongyból s ki tudná elszámolni, miből. Hiszen a gyermek mindent felhasznál a maga alkotásaira. Arról nem is szólok, hogy a gyermeki lélek mily végtelenül vonzóvá, kedvessé tette az egész kiállítást, különösen a kisedővökét. Ez a kiállítás nem is beszélt, hanem mosolygott, nevetett, kacagott. A kiállításon az édes bizalom, a naiv szeretet melegét éreztük. Felejthetetlen perceket töltöttünk a kiállítás meglevő tündérmunkái között.

III. *Leányok kézimunkája.* Női kézimunka! Azelőtt e névnek csak a hallatára is hátborsóztató érzés fogott el bennünket, a szemrontás és lélekölés kinjai jutottak eszünkbe. A gyermektanulmányi kiállítás óta azonban alaposan megváltozhatott a véleménye a látogatóknak. Láthattuk, hogy a leányok kézimunkáiból is kimosolyoghat a naiv gyermeki lélek, megnyilvánulhat bennök a fejlődő leánylélek sokvonású finomsága, bájos intimitása. Hiszen arról volt tudomása a pedagógusoknak, hogy a rajztanítás és a női kézimunka kapcsolatából valami új irányzat, módszer van keletkezőben, de azon nagyszabású és sokoldalú alkalmazásról, amelyet a szerény és serény női kezek ugyszólván titokban ápoltak, fejlesztettek, fogalmunk sem volt. Nem hiába gondoltam és mondtam eleve, hogy a gyermektanulmányi kongresszus és kiállítás oly hódításokat fog a felszínre vetni, amelyekről a gyermektanulmányozóknak fogalmuk sincs. Örömmel látjuk ezen egészséges irányzat megszületését.

A gyermektanulmányi kiállítás tanúsága szerint eredetileg a női kézimunka tervezéseknek két csoportja van. Az egyik faja a tervezéseknek, amely a rajztanítás kapcsán jön létre. A módszere abból áll, hogy a rajztanítónő megmutatja a leánytanulóknak a díszítő elemeket s feladatul adja, hogy egy vagy más gyakorlati célból díszítéseket tervezzenek. Azután rábírja a tanulókat, hogy a terveket dolgozzák ki. Így születtek a kiállított kézimunkák, amelyek a kiállított anyag túlnyomó részét teszik azért, mert a női kézimunka-tervezések gondolata a rajztanítónőké s az ügy jelenleg az ő kezükben van. A kézimunka-tervezéseknek csak a jelentékenyen kisebb része köszöni eredetét a női kézimunka-tanításnak, mint például a budapesti VI. ker. áll. tanítónőképző-intézet első oszt. növendékeinek csinos horgolt babaruháscskái. Ezek a munkák oly módon keletkeztek, hogy a kézimunka-

tanítónő megtanította tanulókat valamely kézimunka-nemre, a jelen esetben a horgolásra s e munka alkalmazásaképen feladta, hogy szabadon tervezzenek pl. babaruhákat. A szabad tervezgetés ezen módját a kézimunka-tanítónők eddig valószínűleg kevésbé üzték. Ez lehet az oka, hogy a kiállításon ez a módszerű munkanem igen kevésbé volt képviselve.

A rajztanítási eredetnek lehet tulajdonítani, hogy a kiállított kézimunka-tervezéseknek uralkodó jellemvonása volt a *művészi irány*. A gyermekek alkotó munkája ugyanis általában nem állott egyébből, mint diszítések tervezéséből s e tekintetben igen szép eredményről tanuskodott a kiállítás. Meglepő volt a művészi formák és színhatások fejlettsége, sokoldalú alkalmazása s egyénileg változó sokfélesége. Himzéseknek, horgolásoknak, párnakivarrásoknak, öltéseknek, ruhaszabásoknak számtalan neme és alkalmazása, sőt a bőrégetés is szerepelt a kiállításon, valamennyi többé-kevésbé önálló tervezése a gyermekeknek. Figyelemre méltó volt e tekintetben a *Futó* Erzsébet különböző iskolákból összegyűjtött anyaga. Találékonyt és sokoldalúságot, izlést mutattak a diszítésekben s alkalmazásában a *Nell* Ida tanítványai, akik még az ő rajzszakjaikat és irkafedőiket is földiszítették s papírból kivágott babákat papirruhákkal igen izléseesen öltöztettek föl. Leginkább csodálatot keltő volt a budapesti várbeli felsőbb leányiskola kézimunka-kiállítása (tanítónő *Ujházy* Irma), amely az egész kiállításnak kimagasló gyűjteménye volt. A serdült leánykák egynémelyike oly izléssel, biztossággal, világos forma- és színfelfogással tervezett, amely már a magasabb művészi igényeket is kielégítette. A gyermekek tervezte és készítette babák kiállítása pedig egyenesen lebilincselő hatású volt. Meglepett e gyermekek ötletgazdagsága. Ebben a kis babagyűjteményben csúcsosodott ki az alkotó munka azon értéke, amely az egyéni erő, izlés, gondolat, technikai ügyesség magasabb fokú kibontakozásában áll.

Megfigyeltem a női kézimunka-tervezések összetételét s azt találtam, hogy azok legnagyobb része a *kész művészetek*, főleg a magyar népművészet elemeiből van összetéve. A tanítónők tehát bizonyára úgy járnak el, hogy tanítványaiknak megtanítják a művészetek diszítési motivumait s engedik, illetve ösztönzik őket, hogy ez elemekből több-kevesebb önállósággal tervezzenek. Az e módon készült munkáknak fényes

sora között szerényen huzódott meg a budapesti Sziv-utcai elemi iskola (tanítónő *Tas Józsefné*) kiállítása. Ez iskola tanuló leánykái az ő diszítéseihez nem a kész művészetekből vették a motívumokat, hanem az ő gyermekies rajzaikból, amelyeket megfelelő módon stilizáltak. Ily módon a gyermekek egyszerűbb, de egységesebb és közvetlenebb hatású diszítő rajzokat hoztak létre. Mondanom sem kell, hogy a gyermektanulmányi felfogáshoz e gyermekek diszítései állanak közelebb.

A gyermektanulmányi kiállítás végeredményekép kimondhatjuk, hogy hazánkban az alkotó munka megalapozásának munkája serényen folyik. Nálunk az alkotó munkának önálló irányai a külföldtől függetlenül fejlődtek ki s a mi pedagógusaink, férfiak és nők egyaránt, nagy szeretettel és kedvvel végzik ezen mélyreható oktatási reform munkáját. Minderről a gyermektanulmányi kiállítás győzött meg bennünket. Azt hiszem, ez a kiállítás korszakos jelentőségű esemény az iskolai, különösen az alsóbb fokú iskolai oktatás terén.

Könyvismertetés.

Könyvek a gyerekekről. Szerkeszti *Sebestyén Ede* I. *A gyermek egészsége.* Grill K. kiadása. 1913. 280 lap.

Ezzel a kötettel a szerkesztő a gyerekekről szóló könyv-ciklust kezdte meg. Az egész vállalatnak nem ismerjük a programját, ami az I. rész megítélésének nagy hátrányául szolgál. A jelen munka nagy gondossággal, a legkiválóbb szakírók közreműködésével íródott.

Összesen tizenkét kiváló orvos és gyógypedagógus tollából találunk a gyermek egészségének köréből kisebb-nagyobb népszerű dolgozatot. *Temesváry Rezső* dr. az anyaság egészségtanát ismerteti, *Eröss Gyula* dr. a csecsemő táplálásáról, a szoptatásról közöl utasításokat, míg *Berend Miklós* dr. a mesterséges táplálás veszedelmességéről győz meg. Ugyancsak a gyermek táplálkozásával foglalkozik *Heim Pál* dr. is, a csecsemőkortól kezdve, külön szólva a bőr, a csont és izomrendszer, az érzékszervek gondozásáról, valamint a beteg gyermek ápolásáról. A fertőző betegségeket *Kármán Samu* dr. ismerteti az óvakodás rendszabályaira nézve és a már meglévő baj esetében útbaigazítva a szülőt.

A könyv gyógypedagógiai cikke *Vértes O. József* avatott tollából került ki, az ideges gyermekek oktatásáról. A gyermekszobáról szól *Jakab Lászlóné Rácz Hanna* dr. A tanulás egészségtanát fejtegeti *Schuschny Henrik* dr. iskolaorvos. A szülő e cikkből sok üdvös orvosi és pedagógiai tanácsot meríthet, de világot vet ez a cikk a helytelenségek hosszú sorára is. Korszerű kérdéssel foglalkoznak *Preisich Kornél* dr. és *Deutsch Ernő* dr., az előbbi a gyermek nemi életével, az utóbbi az alkohollal. *Preisich* dr. cikke alkalmas arra, hogy őszinteségénél fogva a szülők szemét teljesen felnyissa és érdeklődésre bírja a gyermek nemi életének kifejlődése iránt, amire a legtöbb szülő nem sokat gondol.

Deutsch dr. példákkal és kiváló orvosokra, pedagógusokra hivatkozva igazolja az alkohol ártalmait, romboló hatását a gyermeki szervezetre.

Utolsó fejezet *Löbl Vilmos* dr. cikke az első segélynyújtásról gyermekek baleseteinél.

«A gyermek egészsége» olyan munka, mely érdemes arra, hogy minden szülői házban helyet találjon. Azok, akik e népszerű munkában résztvettek, a szerkesztővel együtt, a gyermek-egészségügynek nagy szolgálatot tettek.

Gyulai Aladár.

A. B. Barnard: The home training of children. A gyermekek házi nevelése, London, Pilgrim Press, 1911.

A nevelésnél — mindhiába — nem az iskola a főtényező, hanem a család. A család adja az alapot a nevelésben a gyermekeknek; no és ez a legfőbb, a későbbi fejlődés ez alapon indul tovább. Azért igen jó és üdvös lehet az oly könyv, mely az apáknak, anyáknak ad jó tanácsokat a házi nevelésre vonatkozólag. Ilyen munka ez is. Főtételei az apa szerepe, az anya szerepe, a gyermekélet korszakai, a gyermeki természet, a nevelés kezdete, társak, barátok, a jellemképződés, akarat erő, önuralom, önellenőrzés, jóság és rossziaság, csintalanság, a büntetés, erkölcsi, vallási nevelés, szokások kifejlődése, elmebeli nevelés, házi tanítás szemben az iskolai tanítással, a játék értéke, haszna, a foglalkozásról, bajokról, rosszullétről, abnormális gyermekekről, egyéb nehézségekről és a jövőre való kilátásról. Ajánlhatjuk: adjanak ki nálunk is ily jó gyakorlatias könyvecskét a szülők, az apák, az anyák számára.

Pekri Pekár Károly dr.

Das Buch der Mütter. Anyák könyve. Irta *Helene Goldbaum*, az anyák és nevelőnők tanfolyamának vezetője Bécsben. Megjelent Berlinben, L. Oehmike (R. Appellius) kiadásában, Zimmerstrasse 94. 1911. Ára kötve 4 M. — *H. Goldbaum* ezen általa alapított tanfolyamon a gyermek szellemi fejlődéséről tartott előadásokat. Majd kérdéseket állított össze, hogy azok alapján a gyermeki lélek megfigyelésére, a figyelésen át megértésére készítse hallgatóit. Ezeknek a kérdéseknek szép foglalata, sok, feljegyzésre alkalmas üres lappal az «Anyák könyve».

Szerző utasításokkal és feljegyzésekkel látja el kérdéseit, de ezeknek az utasításoknak nem tulajdonít szigorúan vett tudományos értéket. *Alkalomszerű* megfigyelésre buzdít, nem naplószerű, naponkénti feljegyzésre. Szükségesek ugyan ismételt kísérletek, de a gyermek erőltetése gondosan kerülendő. E feljegyzések számoljanak be inkább arról, hogy a gyermek mikor és mily módon végzi a lelki és testi tevékenység első ösztönszerű kísérleteit.

A megfigyelések a születés órájától a 6. befejezett évig jegyzendők fel. Mindenkor melléje kell írni a kísérlet módját, lefolyását, különösebb mellékkörülményeit és a gyermek pontos korát. (Napok, hetek, hónapok számát.)

Feltűnő, hogy a születés előtti korszakot a nagyszámú kérdések során, a szerző egy szóval sem érinti. Ha e feljegyzéseknek nem is kíván tudományos célt és értéket adni, csupán szubjektive értékes dokumentumait egy egyén fejlődésének, mely csak két lényre: anyára és gyermekre nézve fontos, még akkor sem szabadna ezt a kort teljesen mellőznie. E kor fizikai zavarainak,

lelki nyugtalanságainak vagy nyugodt harmóniájának ugyancsak van jelentősége, ha a teljes egyéni fejlődést akarjuk látni. Az egyénnek van születés előtti élete is.

Az *érzékek fejlődésével* foglalkoznak az első kérdések: az izelés, érintési érzékelés (ajkak, szempillák érintése, tűszúrás), tapintó érzékelés. Megfigyelendő, milyen tárgyakat és felületeket (keményet, puhát, kereket vagy szögletest) tapint meg különös kedvvel. Mikor találja fel először messze tárgyak irányát és helyét? Szerző színes lapokkal kísérletet ajánl a szinfelismerés kipróbálására. De ez nem úgy végzendő, ahogy Goldbaum I. mondja: «Add nekem a piros papírt!» — mert ez a szinfelismerés mellett az azt jelölő szónak ismeretét is feltételezi. Hanem kikeressük a piros golyót (inkább, mint papírt) sok színes golyó közül és azt mondjuk: «Tedd melléje azt a golyót, amely olyan, mint ez.» Feljegyzendő, hogy a gyermek melyik szint véti el legtovább. Milyen sorrendben és mikor ismerte fel az összes színeket. A feljegyzések végigvezetnek a kedv és kedvetlenség, a részvét és szimpátia első fellépésének adatain. Továbbá az akarat fejlődésén: utánzó és kifejező mozgásokon.

A bizonytalan érzetek sora elvezet tiszta érzéki észrevételekhez. Majd benyomásokat különböztet meg és ismer fel a gyermek: képzetekhez jut. Az *értelmi fejlődés* fokai: 1. Szemmel keresés. 2. Figyelés (fényes vagy leeső tárgyakra). 3. Csodálkozás. 4. Félelem. 5. Kíváncsiság. 6. Megfontolás. (Játékban találékonyság és alkalmazkodás a körülményekhez jóval a beszéd fellépése előtt.) Mikor veszi először észre, hogy hiányzik egy játékszere? 7. Öntudat. Cselekvéseit csak akkor kezdi másokétól megkülönböztetni, mikor észreveszi, hogy ezek változást okoznak a környezetben.

A *nyelv fejlődésének* első foka a gesztusokkal való beszéd. (Első fejbólintás?) A jelbeszéddel még akkor is, mikor már tud beszélni. Ez Lombroso P. szerint erőfeszítés elleni védekezés. Feljegyzendők a helyesen értelmezett szók és mondatok a beszéd megtanulása előtt, ép úgy az első szók és mondatok önkényes vagy játékos-tudatos formái.

Minden felismerés, *emlékezés* régebbi benyomásokra. Már az 1—2 éves gyermeket is kikérdezhetjük kísérletképen régebbi, jelentős átéléseiről. Mi hull ki az emlékezetből; mi változik meg? Az első vers vagy elbeszélés bármily fogyatékos elmondása felírandó!

A gyermeki *képzelet* erejét Goldbaum I. is túlbecsüli. Szász Irén kitűnő gyermektanulmányozónk eredményei szerint ez állítások egészen megdőlnék. G. így mondja: «A gyermek az érzékelt benyomásokhoz olyan képzetek képét is csatolja, amilyen képze-

tet *soha nem szerzett* (!). Környezete tárgyainak egészen eltérő jelentést és formát ad.» Hibás nyomon jár. A gyermek nagy fantáziája látszat, amely hézagos, összemosódó képzeteiből, szegényes tapasztalataiból és gyöngé itélőképességéből származik. Nem *ad* más jelentést a dolgoknak (ez az aktív szellemi hozzájárulás igen nagy elmemunka volna), hanem vázlatos képzeteinek elemei eltolódnak és különbségeik bizonytalanok.

Az élénk képzeteknek eredménye szerző szerint a gyermek «hazudozása». Pedig ez valójában a felfogás és megőrzés tökéletlenségén alapul.

A gyermek testi fejlődésére vonatkozó kérdésekkel fejezi be Goldbaum I. kedves könyvét. Az újszülött kb. 50 cm hosszú és kb. 3300 gr súlyú. Az első negyedévben 24 gr naponkénti súlygyarapodás észlelhető. Az első év végén szabályszerű fejlődés mellett hossza 75 cm-re növekszik, súlya 10 kg-ra.

Domokos Lászlóné.

Joseph Vaujany: L'école primaire en France sous la troisième république. Les lois fondamentales. — L'école nouvelle. — L'évolution de l'école. Paris, Librairie académique. Perrin et Cie. 1912.

A francia elemi népiskolai oktatás alapjai inognak. Az 1882-i törvény utolsó napjait éli, maguk a legilletékesebb tantestületek, így a nantési tanító-kongresszus, a bordeauxi közoktatási liga mondták ki felette a halálos ítéletet. Franciaország analfabetáinak ijesztő száma bizonyítja, hogy az a rendszer, melyhez alkotója, Jules Ferry, annyi reményt fűzött, amelytől ugyanazt az eredményt remélte, mint a német vagy a svájci törvénytől, csődöt mondott s mielőbbi alapos reformra szorul. Ily körülmények között Vaujany könyvétől nem lehet megtagadni az aktualitást, habár tárgyalási módszere inkább történeti és retrospektív s több helyet szán könyvében a Jules Ferry-féle törvény létrejötté körülményeinek, magyarázatainak és életbeléptetésének, mint a jövő iskolája vitás kérdéseinek. Kritikája azonban éles és elevenbe vágó. A kötelező iskoláztatás — úgymond — ebben az alakjában éppen nem biztosítja a tömegek tudatlanságának csökkenését, szemben az irni-olvasni nem tudók emelkedő számával, a politika mindinkább hatalmába kerítette az oktatói személyzetet, úgy hogy a Jules Ferry-féle törvény tulajdonképpen kiszolgáltatta az iskolát a társadalmi eszmék forrongásának és ingadozó esélyeinek. Ki gondolhatta volna — úgymond — hogy a köztársasági kormány harminc évi fennállása után, a hazafiasság krízisének legyünk szemtanúi az iskolában?

Könyve első részében előadja Vaujany azokat a vezérelveket, melyek a Jules Ferry-féle népiskolai törvény megalkotása előtt

lebegtek s melynek alapja az a tétel volt, hogy az oktatás állami ügy. Felekezetenküliség és emberi morál; ez a két pillére volt az 1882-i törvény megalkotása előtt a demokrácia elvén alapult nemzeti iskolaügynek. De ennek előfeltétele volt mindenekelőtt az országos közoktatási tanács hatáskörének megnyirbálása (1873-ban) és a tudományos fokozatokra képesítő vegyes bizottság eltörlése. Mindkét intézmény a reform hívei előtt az állam jogának csorbítását jelentette volt, már pedig az étatizmus és liberalizmus szemében csak az állam lehetett jogosítva okleveleket osztogatni, mint amely a különböző társadalmi pályákra való képesítés feltételeit megszabni van hivatva. Azonkívül az államot függetlenné kellett tenni a közoktatási tanácstól, amelynek soraiból természetesen nem hiányozhattak a papság tagjai sem. Ugy de ha az állam szabadon akarja szervezni iskolaügyét, úgy függetlenné kell hogy tegye magát minden idegen hatalomtól s főleg az egyháztól is, mert hisz éppen az állam és egyház szétválasztása a modern állam alapja.

Kimutatja Vaujany, hogy ebben Jules Ferry túlment a maga államdogmatizmusában még a Condorcet-féle forradalmi iskolai programmon is és kikerülte figyelmét, hogy ha a közoktatást hasznossá akarjuk tenni a társadalomra, akkor nemcsak az állammal kell számolnunk, hanem épp annak a megállapítása a fontos, hogy mi a viszony az állam és a közoktatásügy között. De Ferry egész Dantonig és Robespierreig ment vissza, akik szerint a gyermekek, mielőtt szülőiké volnának, mindenekelőtt a köztársaság tulajdonai.

Rámutat aztán Vaujany arra az ellenmondásra is, mely az állam iskolaügyi kizárólagos monopóliumában rejlik. Mert hiszen közoktatási rendszert nem képzelhetünk el tanrendszer és tanulmányi program nélkül, már pedig a modern állam, amikor kivonta a maga illetékessége határait, maga állapította meg inkompetenciáját bölcselmi és vallási kérdésekben. Ez volt Gambetta véleménye is, aki szerint az állam nem nyújthat vallási, sőt bölcséleti oktatást sem, mert különben türelmetlenné és üldözővé válna.

Vaujany könyvét sok érdekléssel olvashatjuk a francia reformeszmék mai forrongása közepett, mint olyat, mely alapos tájékozást nyújt az iskola kérdésében.

V. S.

Lapszemle.

Az értelmi tehetetlenség föltételei és viszonylatai. (The correlates and conditions of mental inertia.)

Érdekes tanulmányt közöl fenti cím alatt «*The pedagogical Seminary*» (edited by G. Stanley Hall, president of Clark University) 1912. decemberi száma *Isaac Emery Ash* tollából. Kiváló érdeme a tanulmánynak, hogy aktuális, korunkat igen közelről érdeklő tárggyal foglalkozik. Mert napjainkban, amikor egy-egy erősebb vagy sok esetben csak élelmesebb egyéniség hívó szavát gondolkozás nélkül követi ezer meg ezer ember s amikor egy-egy nagyhangú újságcikk nyomában, úgyszólván kritika nélkül, közvélemény támad, bizony érdemes elmélkedni a nagy tömeg értelmi tehetetlenségének föltételeiről és e föltételeknek egyéb tulajdonságokhoz való viszonyáról. Annyival is inkább, mert amint azt a cikk írója is megjegyzi, nemcsak a tanulatlan tömeg, de az u. n. intelligencia is nélkülözi az önálló gondolkozás és megítélés képességét.

Wundt így ír: Az az állítás, hogy minden ember gondolkodik, általánosan elfogadott tévedés. A valóságban igen kevés ember gondolkodik. A nagy többség egyszerűen eltulajdonítja mások gondolatait, vagy ami még gyakoribb, másoknak gondolat nélkül való kijelentéseit.

Az emberiség ezen, úgyszólván legáltalánosabb fogyatkozásából, mint tényből kiindulva, *I. E. Ash* kísérletet tett annak meghatározására, vajjon nem volna-e lehetséges ezen állapot fejlődési menetében bizonyos fokozatot megállapítani. Megfigyeléseit iskolásgyermeken végzi s vizsgálódásának alapjául a gyermek érdeklődését, figyelmét és önbizalmát veszi, továbbá a független, önálló megfigyelőképeséget és értelmezést, vagyis azon tulajdonságokat, melyek az élénk gondolkozású egyént a resttől, a vezetőt a követőtől és a függetlent az alárendelttől megkülönböztetik.

I. E. Ash tanulmányozásának anyagául *Madison, Marion, Wanatah, Clarksburg, Fairmont* és *Wheeling* népiskoláinak 8-ad osztályú növendégeit választotta, összesen 850 tanulót, köztük 418 fiút és 432 leányt. (A különböző tételek kidolgozásánál természetesen változik ez a szám, mert minden alkalommal hiányzott néhány növendék.)

Kísérlete abból állott, hogy a következő 5 pár feladatot küldte el számukra megfejtés, illetve kidolgozás végett:

I. feladat. A) Figyelj meg alaposan két különböző fajtájú fát, pl. a szilfát és juharfát és ird le mindkettőt.

Vagy: B) Tanulmányozd ezen fák leírását valamely enciklopediában, vagy más oly könyvben, mely fák leírásával foglalkozik, s azután írj erről a leírásról.

II. feladat. A) Ird le Lee tábornoknak 1863-ban Pennsylvánia ellen intézett támadását.

Vagy: B) Rajzold le Pennsylvánia keleti részét s jelöld meg pontosan Lee tábornoknak a fenti alkalommal megtett útját.

III. feladat. A) Számítsd ki, mennyit tesz ki iskolátkban a tanítók jövedelme egy-egy tanuló után. Ugyszintén ird össze, mennyibe kerülnek egy-egy 8-ad oszt. tanuló könyvei s egyéb tanszerei és azután számítsd ki, melyik összeg nagyobb és mennyivel?

Vagy: B) Fejtsd meg a következő feladatokat? a) Négyen bérelnek egy legelőt 26 hétre. A 50 birkát, B 60-at küld ki az egész időn át, C 70-et 20 héten át és D 90-et 22 héten át. Összesen 130 shillinget fizettek. Mekkora összeg jutott egy-egyre? b) Ha egy 40 rod¹⁾ széles és 80 rod hosszú földterület felszántása napi 5 sh. munkabér mellett 80 sh.-be kerül, mennyibe kerül egy 50 rod széles és 90 rod hosszú terület felszántása napi 4 sh. munkabér mellett?

IV. feladat. A) Jegyezz fel a háztartásokban fogyasztott élelmicikkek közül 8–10-et s tudakold meg azok elárúsítóitól, hol készítik és honnan szerzik be azokat.

Vagy: B) Írj valamit Oklahoma terményeiről és gyártmányairól.

V. feladat. A) Tanuld meg a következő verset: (10 rövid, három soros szakaszból álló vers).

Vagy: B) Ird le saját szavaiddal a vers tartalmát.

A tanítók számára I. E. Ash a következő utasításokat mellékelte: Az első feladatpárt lehetőleg az átvételt követő első kedden, a másodikat a következő, a harmadikat a harmadik stb. kedden adják fel 8-ad oszt. növendékeiknek. A tanulók csak a feladat átadásának pillanatában tudják meg annak tárgyát és a feleletre nézve semmiféle utasítást sem szabad nyerniök. A III. tétel A) kérdését választó növendékeknek az igazgatóság bocsássa rendelkezésükre az iskola évi kimutatását. A tanulók mindegyike csak egy-egy kérdést dolgozzon ki az adott párokból, és pedig saját választása szerint. (A kísérletnek egyik legfontosabb kelléke, hogy a tanuló minden befolyástól menten, szabadon választhasson.)

¹⁾ rod = hosszmérték, 16¹/₂ láb.

A feleleteket a tanulók legkésőbb péntek estig adják be, hogy így 4 nap legyen a kidolgozás leghosszabb terminusa. A tanítók pontosan vezessék rá minden kéziratra a kiadás és beszédés idejét. Azon tanulókról, akik az V. tételben foglalt vers megtanulására vállalkoztak, külön jegyzéket vezessen a tanító s minden név mellé írja oda a vers felmondásának pontos idejét. Végül még némi utasítást ad a kézirat külsejét illetőleg.

A III. tételt némely iskolában teljesen kihagyták, másutt pedig utasításokkal kísérték, ami mindenesetre befolyásolta a szabad választást. Ezért az eredmény összeállításánál szerző csak az I., II., IV. és V. tételt vette tekintetbe.

A tételek mineműségét illetőleg a II. tétel A), valamint az I. és IV. tétel B) kérdése pusztán csak emlékezetből meritett, vagy még egyszerűbben, tankönyvből is kikereshető feleletet kíván, míg a többi némi önálló megfigyelést, kutatást vagy legalább bizonyos rendszerező gondolkozást tételez fel. Az V. tétel első feladata szó szerinti való előadást, a második pedig az emlékező tehetség igénybevételét kívánja. A feladatoknak következetesen egy típusú vagy vegyes, változó irányú kiválasztásából önállóságra, eredetiségre törekvő egyéniségre, vagy az ellenkezőre következtethetünk. Az V. tétel pedig megmutatja, vajjon az eredetiségre való törekvés az emlékezetre támaszkodó munkával, vagy a szó szerinti való elmondással, előadással párosul-e inkább.

Az eredményt a következőkben foglalom össze: A tanulók 54·5⁰/₁₀₀-a következetesen ugyanazon típusú feladatot oldotta meg és pedig 7·4⁰/₁₀₀ csupán A), 47·1⁰/₁₀₀ pedig csupán B) feladatot. Az I. tétel A) kérdését (mely teljesen önálló megfigyelést kíván) aránylag a legkevesebb, összesen 101 tanuló választotta. Nagy jelentőségű tény azonban, hogy a 101-ből 51, tehát több, mint a fele, következetesen minden tételből az A) kérdést oldotta meg. Viszont azon 385 tanuló közül, akik az V. tételből (amiből legkevesebben választották a B)-t) a B) kérdést dolgozták ki, 321-en valamennyi tételből a B)-t vették.

A tételek kiadása és a feleletek beszédése közt eltelt idő következőképen oszlik meg:

A minden tételből A) kérdést választó tanulók munkaideje átlag	1·75 nap
a 3 A)-t 1 B)-t	" " " " 1·82 "
a 2 A)-t 2 B)-t	" " " " 2·57 "
az 1 A)-t 3 B)-t	" " " " 3·07 "
a minden tételből B) kérdést	" " " " 2·95 "

I. E. Ash az így nyert eredményt összehasonlította a tanulókat személyesen ismerő tanítók véleményével is, és pedig oly módon, hogy «*kitünő, jó, elégséges és gyenge*» szavakkal kifejezett választ kért tőlük az alábbi 9 kérdésre, minden növendékről külön-külön.

1. *Előmenetel*: Milyenek a tanuló feleletei átlag az összes tantárgyaktól?

2. *Gyorsaság*: Elkészül-e feladatával mindig a kitűzött időre, s gyorsan felel-e a hozzáintézett kérdésekre?

3. *Figyelem*: Figyel-e kellőképpen az utasításokra, s képes-e hiba nélkül követni azokat?

4. *Érdeklődés*: Komoly, őszinte érdeklődéssel végzi-e iskolai munkáit, vagy csak a kötelező időt tölti ki velük?

5. *Önbizalom*: Saját erejéből dolgozik-e, vagy igénybe veszi mások segítségét is?

6. *Kezdeményező és irányító hajlam*: Mutat-e a tanuló társai-val szemben kezdeményező, vagy irányító hajlamot?

7. *Kézügyesség*: Űgyes-e a tanuló a rajzolásban, mintázásban, vagy más kézügyességet igénylő munkában, s szívesen végez-e ilyesmit?

8. *Vetélkedés*: Mutat-e hajlandóságot vetélkedésre, versenyzésre?

9. *Játék*: Örömmel és lelkesen játszik-e a tanuló?

Az összehasonlítás eredménye összefoglalt táblázatban:¹⁾

A tanuló száma	A felelet tipusa	kitűnő		jó		elégséges		gyenge	
		össze- sen	egy tanulóra jut átlag	össze- sen	egy tanulóra jut átlag	össze- sen	egy tanulóra jut átlag	össze- sen	egy tanulóra jut átlag
77	3 vagy több tételtől A) kérdés	383	4·97	168	2·18	108	1·40	34	0·45
170	2 vagy több tételtől B) kérdés	290	1·70	452	2·66	470	2·76	318	1·87

A táblázatból kitűnik, hogy az önállóságra, eredetiségre törekvő tanulók az iskolai munkában jobb eredményt érnek el. A táblázat második csoportjában a különböző osztályzatok meglehetősen egyenletesen oszlanak meg, míg az első csoportban a kitűnő és jó osztályzatok száma háromszor annyi, mint a többieké. Ebből viszont az is nyilvánvaló, hogy az átlag tanuló munkája közben könyvekre, s más megfelelő tekintélyekre támaszkodik, míg a kiváló növendék tőle telhetőleg önálló, eredeti munkára törekszik.

¹⁾ Több iskolában nem osztályozták a tanulókat a beküldött 9 kérdésre, s így e kimutatásban csak 247 tanuló szerepel.

A tanítók véleménye s a tételek kidolgozására felhasznált idő együttesen bizonyítják, hogy az önálló, független megfigyelés és értelmezés az értelem éberségével s élénk munkásságával, az ellenkező pedig az értelem tehetetlenségével áll szoros kapcsolatban.

Nem tartozik ugyan a tanulmány szorosan vett keretébe, de mindenesetre érdekes azért a leányok és fiúk munkájáról külön-külön készített statisztika is :

Minden tételből	A) kérdést választott	37 fiú	14 leány
3	" A)-t 1-ből B)-t "	25 "	30 "
2	" A)-t 2-ből B)-t "	49 "	53 "
1	" A)-t 3-ből B)-t "	50 "	168 "
minden tételből	B) kérdést választott	177 "	144 "

Amint e táblázatból kitűnik, a fiúk túlnyomó része következetesen ugyanazon típusú kérdést választotta, míg a leányok többsége vegyes típusú feladatokat dolgozott ki. Hogy ebből valami alapvető nemi különbségre lehet-e következtetni, vagy csupán a nyolcadik osztályú, tehát átlag 14 éves leányok változásra hajló temperamentumának tulajdonítható-e, arra nézve a tanulmány írója nem mond véleményt; egyszerűen az olvasó elé állítja a száraz, statisztikai tényt.

Tanulmányának végső eredményét *Isaac Emery Ash* a következőkben foglalja össze :

1. A megfigyelés és értelmezés önállósága és eredetisége tárgyilagosan megmérhető.

2. A bizonyos helyzetben megnyilatkozott önállóságra és eredetiségre való törekvés más körülmények és feltételek közt többnyire ismét érvényesül. S ez a következetesség fiúknál nagyobb mértékben jut kifejezésre, mint leányoknál.

3. A gondolkodás önállósága szoros összefüggésben és egyenes arányban áll az iskolában végzett munka gyorsaságával, valamint az általános előmenetellel és viselkedéssel.

Másszóval, a megfigyelés és értelmezés eredetisége, önállósága tárgyilagosan meghatározható, s annak hiányából értelmi tehetetlenségre következtethetünk.

Gerely Jolán, Budapest.

A Gyermekvédelem Lapja. IX. évf. 1. sz. *A gyermekmunka kérdése.* Irta: *Heller Farkas dr.* Felállítja a kérdést, hogy vajjon az elhanyagolt és lejtőre került gyermek gondozásával minden irányban eleget tett-e a társadalom a jövő nemzedék iránti kötelezettségének. Felhívja a figyelmet a kenyérkereső gyermek védelmére, az iparban, mezőgazdaságban és más kereseti ágban foglal-

kozottatott gyermek szomorú sorsára, különösen a kisiparban foglalkoztatott gyermek, a tanonc érdekében.

A *Frankfurt a/M.-ban megtartott III. Deutsche Jugendgerichtstag* tárgyalásai. 1912 okt. 10—12. *Rottenbiller* Fülöp dr. ismerteti a tárgyalás első napját. Különösen érdekes *Förster* zürichi tanár előadása, aki «*Büntetés vagy nevelés*» c. előadásában kárhoztatja, hogy az új kriminológiai irányzat háttérbe szorítja a büntetés nagy nevelő hatását. Vele szemben *Kriegsmann* kiel tanár előadásának végeredménye az, hogy a nevelés alkalmaztassék túlnyomórésztben ott is, ahol ma még büntetnek.

A *javitóintézeti abnormis lelkü gyermekekről* közli megfigyeléseit *Káplány Zelma* a makói szeretetház igazgatója. Különösen a leányok érzelmi abnormitásaival foglalkozik.

A *gyermekmunka kérdése*. IX. évf. 2. sz. *Heller Farkas* dr. cikkének folytatásában közli, hogy a «Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete» dolgozik most a gyermekmunkások sorsának javításán és az 1914-ben Bernben tartandó VIII. nagygyűlésén e tárgyban konkrét javaslatokat hoz.

Patronázs a szegedi iparostanonciskolában. *Firbás Nándor* patronázs-bizottságok alakítását javasolja minden tanonciskolával kapcsolatban. Ilyen már működik az igazgatása alatt álló szegedi tanonciskolában áldásos eredménnyel.

A *frankfurti Jugendgerichtstag tárgyalásai*. *Rottenbiller* Fülöp dr. a tárgyalás 2. napját ismerteti, kiemelve gróf *Gleispach* dr.-nak az alkalmazandó büntetési és nevelési eszközökről szóló javaslatát és *Allmenröder* a frankfurti fiatalok kiváló bírójának lelkes előadását.

A *gyermeknapot* az Országos Gyermekvédő Liga május hó 5-én és 6-án tartja.

Ferencz Ella, tanítónő, Budapest.

Gyermektanulmányi mozgalmak.

Az első magyar országos gyermektanulmányi kongresszus és kiállítás.

Irta: Répay Dániel tanítónőképző-intézeti tanár Budapesten.

A magyar gyermektanulmányozók nagy örömmel emlékezhetnek vissza folyó évi március 17—18. napjain Budapesten tartott kongresszusukra és kiállításukra.

Az első magyar országos gyermektanulmányi kongresszusnak és kiállításnak kétségtelenül messze jövőbe kiható jelentősége van. Kimagasló bizonyítéka volt e kongresszus mindenekelőtt annak, hogy a magyarság, valamint eddigelé mindig, úgy most is együtt halad az egyetemes kultúra fejlesztésében a nálánál sokkal nagyobb-számu és sokkal szerencsésebb körülmények között élő más nemzetekkel. Nevezetes mozzanata, valósággal forduló pontja volt e kongresszus az egyetemes gyermektanulmányi törekvéseknek, mint-hogy az azon elhangzott értékes előadások és az azokhoz fűződött megvitatások jelentékenyen hozzájárultak a gyermektanulmányok tudományos, elméleti fejlesztéséhez. Sok irányban világosságot derítettek ezek a gyermektanulmányok más tudományágakhoz, u. m. a pedagógiához, az orvostudományhoz, az igazságszolgáltatáshoz és a gyermekvédelemhez való viszonyára s ezzel eddigelé még sehol nem méltatott újabb kutatási területekre irányították a gyermektanulmányozók figyelmét. A kongresszusi előadások másik csoportja meg arról tanúskodott, hogy a magyar gyermektanulmányozók tudományos kutatásai a legszorosabban kapcsolatosak a gyermeknevelés gyakorlatával s a családi, az iskolai és társadalmi nevelés számos kérdésében útbaigazításul szolgálhatnak a gyermek sorsáért aggódó s annak nevelésével törődő szülőknek és tanítóknak. Ennek a felismerése volt bizonyára az indító oka annak a széleskörű érdeklődésnek, amely a kongresszus tagjai sorába való lépésre ösztönözte a magyar társadalom különböző osztályaihoz és foglalkozási köreihez tartozó nőket és férfiakat, szülőket és magánosokat; ez a magyarázata annak a kongresszus két napján át mindvégig tapasztalt s folytonosan növekedő érdeklődésnek és nem lankadó figyelemnek is, mellyel a kongresszus

rendes és vendégtagjai az előadásokat hallgatták és azok megvitatásában résztvettek.

Méltányló elismerésben és ennél fogva hathatós támogatásban részesítette a magyar gyermektanulmányozók lelkes munkásságát maga az államkormány is, amely a vallás- és közoktatásügyi miniszter személyében szintén jelen volt a kongresszuson s képviseltették magukat azon az igazságügyi és a belügyminiszter urak.

Az első magyar gyermektanulmányi kongresszusnak és kiállításnak tudományos és gyakorlati jelentőségét kiválóan értékelte Budapest székesfőváros tanácsa is azzal, hogy Budapest egyik iskolapalotájának helyiségeit a kongresszus és a kiállítás céljaira átengedni s a kongresszusi költségek fedezésére is tetemes összeget juttatni kegyeskedett.

Hálásan vette tudomásul az első magyar gyermektanulmányi kongresszust és kiállítást rendező társaságunk a magyar sajtónak elismerő megemlékezését is. Meg vagyunk győződve róla, hogy a budapesti és a vidéki hírlapokban a kongresszusról és kiállításról megjelent, nagyobbára igen részletes és szakavatott ismertetéseknek kiváló eredményei lesznek a gyermektanulmány iránt való érdeklődés felkeltésében.

A gyermektanulmánynak s az ennek fejlesztése érdekében rendezett első magyar országos kongresszusnak és kiállításnak jelentőségét méltató hírlapi tudósításokból kiemeljük itt a következő sorokat:

A *«Budapest»* című napilap március 15-iki számában képekben is bemutatta olvasóinak a gyermektanulmányi kiállítás egyes csoportjait, részletesen ismertette s így méltatta azokat és társaságunk munkásságát:

«Lehetetlen papíron felsorolni azt a dúsgazdag anyagot, melyet a kiállítás kerete felölel. Egy egész napi, sőt több napi látnivalóról e helyen beszámolni szinte képtelenség... Kevés magyar tudományos és kulturális egyesület van Magyarországon, amely rövid évtized alatt annyi eredményt és értékes gyakorlati hatást tudna felmutatni, mint a Gyermektanulmányi Társulat.»

A *«Budapesti Hírlap»* márc. 19-iki számában így méltatja a kongresszust: «A XX. század szellemének és erkölcsének szabatos megjelölésére már sok nevet kerestek a jelen filozófusai, aszerint, minő szempontból vizsgálják korunk mozgalmait. Mindenesetre nagyon igazuk volt azoknak is, akik az ifjú évszázadot a *gyermek évszázadának* nevezték el. A gyermek ma fokozott szeretet, gyengédség, gond és tanulmány tárgya. Mélyen lehat tehát a társadalom, sőt a szervezett nemzet életébe a gyerekekről vallott modern fel-fogás: megváltoztatta máris az iskolát, különösen az alsó fokon,

a büntetőjogot, a jótékonyág gyakorlását. Alig jelentkezett, máris békés forradalmat csinált. És előre láthatatlan, miképpen fog hatni a jövőben, ha nagyobb gazdasági erők fogják gyakorlati érvényesülését szolgálni . . . A gyermek magyar tanulmányozói ma délelőtt gyűltek először kongresszusra. Több mint ötszáz neveléssel foglalkozó nő és férfi jelent meg e fontos találkozón, hogy az új (gyermekről szóló) tudomány legfőbb mestereitől okúljon, s tapasztalásait a gondjára bízott gyermekek érdekében értékesítse.»

Igen részletes tudósításokat közöltek a gyermektanulmányi kiállításról és kongresszusról különösen a *«Neues Pester Journal»*, a *«Magyarország»*, a *«Pester Lloyd»*, a *«Pesti Hirlap»*, a *«Pesti Napló»*, az *«Az Ujság»* és a *«Világ»*; de megemlékeztek ezekről a kisebb lapok is mind.

A *«Neues Pester Journal»* március 16-án kéthasábos értékes cikkben írja le kiállításunkat s méltatja ennek és a gyermektanulmányi kongresszusnak is jelentőségét eképpen: «Holnap nyílik meg a gyermektanulmányi kongresszus alkalmából a Pedagógiai Szeminárium épületében egy kiállítás, amely méltán felköltheti a társadalom legszélesebb köreinek s különösen a pedagógiai világnak jogosult érdeklődését. Ez a gyermektanulmányi kiállítás s már az elnevezése elárulja, hogy ez az érdekes és tanulságos kiállítás kizárólag a gyermeknek, az ő testi és lelki fejlődésének, egyszóval a gyermektanulmánynak van szentelve. A gyermektanulmányi kiállítás áttekintő, érdekes képét adja e kutatási ág mai állásának s a laikusnak is szeméi elé tárja azokat az eredményeket és újításokat, melyeket, hála a pedagógusok és orvosok szorgalmas munkájának, az utóbbi években elérni sikerült. Ez volt tulajdonképeni célja is a kiállításnak, amely gazdagságánál fogva ennek a célnak s minden várákozásnak meg is fog felelni. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság érdeme, hogy ez a kiállítás létrejött. Méltó és nélkülözhetetlen kiegészítője ez a holnap megnyíló kongresszus tanácskozásainak, melyekben a mi pedagógusaink és orvosaink legkiválóbb képviselői fognak résztvenni.»

A *«Pesti Hirlap»* március 18. és 19-iki számában behatóan ismerteti a kongresszust, a március 20-iki számban pedig a kiállítást «Séta a gyermek dolgai között» cím alatt, ahol ezeket írja: «A napi munka gondjai között jól esik néha a gyermek apró, naiv dolgaival foglalkozni. Van most egy olyan hely is, ahol a gyermekek rengeteg dolgait találhatja a sétára induló fővárosi, okosan rendezve, megmagyarázva azokat a kedves semmiségeket, amelyekből itt leleményes pedagógusok egy egész különálló világot tudtak teremteni. Gyermektanulmányi kiállítás? Hová is tévedt ezeknek a pedagógusoknak gondolata, hát már nem csak szorti-

rozzák, szelektálják a gyermeket az iskolában, hanem megfigyelik, tanulják a dolgaikat, és ami fő, tanítatják magukat velük, keresik azt a külön nyelvet, amelyet beszél és megért a gyermek? Mégis csak csodálatos, hogy akadnak és sokan vannak, akik a kis haszontalan valamit, amit a gyermek egy primitív anyagból magának gyúrt, faragott, szóval alkotott, gondosan becsomagolják és elküldik egy kiállításra, ahol komoly, tudós emberek elemzik, tanulmányozzák a gyermeki léleknek a felnőttekénél is titkosabb rugóit. A belépőt a kiállítás nem lepi meg nagyszerűségével, futólagos pillantásra semmi sem tűnik fel. De lépünk csak közelebb ezekhez az ákom-bákomokhoz, ezekhez a krix-kraxokhoz, az agyag, a plasztilin-figurák szertelen számához, akkor szinte életre kelnek a gyermeki fantázia alkotásai, beszédessé válnak és elmondanak sok szép, ragyogó mesét a naiv, csacskaságában tisztán, fehéren világító gyermeki lélekről. És mennyi eredetiség, mennyi ötletesség, mennyi különböző kivitel egyazon témánál!»

A *«Pesti Napló»* március 18-iki számában «Mit tudnak a gyermekek?» a március 19. számában «A gyermektanulmányi kongresszus» és «Levél — egy lezajlott kongresszushoz», március 20-án pedig «Válasz — magamnak» címek alatt emlékezett meg nagy szakavatottsággal és szeretettel az első magyar gyermektanulmányi kiállításról és kongresszusról. «A gyermek — írja a *Pesti Napló* — csak az utolsó évek folyamán kapott pozíciót a szociális életben. Elhagyottan foglalatostkodott játékaival a gyerekszobában, míg ő maga is legfeljebb csak játéktárgy volt a szülők és gyermekbarátok szórakoztatására... Aztán nálunk is megindult egy áradat, mely a gyermek fizikai és lelki jólétének gondozását tűzte ki céljául. Megalakult a Gyermektanulmányi Társaság, amely feladatul tűzte ki magának, hogy minden olyan kérdést, amely a gyermekéletre és annak szabályozására követel felvilágosítást és alapos tanulmányt, programjába fölveszi és megoldásra juttatja. Hogy milyen eredményekkel dolgozik ez a kitünő társaság, arról a gyermektanulmányi kongresszus számol be.

A kongresszussal kapcsolatosan egy rendkívül kedves kiállítás mutatja azokat az eredményeket, amelyeket a társaság az ország különböző vidékein tanítók és nevelők segítségével a gyermeklélek tanulmányozásában elért... Rajzok, festmények, szobrászalkotások és egyéb kézimunkák halmaza demonstrálja az emberi értelem nagyszerűségét első megnyilatkozásában... A gyermeki invenciónak elsősorban jut hely ezekben a gyűjteményekben. Ezer apróság kelti fel a kiállításon a figyelmet, amelyek mindegyikéről külön tanulmányt lehetne írni és főleg arról, hogy *mennyire megérdemli a gyermek, hogy vele nagy gondossággal foglalkozzanak.*

Az *«Az Ujság»* c. napilap a többi közt ezeket írja a gyermektanulmányi kiállításról: «A kiállítás címéből arra a következtetésre kell jutni, hogy a felnőttek manapság éppen úgy tanulják a gyerekek dolgait, mint a gyerekek a felnőttekét. A kiállítás helyesnek igazolja a következtetést és ráadásul azzal a tanulással is szolgál, hogy a gyerekektől nagyon is érdemes tanulni... Az egész kiállítás nagyszerű ismertetője a gyermek lelkivilágának, elkalandozni a termekben nagy okulás, nemes szórakozás s minden dicséret megilleti a rendezőket, a kiállítókat.»

A *«Világ»* c. napilapnak főképp a kongresszusi előadások beható ismertetésére volt gondja, úgyszintén az *«Egyetértés»*, a *«Pester Lloyd»*, az *«Alkotmány»*, a *«Magyar Hirlap»*, a *«Politisches Volksblatt»*, az *«Esti Ujság»*, az *«Az Est»*, a *«Pesti Tükör»* és a többi napilapok is erre törekedtek első sorban.

Képes hetilapjaink csaknem mindegyike közölt fényképfelvételeket a gyermektanulmányi kiállításról, avagy a kongresszus tagjainak csoportképét mutatta be.

Legnagyobb öröme szolgálhat azonban a Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak az a rendkívül nagy lelkesedés, mellyel főleg a vidéken megjelenő tanügyi lapokban a magyar gyermek nevelésében közvetlenül érdekelt tanítók megemlékeznek kongresszusunkról és a gyermektanulmányi kiállításról. Az *«Abauj-Torna Vármegyei közoktatásügy»* pld. ez évi csaknem teljes 7-ik számát a kongresszus és kiállítás, úgyszintén a gyermektanulmányozás ügyének beható ismertetésére szentelte. Ugyanezt tették a Kolozsvárt megjelenő *«Család és Iskola»*, a szombathelyi *«Gyermekvédelem»*, s a Marosvásárhelyt megjelenő *«Székely Tanügy»*. A Budapesten kiadott tanügyi lapok közül eddigé az *«Izr. Tanügyi Értesítő»* s a *«Magyar Tanítóképző»* ismertették a legterjedelmesebben kongresszusunkat és kiállításunkat s nagy szeretettel foglalkozott ezzel az évi csaknem minden számában a közoktatásügyi miniszterium kiadásában megjelenő *«Néptanítók Lapja»*.

Az a meggyőződésünk, hogy az első magyar országos gyermektanulmányi kongresszus és kiállítás nem csupán azért volt nagyjelentőségű, mert társaságunk tagjait 10 éves munkásságuk után az eredmények s az újabb feladatok megállapítása céljából hazánk legtávolabbi vidékeiről összehozta, hanem főképen azért örvendhetünk kongresszusunknak, mert az azon elhangzott előadások és az ott hozott határozatok alapján a magyar gyermektanulmányozók részére a kutatásnak és vizsgálódásnak számos olyan tere nyílt meg, amelyen való további, országosan meginduló munkálkodás a gyermektanulmány fejlődésében bizonyára gazdag eredményekre nyújt biztató kilátást.

Rövid visszatekintés Társaságunk tíz éves multjára.

A Társaság 1913. évi közgyűlésén előterjesztette: **Ballai Károly** titkár.

Magyarországon a gyermektanulmányi társadalmi mozgalom egyidős társaságunkkal. 1901. márciusában tette Nagy László a hazai földbe az első kapavágást, de az első nagyobb lépés csak 1903. év márciusában történt a Gyermektanulmányi Bizottság megalakításával. Három évi agilis társadalmi és tudományos munkásság után 1906. februárjában véglegesen egyesületbe tömörült a magyar gyermektanulmányozók kisdud csapatja. Bár kevés volt az akkori hívek és munkások száma, működésükről mégis igen elismerő ismertetéseket olvashattunk a külföldi szaklapok akkori számaiban.

Tíz év! Valóban nem sok az idők forгатagában s ha mi mégis megállunk munkásságunk kezdetének tizedik évfordulóján, ezt nem hivalkodásból tesszük, hanem ezt az alkalmat is arra óhajtjuk felhasználni, hogy alaposan számba vegyük eddigi működésünket, hogy a tíz éves multból olyan tanulságokat iparkodjunk levonni, amelyeket jövőnk munkánkban értékesíteni, hasznosítani lehessen.

Ez ünnepi alkalommal nem részletezhetem a munkában eltöltött tíz év történetét, inkább keresni fogom először azokat a hatásokat, amelyeket mind a nagy társadalom, mind a szakkörök tőlünk elfogadtak s azokat az eredményeket, amelyeket főképen a gyakorlatban Társaságunk munkásságának gyümölcseiül tekinthetünk. Ezt megelőzőleg, legyen szabad néhány a Társaság életére vonatkozó adatot csoportosítanom.

Az első év pénztári bevétele, mely adományokból gyűlt össze, 140 K volt, most a Társaság előirányzott *rendes* bevétele beleértve a Gyermektanulmányi könyvtár és a Gyermektanulmányi Múzeum költségvetését is eléri a 25.000 K-t.

1906-ban, mikor kötelezővé lett a tagsági díj szedése, fizető tagjaink száma csak 121 volt, most eléri az 1300-at. 1904-ben egy szakosztályunk volt, most csupán a központban három. 1907-ben alakult Szolnokon az első vidéki fiókkör, most hét van, az ország fontosabb kulturközpontjaiban: *Szolnokon, Nagybecskerekén, Pécsen, Nagyváradon, Szegeden, Lőcsén, Szombathelyen*. E fiókkörök mindegyikében fellendült a pedagógiai élet. Mindenik fiókkör kebelében két tudományos szakosztály (adatgyűjtő és pedagógiai) működik, amelyekben tanulmányokat, vizsgálatokat végeznek,

adatokat gyűjtenek s a központ példájára nyilvános értekezleteket tartanak. Magyarország azon helyein, ahol Társaságunknak fiókköre van, örvendetes módon emelkedik a nagyközönség érdeklődése is az iskolák belső élete iránt. Mindenhol fiókkörünk az összekötő kapocs a szülők, az orvosok és a tanítók, nemkülönben a különböző fokú és jellegű iskolákban működő pedagógusok, gyógypedagógusok között. 1907-ben, mint a «Gyermekvédelemi Lapok» melléklete indult meg *A Gyermek*, ma a folyóiraton kívül három irodalmi vállalata van Társaságunknak: *A Gyermektanulmányi Könyvtár*, *a Füzetes Vállalat* és *a Gyermektanulmányi Múzeum kiadványai*, mely vállalatok egyes füzeiteiből máris új kiadást kellett rendeznünk. Nem mellőzhetjük annak megemlítését, hogy társaságunknak külön *könyvtára* van.

E tíz év alatt a központban és vidéken 101 nyilvános, népszerű értekezletet tartottunk, melyet mintegy 21.000-en hallgattak meg.

Ez utóbbi tevékenységen épül fel Társaságunk azon kiszámíthatatlan hatása, hogy a gyermek testi és lelki fejlődésének megismertetésével mind a szülőknek, mind a pedagógusoknak a gyermek helyes felfogására, képességeinek és cselekvéseinek helyes értékelésére pozitív alapot adott. Továbbá ezen előadásokból a családi nevelésben értékesíthető becses szempontokat nyertek a hallgatók. Hogy mennyire fontos és gyakorlatilag milyen becsesek e hatások, azt különösen a gyermek iránt általában fokozódott érdeklődés, főleg a társadalmi uton végzett s a gyermek anyagi és erkölcsi védelmét szolgáló munkásság mutatja legjobban; további hatásában az újabb pedagógiai és didaktikai eljárásokra ösztönözte pedagógusainkat, mint péld. a gyermek aktivitásának a nevelés és oktatásban való alkalmazására a kisdiednevelő-intézetben és az elemi iskolában. Az u. n. alkotó munka problémája itthon is foglalkoztatja pedagógusainkat s több szempontból fogják megvilágítani ezt a kongresszusi előadások, a gyakorlati eredményeket pedig a kiállítás fogja demonstrálni.

Ma a tanítók alighanem Magyarországon részesülnek a legmodernebb lélektani és pedagógiai kiképzésben. E célra a magyar közoktatásügyi kormány oly berendezést szervezett, amely ha egyes külföldi egyetemeken kis méretekben, egy-egy kiváló egyéniség személyéhez kapcsolódva meg is van, tanítóképző-intézetekben, országszerte, hivatalosan szervezve nincs még sehol. E berendezés a tanítóképzők pedagógiai tanárai részére a lélektan kísérleti módon való tanításának és gyermektanulmányozás módszereinek s ezeknek alkalmazásait ismertető *tanfolyamok*, melyeknek hallgatására hivatalból rendeltetnek be a pedagógia tanárai. E tanfolyamokat követte minden egyes állami tanítóképző intézetnek peda-

gógiai célokra szolgáló lélektani laboratóriummal való felszerelése. Ezzel példát szolgáltatunk a tanítóképzés helyes reformjára. Konstatáljuk, hogy ezt a reformot a gyermektanulmányi és kísérleti pedagógiai mozgalmak váltották ki.

A gyermektanulmány nemzetközi történetében korszakos alkotása társaságunknak a *Gyermektanulmányi Múzeum* alapítása. Első e nemben s társaságunk egyéb alkotásai között ez talán a legismertebb külföldön. Hatása messze földre ér, még oda is, ahová eddig újabb magyar kulturális hatást nem lehet ezenkívül megállapítani: Spanyolországba.

A magyar gyermektanulmányi mozgalom külföldi hatása két nagyfontosságú intézmény kezdeményezésében kulminál: az egyik a *brüsszeli nemzetközi gyermektanulmányi fakultás*, a másik az ez évben ugyancsak Brüsszelben életre kelő *Nemzetközi Gyermektanulmányi Múzeum*.

Ez a néhány adat, amelyeket társaságunk gazdag multjából kiemeltünk, talán eléggé mutatja, hogy működésünkben vannak olyan momemtumok, talán mondhatom *eredmények*, amelyek feljogosítanak bennünket arra, hogy a következő két napra kérjük mindazoknak jóindulatú érdeklődését és figyelmét, akik törekvéseinkkel rokonszenveznek és azokat pedig, akik eddig a gyermektanulmánnyal szemben közömbösek vagy ezen tudományos mozgalmat tájékozatlanságból lekicsinyelték, talán gondolkozóba fogja ejteni, talán a vele foglalkozásra fogja ösztönözni. Végeredményképen mondhatjuk, hogy eddig sokat tettünk, de azért mégis a rendszeres, a szervezett munka kezdetéhez igazán csak most jutottunk el. Nagyon széles még előttünk a taposatlan út, nagyon tág a parlag mező. Társadalmunknak még kikezdetlen rétegei hatalmas, komor sziklafalként merednek reánk. Sajnos, társadalmunk alsó és felső rétegeit, a pedagógusok karából pedig az egyetemi és a középiskolai tanárokat csak kis részben tudtuk törekvéseink számára megnyerni. Pedig a gyermektanulmány nemcsak a kisednevelőket, nemcsak a tanítókat érdekli, hanem főképpen didaktikai vonatkozásban a középiskolákat is.

Visszatekintve a mult küzdelmeire, nehéz napjaira, nem a sérelmeket, a sebeket számlálgatjuk, hanem latoljuk a tanulságokat, a reánk váró fáradsalmakat. A mult bennünket nem elkedvetlenít, hanem megerősít, acélozza erőnket a jövő munkájára.

Még nem vagyunk elegenden, de már nem vagyunk kevesen. Támogat bennünket úgyszólván az egész társadalom. Kérjük is támogatását, hiszen önzetlen munkánk célja gyermekeink kifejlődésének útját egyengetni, hogy az észszerűbb, a reális erővel számoló neveléssel jobb, nemesebb és gazdagabb legyen élete, népünk jövője.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság működése az 1912. évben.

Titkári jelentés.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság VII. rendes közgyűlésén, 1913 március 16-án előterjesztette Gyulai Aladár titkár.

A lefolyt egyesületi év, amely Társaságunk megalakulása óta a tizedik, olyan hatalmas lendületet mutat intenzív és extenzív irányban, aminőre korábban még gondolni sem mertünk volna. Az 1912-ik év mind erkölcsi, mind tudományos és anyagi értékek gyarapodását eredményezte. A sokszor kicsinyelt eszme, amely bennünket előre vitt járatlan, hosszú, fáradságos úton, a nemzeti géniusznak egy szikrája, a magyar gyermeknevelésnek nagy és magasztos ügye. Anélkül, hogy tiszteletünket és nagyrabecsülésünket a nevelő munkának bármely irányától, akár a múltban, akár a jelenben vagy a jövőben, a legkisebb mértékben is megvonni akarnánk, ha az magyar és a gyermeknek őszinte szeretetén és javán való munkálkodáson alapszik, felvetjük a kérdést, mi az, ami bennünket tőlük eltérő úton, ezen eredményekhez vezetett.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Azt hiszem, a feleletet abban találjuk, hogy megértettük a kor szavát! A neveléstant, a gyermek megismerését az iskola falai, a könyvtárak polcai közül kivittük az életbe, a magyar társadalom széles rétegeibe. Bizonyára sok új tudományos tételt is sikerült felfednünk, de feladatunk egyik legértékesebb részét akkor teljesítettük, amikor odaállítottuk a normális és abnormális, az erkölcsös és az elzüllött gyermeket, ezeknek típusait, fejlődésüket, a velük való leghelyesebb bánásmódot, testi és lelki életüknek rajzát a társadalom elé. Hívtuk, kértük, kapacitáltuk szép szóval és logikával az anyát, az apát, a nevelőt, mondván: «Nézd, ez a te gyermeked, a te tanítványod, ez meg a tied, jöjjetek és ismerjétek meg.» Így kerestük és megtaláltuk a magyar nép és társadalom nagy érdekeit a gyermeknevelés terén, elmentünk mindenhová, ahol gyermek él, a palotába és a kunyhóba, a lakosztályokba és a nyomor odúiba. Mindenütt keresve a mi szeretetünk és érdeklődésünk tárgyát, a gyermeket, a szépet és a rútat, az erőset és a satnyát, a boldogot és a nyomorúltat egyaránt. Volt bennünk erkölcsi erő, hogy leszálljunk a tudomány magas, gyakran hiú módon hivalkodó polcairól, mi nem akartunk többnek látszani, mint a magyar nép nevelőinek. Hogy emellett tudományos céljainkat nem tévesztettük szem elől, azt bizonyítják szakosztályaink működése, közlőnyünk tartalma,

értekezleteink színvonala, vállalataink és bizonyítja mindennekfelett az Első Magyar Gyermektanulmányi Kongresszus és kiállítás.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Úgy tűnik fel nekünk, mintha sikerült volna a lelkeket megragadnunk, mintha hatalmas hullámként vonulna át az egész országon a gyermektanulmányozás. Az érdeklődésnek és rokonérzésnek jeleit látjuk megnyilatkozni egyeseknek csatlakozásában, nemcsak a pedagógusok köréből, hanem a foglalkozások minden ágából; társadalmi jelenségekben és a napi sajtóban egyaránt. Új szellemi áramlatot vélünk látni. A magyar gyermek már is kezd kibontakozni az elavult családi és intézeti nevelés és oktatás, a tömegbánásmód agyonszorító karjaiból.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Örömmel tapasztaltuk az 1912-ik évben, hogy a Társaság a nemzeti művelődés, a tudományos és társadalmi élet egyik, habár szerény, tényezőjévé vált. Pedagógusok, orvosok, jogászok gyakorlatilag alkalmazzák a gyermektanulmányozás vizsgálatainak tudományosan megállapított eredményeit.

Szaksztyályaink.

A M. Gy. T.-nak a lefolyt évben három tudományos szaksztyála volt, amelyeknek vezetésében, őszinte örömrünkre, változásról nem kell beszámolnunk. Szaksztyályaink intenzív munkásságot fejtettek ki.

1. Az *adatgyűjtő szaksztyály* *Nógrády* László dr. elnökle alatt tartott első ülésében, a kisededvónök adatgyűjtő munkásságának irányelveit állapította meg. Adatgyűjtések indítását pedig a következő kérdésekre nézve határozta el:

a) A mult idők történelmi alakjai közül melyiket szereted legjobban és miért?

b) Gyermekkori emlékek gyűjtése: Melyik a legrégebbi esemény, amire emlékszel? A szaksztyály ezen adatok gyűjtését a legközelebb szándékozik megkezdeni.

c) Képzeletre vonatkozó adatgyűjtés. Ennek az adatgyűjtésnek célja kimutatni: 1. Hogyan indul meg a képzelő tevékenység? 2. A teremtő képzelet.

d) A mese hatása a gyermekre: Szereted-e a mesét? Melyiket szereted a legjobban? Melyik mesét nem szereted? Ki szokott neked mesélni? És kinek a meséjét szereted a legjobban? Mikor hallottad azt a mesét?

e) Folytatni akarja a szaksztyály az esztétika érdeklődésre vonatkozó adatgyűjtést.

f) A gyermek gyűjtő szenvedélye. Miket szoktál gyűjteni? Mikor kezdted a gyűjtést? Mikor hagytad abba? Mit teszel az összegyűjtött tárgyakkal? Mit tettél az összegyűjtött tárgyakkal?

Mindezek az adatgyűjtések folyamatban vannak, részben be is fejeztettek. Különösen értékes anyagot szolgáltat az a nagyarányú adatgyűjtés, melyet «a mese hatása a gyermekre» címen indítottunk.

A szakosztályi adatgyűjtéseken kívül Nógrády László dr. elnök Ranschburg Pál dr. indítványára, a tanfelügyelők útján adatgyűjtést indított meg az egykerendszer ügyében. Végül a Társaság megbizta Eötvös K. Lajost a gyermekmiztériumok kikutatásával.

2. *A kísérleti szakosztály Ranschburg Pál dr. elnöklete alatt* a) arra törekedett, hogy a már egybegyűjtött adatokat tudományos rendszerrel feldolgozza, b) adatgyűjtés indításával foglalkozott abban az irányban, hogy a gyermek emlékezetét a kellemes vagy kellemetlen érzelmek befolyásolják-e jobban.

Itt kell megemlékeznünk egy nagyfontosságú, magyar szerzőtől irt tudományos munkának megjelenéséről a külföldön. *Vértés O. József: Das Wortgedächtnis im Schulkindesalter*, című műve újból tiszteletet szerzett a magyar tudománynak a külföldön. Szerző, aki a kísérleti szakosztály titkára, e nagybecsű munkájában, legalább részben, ezen osztály munkásságára támaszkodik.

3. Társaságunknak pedagógiai szakosztálya *Weszely Ödön dr. főigazgató, egyet. m. tanár elnöklete* alatt, az elnök által kitűzött három irányban igyekezett programjának megvalósítására. 1. Amit eddig a gyermektanulmányi vizsgálatok felszínre hoztak, a szakosztálynak azt általánossá kell tennie a nevelés és oktatás minden ágában és intézményében. 2. A szakosztály törekedett arra, hogy közrehasson a didaktia és metódika gyermektanulmányi alapon való átalakítására. 3. Célul tűzte ki, az iskolák átalakítását gyermektanulmányi szempontok szerint, mert a régi filozófiai és politikai szempontoknak, amelyek az iskolaszervezetben érvényesültek, nagyon kevés közülük van a gyermekhez.

A pedagógiai szakosztály az év folyamán fontos vitaülést tartott, melynek tárgya *Nemes Lipót* előadása volt «A mozgófénykép és a gyermek» című tételről. Ugyancsak nagyfontosságú kérdéssel foglalkozott a szakosztály egyik felolvasó ülésén *Kemény Gábor dr. tordai főgimnáziumi tanár*, aki az osztályozás eltörléséről irt dolgozatát adta elő.

Nyilvános gyermektanulmányi értekezleteink.

Nyilvános gyermektanulmányi értekezleteink, mind az előadások színvonala, mind látogatottságuk tekintetében várakozásunknak teljesen megfeleltek. Értekezleteink a nagyközönség széles rétegeiben ébresztettek Társaságunk iránt érdeklődést, a tudományos és

a napi sajtó ismételten és érdemlegesen foglalkozott azokkal az eszmékkel és gondolatokkal, amelyek ezen alkalmakkor az előadók részéről elhangzottak.

Értekezleteink tárgyai voltak:

Az 1912. január 13-án *Guttenberg* Pál, a kézimunkára nevelő orsz. egyesület igazgatója «Az alkotó munkáról a nevelőoktatásban» címen tartott előadást.

Február havában *Szász* Irén «A gyermek képzeletéről», márciusban *Fürj* Pál «A gyengetehetségű gyermek emlékezetéről» tartott nagyértékű felolvasást.

Társaságunk április 13-án fejezte be a téli évszakban havonként rendezni szokott nyilvános értekezleteinek sorozatát, mely alkalomból *Szilágyi* A. Károly dr. tartotta meg a patronázs tevékenységgel szoros kapcsolatban levő, hatásos és tette buzditó előadását: «A gyermekbíró és a tanító» címen.

November 8-án *Nagy* László «A gyermek szellemi munkabírájáról» értekezett, amikor bemutatta az ez irányban végzett kísérleteit.

Ugyanezen értekezleten *Dániel* Jenőné számolt be északi útjáról, melyen 23 előadást tartott hazánkról s a Magyar Gyermektanulmányi Társaságról.

December 8-án *Nemes* Lipót «A kültelki gyermek életéről és jövőjéről» tartott nagyjelentőségű felolvasást, ráfordítva a közfigyelmet fontos reformokra, melyek e gyermekek megmentése érdekében szükségesek.

Ezen értekezleteink nagy kulturális szükséglet elégitettek ki a nevelésügy népszerűsítésében. A szülőknek a nevelés és az oktatás körébe való belevonásának jelentőségét felesleges volna részleteznünk. Termékenyítőleg hatottak továbbá értekezleteink pedagógusaink továbbképzésére is. Értekezleteinken a fővárosi tanítóság színe-javát láttuk jelen és hallottuk őket résztvenni a vita folyamán.

Gyermektanulmányi Múzeum.

A Gyermektanulmányi Múzeum ez éve az intenzív fejlődés éve volt. Elhelyezkedett a hazai muzeális intézmények között, tagja lett a Magyarországi Múzeumok Országos Szövetségének s a Magyar Nemzeti Múzeum nyomtatványaival csere-viszonyba lépett.

Az anyaggyűjtés ez évben is serényen folyt. Különösen kiemelkedik jelentőségében az a gyűjtés, amelyet már a múlt évi jelentésünkben is érintettünk: a magyarországi postamesterek között folyó gyűjtés. E nagyszabású gyűjtést a magy. kir. posta és távirda vezérigazgatója, *Follért* Károly úr kezdeményezte és annak

lelkes vezetője. A gyűjtésre vonatkozó kéréseinket, amelyeket egyébként a kerületi postabiztosok szemleútjaik alkalmával személyesen adnak át a postamestereknek, valamint a gyűjtésről szóló értesítéseinket szívesen közlik a postai szaklapok, mint a *Posta Közlöny* és a *Posta Híradó*. Eddig mintegy 50 különböző helyen levő postahivatalból érkezett igen becses anyag s a gyűjtés még folyamatban van.

Amellett, hogy értékes anyagot nyer a postásoktól múzeumunk, ez a gyűjtés fényes bizonyítéka annak a magas kulturális színvonalnak, amellyel a magyar posta általában dicsekszik; bizonyítéka továbbá múzeumunk iránti rokonszenvnek is, hogy oly egyének is vállalkoznak gyermeki alkotások gyűjtésére, akiknek fáradságos élethivatása messze esik a gyermektanulmánytól. Meleg köszönetet mondunk postás-gyűjtőinknek és külön kifejezzük hálánkat *Follért* Károly vezérigazgató úrnak. Ugyancsak köszönet szavával kell megemlékeznünk régi és újabb pedagógus gyűjtőinkről is, akik ez évben is nagy hozzáértéssel és szeretettel gyarapították gyűjteményeinket.

Amidőn az anyag örvendetes szaporodásáról teszünk jelentést, kötelességünk szóvá tenni azt is, hogy múzeumunk mai elhelyezése immár szűk és elégtelen. Kivánatos, hogy a helyiségünk a múzeumi anyag szaporodásával egyenes arányban növekedjék.

Múzeumunk pénzügyi helyzete lehetővé tette, hogy gyűjteményeinknek általános leírását külön füzetben kiadhassuk. Mivel a külföldi összeköttetéseink számai folyton erősödnek, továbbá egyes külföldi egyének és intézetek a múzeum leírását több ízben kérték, a magyaron kívül francia szöveggel jelentettük meg e füzetet, mint «A Gyermektanulmányi Múzeum kiadványainak» első füzetét. E leírást, melyet négy kép díszít, egyúttal múzeumunk propagálására is felhasználtuk s mind a hazai muzeális, tudományos intézeteknek, mind a külföldi pedagógiai múzeumoknak s egyes kiváló s ismertebb tudósoknak megküldöttük.

Ez évben a tokiói és a moszkvai pedagógiai múzeumok kerestek velünk összeköttetést, sőt a moszkvai múzeummal folytatott tárgyalások során a csereanyag gyűjtésének szempontjait és módjait is megállapítottuk, a kivitel pedig a legközelebbi jövő munkája lesz. Továbbá a Szentpétervári Tudományos Akadémia néprajzi osztálya értékes néprajzi anyagának fényképeinek elküldését helyezte kilátásba s a müncheni egyetem lélektani intézete pedig a mi múzeumunk néprajzi anyagáról kér fényképfelvételeket.

Végül az 1911. évi brüsszeli első nemzetközi gyermektanulmányi kongresszus egy bennünket igen érdeklő eredményéről

számolunk be. E kongresszus tárgysorozatán és a vele kapcsolatosan rendezett kiállításon, amint ezekről már múlt évben beszámoltunk, szerepelt a Gyermektanulmányi Múzeum s örömmel jelentjük, hogy az az eszme, amit ott szóval és tárggyal bemutatunk s hirdettünk, testet öltött s ez évben fogják felavatni Brüsszelben a Nemzetközi Gyermektanulmányi Múzeumot. E nemzetközi múzeum előkészítői anyagot is kértek tőlünk, amit természetesen nagy örömmel fogunk megküldeni.

Tudományos működés és irodalom.

Gyermektanulmányi tanfolyamok folytak az 1912. évben több helyen is. Hatóságaink, melyek a Gyermektanulmányi Társaság céljait magukévá tették, felkarolták a gyermektanulmányi tanfolyamokat és állandó tanfolyamot szerveztek a tanítóságnak e téren való továbbművelése céljából. Különösen nagy hálával kell kiemelnünk a *Pedagógiai Szemináriumot*, melyben Nagy László, Ranschburg Pál dr., Révész Géza dr., Nógrády László dr. és Weszely Ödön dr. tartanak előadásokat. Kisérleti lélektani tanfolyam volt a VI. ker. tanítónőképző-intézetben a tanítóképző-intézeti tanárok számára, melyet Nagy László, Ranschburg Pál, Quint József, Révész Géza vezettek.

Folyóiratunk színvonalát és tartalmát — igaz ugyan, hogy nagy áldozatokba került — sikerült a Társaságnak annyira fejlesztenie, hogy elismerten legtartalmasabb hazai pedagógiai lapjaink egyike lett.

Az anyagi áldozatokért láttunk kárpótlást is, nagy erkölcsi sikereket, számos hatóság és magánember, akik között képviselve van a foglalkozások minden ága, iparosok, kereskedők, földbirtokosok, előfizetői lettek «A Gyermek»-nek. Ehelyütt is köszönetet mondunk a székesfőváros tek. Tanácsának, amely 250 példányban rendelte meg folyóiratunkat iskolái számára. Lapunk ezévi számait 1600—1700 példányban adtuk ki.

Hazai tanügyi lapjaink közül majdnem valamennyi tartalmazott az elmúlt évben gyermektanulmányi cikkeket, vagy ismertette «A Gyermek» egyes számait. Különös köszönet illeti meg a Társaság részéről a *Néptanítók Lapját*. Az országnak ezen legnagyobb elterjedésű tanügyi lapja, szíves készséggel volt ügyünk segítségére, számos közleményben behatóan foglalkozott értekezleteink tárgyával, a gyermektanulmányi kongresszussal, melynek felhívását szivességből mellékletképp szétküldötte az ország összes népnevelőinek.

Társaságunk *irodalmi vállalatai* kedvezően fejlődtek. A füze-

tes vállalatnak *Eötvös K. Lajos* szerkesztésében már hetedik füzete is megjelent. Elkészült «A gyermeknevelés kis kátéja a magyar nép számára» című füzetünk is, egyelőre kéziratképpen. Amennyire örvendetes ennek a nagyjelentőségű népnevelési munkának megjelenése, éppen olyan örömeinkre szolgálhat könyvkiadó vállalatunk sikere, amelynek állami támogatás mellett szintén megjelent, sőt szívesen jelenthetjük, már teljesen el is fogyott első kötete: *Nógrády László dr.* könyve, «A gyermek és a játék». Nem lehet hivatásom ennek a könyvnek a méltatásával foglalkozni, annál kevésbbé, mert az elismerő bírálatok már megjelentek róla összes napi és tanügyi lapjainkban. Nem mulaszthatjuk el, továbbá hogy e helyről is ne emlékezzünk meg arról a kedvező és elismerő fogadásról, amelyben *Nagy László* alelnökünknek német nyelven, külföldön megjelent könyve, «Die Psychologie des kindlichen Interesses», a bírálat részéről részesült. A gyermektanulmányozás irodalma *Hajnóczy R. József*, fiókköri elnökünknek könyvével is egy megfigyelésben gazdag művel gyarapodik. Címe: Babánk első életrajza.

A propaganda.

Társaságunk ebben az évben nagyobb szabású propagandát indított meg a gyermektanulmányozás népszerűsítése és terjesztése érdekében. E propagandából különösen *Nemes Lipót* titkár vette ki részét, aki számos cikkben hívta fel a figyelmet vidéki napilapjainkban a gyermektanulmányozás egyes mozzanataira. Fáradozásainak legszebb jutalmát az elért sikerben találhatja.

Külföldi vonatkozású ügyek.

Társaságunk már régebb idő óta felkeltette működésével, intézményeivel a külföld tudományos, pedagógiai és pedológiai köreinek figyelmét. Elnökségünk állandó szoros kapcsolatot tart fenn a külföld pedológiai egyesületeinek és intézményeinek vezetőivel. Április hó 16—19. napján tartotta Berlinben a Kisérleti Lélektani Társaság V. kongresszusát, amikor is az Alkalmazott Lélektani Intézet külön kiállítást rendezett, amelynek meghívására *Nagy László*, Társaságunk alelnöke is részt vett rajzgyűjteményeivel, míg *Ranschburg Pál dr.*, kísérleti szakosztályunk elnöke, előadást tartott «Ujabb kutatások az egyidejűleg ható ingerek gátlásáról» címen.

Az Első Oroszországi Családnevelésügyi Kongresszus bizottsága a Magyar Gyermektanulmányi Társaság ügyvivő alelnökét,

Nagy Lászlót is felkérte, hogy tartson a kongresszuson előadást s még egy magyar gyermektanulmányozót is nyerjen meg a részvételre. Nagy László «Az intelligencia fejlődésének egyik alapvető kérdése», Répay Dániel, társaságunk titkára pedig «A magyarországi családi nevelésre vonatkozó nevezetesebb intézményekről és mozgalmakról» címen jelentett be előadást a szentpétervári kongresszuson.

Az antwerpeni Gyermektanulmányi Társaság, amely 1912-ben ünnepelte fennállásának tizéves fordulóját, elnökségünk üdvözlő táviratára megleghangú, magyar nyelven irt levélben mondott köszönetet.

A gyermektanulmányozás tudományos művelésére egyetemi jellegű intézmények alakultak az év folyamán Brüsszelben, a *Nemzetközi Gyermektanulmányi Fakultás*; Genfben a *Neveléstudományok Iskolája*, másképen «J. J. Rousseau Intézet». Az előbbit Joteyko I. dr., az utóbbit pedig Claparède egyetemi tanárok alapították. Mind a két nagyfontosságú intézményt ez év őszén avatták fel és adták át hivatásának. Ujabban pedig a Nemzetközi Gyermektanulmányi Múzeum eszméje közeledik a belga kormány védnöksége alatt a megvalósulás felé.

Fiókköreink.

Az 1912-ik évben fiókköreink számban, intenzív munkában, szervezetük erejében egyaránt gyarapodást mutatnak. Fiókköreink adminisztrációja az ügyrend életbeléptetése óta teljesen rendben folyt s a megállapított munkaprogrammot a legtöbb helyütt sikerült keresztül vinni. Fiókköreink egynémelyike a vidék közművelődési tényezőjévé küzdött föl magát. Társaságunk céljait az egész vonalon nagyszabású adatgyűjtéseikkel és értekezleteikkel mozdították elő. Fiókköreink buzgó elnökeinek és tisztikarának nagy hálával tartozunk, mert az ő érdemük, hogy Társaságunk iránt a vidéken is olyan nagymértékű érdeklődés nyilatkozik meg.

A *nagyvárad*i fiókkör a múlt év folyamán több nyilvános értekezletet tartott. Résztvett a Gyermekbarát Egyesülettel karöltve a gyermekjáték-kiállítás rendezésében. Agitációját folytatta a rajzoktatás reformja és a helybeli gyógypedagógiai intézet felállítása érdekében, Ezenkívül a jellemlapok feldolgozása is nagy lépéssel haladt előre. A fiókkör értékes programot állított össze 1913-ra, tervezi szülői értekezletek tartását, újabb gyermekmunka- és gyermekrajz-kiállítást, a múlt évi kiállítás sikerétől felbuzdulva; továbbá állandó gyermektanulmányi múzeum létesítését.

Pécsi fiókkörünk nagy erkölcsi sikerrel zárta le elmúlt egye-

sületi évét. Mondhatjuk, hogy ezen nagy kulturális érzékű városunk egész intelligenciájának rokonszenvét sikerült megnyerni a gyermektanulmány ügyének. Az értekezletek előadói voltak *Ember János* kir. tanfelügyelő, *Futima Sarolta* tanárnő, *Angyal Pál* dr. egyetemi tanár, a pécsi társaság diszelnöke, *Rozmanits* Timót tanár, *Gömörey* Zsigmond tanítóképző-intézeti igazgató, továbbá, mint a központ képviselője a közgyűlés alkalmából *Vértes O. József* dr. A fiókkörben tartott értekezletek nagy belső tartalommal bíró, külsőleg is diszes kötetben egybegyűjtve önállóan is megjelentek.

A fiókkör meghívására *Nagy L.* a folyó év elején a pécsi belvárosi fiúiskolában bemutatta a gyermektanulmányi kísérletezés módszerét, ismertetve egyúttal a gyermektanulmány és a kísérleti pedagógia történetét és céljait. A tudós előadás iránt az intelligencia körében általános érdeklődés nyilvánult meg és fokozta azokat a benső kapcsolatokat, amelyek bennünket a városhoz fűznek. A pécsi gyermektanulmányi társaság 1910–1911. évi működéséről *Szieberth* Róbert titkár egy évkönyvben számol be. Ez a becses könyv, amely a titkár lelkes áldozatkészségéből látott napvilágot, fényes bizonyítéka a pécsi fiókkör tartalmas és magas színvonalú működésének. Értékes értekezéseivel számottevő munkát végzett gyermektanulmányi irodalmunkban. *Szieberth* Róbert igazgató urnak buzgalmaért és áldozatkészségeért e helyen is köszönetet mondunk.

Társaságunk szellemi vezetése alatt működő *Nagybecskereki gyermektanulmányi osztály* szintén agilis évre tekinthet vissza. Ezen osztályunk Délmagyarország közművelődésében mind nagyobb szerepet tölt be. Az osztályból indult ki az állami kisegítő iskola eszméje, mely már szervezve is van. A szakosztály szülői értekezleteket tartott, még pedig osztályonként, tervbe vette továbbá gyermektanulmányi múzeum létesítését, melynek munkálatai állandóan folynak. Meghonosította a szakosztály a mesemondó délutánokat is, ilyet tartott 1912-ben négyet. Mindezen mozgalmak részben a Gyermektanulmányi Társaság programjából indultak ki, részben a Társaság támogatását bírták.

Az értekezleteken előadókul szerepeltek: *Fialovszky* Béla dr. iskolaorvos, *Messinger* Karolin igazgatónő, *Báthory* Béla dr. főorvos.

A *szegedi fiókkör* működését is nagy lelkesedés és munkakedv jellemzi. A folyamatban levő munkák három irányt szolgálnak: 1. kisegítő iskolák felállítását, 2. az iskolaorvosi intézmény reformját, 3. az alkotó munka és a gyakorlati munkáltatás meghonosítását. Befejezték a fiókkörben az esztétikai érdeklődésre, ugyszintén a gyermekeknek a képek iránti spontán fogékonyságára vonatkozó adatgyűjtést. Egy másik adatszoport az volt, amely

aktuális képzetkomplexumokról: a háborúról szóló gyermeki ítéleteket foglalja magában. Adatgyűjtés folyt a mese hatásáról, a városban lévő gyengetehetségű gyermekek számáról. Jellemlapokat készített a fiókkör nemcsak az iskolák, hanem a szülők részére is gyermekeik megfigyelése végett.

A szegedi fiókkör kebelében jogi szakosztály is áll fenn, mely a fiatalok bűnösök elzüllesztésének okait tanulmányozza és ehhez gyűjti az adatokat.

Az értekezleteken előadásokat tartottak: *Szele* Róbert dr. tanterületi főigazgató, elnök, *Klug* Péter tanár, *Domokos* Lászlóné, titkár. A megállapított téli program többi része már a folyó évre volt előirányozva.

A *szepesvármegyei fiókkör*, miután a szervezkedés munkáját befejezte, alaposan kivette részét a gyermektanulmányi propaganda, valamint a tudományos működés terén. Különösen nagy érdemeket szerzett magának *Halmos* Andor kir. s. tanfelügyelő, kinek buzgó munkásságáról ezuttal is hálával kell megemlékeznünk. Az 1912. évben számos előadást tartott Északmagyarországon a gyermektanulmányozásról, melynek eredménye Iglón és Szepes-vármegye más nagyobb városaiban helyi gyermektanulmányi bizottságok megalakulása volt. Előadást tartott *Neupauer* Mihály el. isk. igazgató és *Rozsnyai* Bertalan dr. tiszti orvos.

Örömmel kell még megemlékeznünk legfiatalabb körünknek, a *szombathelyinek* megalakulásáról, amely ugyan már az 1913. évben történt, de a szervezési munkálatok már 1912-ben is erőteljesen folytak, míg végre *Békássy* István főispán, *Gerlits* Sándor árvaházi igazgató és *Nemes* Lipót Társaságunk titkárának fáradozásából fényes sikerre vezettek.

Tartattak ezenkívül gyermektanulmányi értekezletek olyan városokban is, amelyekben gyermektanulmányi fiókkör nincs, reméljük, hogy az érdeklődés ezekben is állandó fog maradni.

Ezekben bátorkodtam vázolni fiókköreink működését. Mellőzni voltam kénytelen sok olyan momentumot, amelyek bizonyára érdemesek lettek volna a megemléítésre. Fiókköreink 1912. évi közgyűléseiket megtartották, az ügyvezetésről és pénzügyeikről a központi elnökségnek jelentést tettek. Fiókköreinknek központi anyagi segélyezését, amennyiben pénzügyi helyzetünk meg fogja engedni, tervezzük a jövőben. Reméljük, hogy ezzel fiókköreink még fokozottabb mértékben fogják feladataikat teljesíthetni.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Kell, hogy még megemlékezzem néhány személyi vonatkozású tárgyról.

Habár a Gondviselés Társaságunk iránt az 1912. évben kegyes volt, mindamelllett egy súlyos veszteség ért bennünket, *Eperjessy*

István székesfővárosi igazgatónak, Társaságunk igaz barátjának a gyermektanulmány kitünő művelőjének halálával, akinek emlékét kegyelettel fogjuk őrizni.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaságba a múlt évi közgyűlés óta 242 új tag lépett be. Ezekkel együtt tagjaink száma 1305-re emelkedett. A tagok között volt 631 férfi, 674 nő. Foglalkozás szerint a tagok megoszlása a következő: egyetemi tanár van 9, középiskolai tanár 116, tanítóképzői tanár 54, polgári iskolai tanár 72, elemi iskolai tanító 494, kiseddóvó 101, orvos 53, jogász 46, győgyeped. tanár 58, hivatalnok 63, egyéb foglalkozású 239. Budapesten lakik 461, vidéken 844.

Végül tisztelettel jelentjük, hogy külföldi tiszteletbeli tagjaink, akiket az elmúlt közgyűlésen megválasztani méltóztatott, köszönetüket fejezték ki a Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak megválasztásukért.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Mielőtt jelentésemet befejezném, a legnagyobb hálával kell megemlékeznem arról a nagymértékű erkölcsi és anyagi támogatásról, amelyben Társaságunkat, annak vállalatait, a nagymélt. vallás és közoktatásügyi miniszterium, a nagymélt. igazságügyi miniszterium részesítette, továbbá arról a megértő, jóakarátú, erkölcsi és anyagi támogatásról, amelyet Társaságunk a székesfőváros tek. Tanácsa részéről az 1912. évben is élvezett. Köszönetünket fejezzük ki a Tud. Egyetem nagyságos Rektorának, aki ebben az évben is átengedte értekezleteink részére a Tud. Egyetem nagy kerti előadótermét. Fogadják mindazok, akik támogatásukkal a lefolyt egyesületi évben Társaságunkat céljai elérésében segítették, őszinte köszönetünket.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Ezekben voltam bátor vázolni Társaságunknak 1912. évi működését. Lehetetlen meghatottság nélkül visszatekinteni Társaságunk tízéves történetére, melyet kongresszusunk határvonal gyanánt zár be. Vajha ezen határvonal egy szebb jövő kezdete lenne! Egy olyan jövőé, amelyben az állam, a községek, a társadalom és mindazok, kik gyermekekkel foglalkoznak, akár mint nevelők, akár más irányban, egyesülnének a legszebb eszme, a legnagyobb gond, a jövő legértékesebb biztosítékának, a gyermeknek szeretetében, testi és lelki élete fejlődésének biztosításában. Ha ez megtörténik, csak akkor beszélhetünk majd az egész vonalon testileg és lelkileg erőteljes nemzedéknek felneveléséről.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság tiz éves fejlődése a pénztári jelentések tükrében.

A március 16-iki közgyűlésen előterjesztette **Perényi József dr.**,
pénztáros.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Társaságunk pénztári állapotáról az 1912. évi zárszámadással a tizedik év határvévéhez érkeztünk.

A lefolyt évek pénztári eredményei is fényesen bizonyítják társaságunk gyors fejlődését, kialakulását.

Ezért engedje meg a mélyen tisztelt Közgyűlés hogy igen rövid visszpillantást tehessen néhány évváró határvévére, mert mindegyik érdekesen jelzi a haladás, a felvirágzás tüneteit; egyszersmind anyagi támogatóink díszes sorát tárja elénk, akiknek elsősorban köszönhetjük, hogy társaságunk minden irányban kifejleszthette tevékenységét és eszméit izmos testté megvalósíthatta.

Az első pénztári kimutatás az 1903-ik év elsejéről szól, melyben 140 korona bevételről és 76 korona kiadásról van említés téve.

Tehát társaságunk 140 korona vagyonnal kezdette meg működését.

Az illető összeget a gyermektanulmányokért lelkesülő tagtársaink közül néhányan adták össze a felmerülő költségek fedezésére. Még pedig: néhai *dr. Veredy Károly* tanfelügyelő 50 koronát, *Nagy László* igazgató 40 koronát, *dr. Peregriny János* szép-művészeti múzeum titkára 10 koronát, *nemeskéri Kiss Pálné Szapáry Vera grófnő* 20 koronát és *Dánielné Lamács Lujza* úrnő 20 koronát adott.

Már az 1903-ik év végén a pénztári állapot 1550 koronára és a kiadás 641 korona 80 fillérre emelkedett.

Eme hirtelen emelkedést a vallás- és közoktatásügyi miniszterium 800 koronával, a székesfőváros tanácsa 600 koronával segítette elő. Ezek az összegek évi segéllyé váltak, miáltal a Társaság anyagi állapota biztosítva lett.

Az 1904-ik évben a vallás- és közoktatásügyi miniszterium az évi segélyét 1000 koronára, 1908-ban 2000 koronára és végre 1911. óta 4000 koronára, míg a székesfőváros a 600 koronáját 1908-ban 1000 koronára és végre 1910. óta 1500 koronára emelte.

Ily anyagi segítséggel társaságunk irodalmi működését is megindította, még pedig az *Országos Gyermekvédő Liga* támogató-

sával, amennyiben a liga az ő folyóirata, a *Gyermekvédelmi Lapok* önálló mellékleteként kiadta «A Gyermek» című folyóiratot, mint a Gyermektanulmányi Társaság közlönyét. 1908-ban a Gyermekvédő Liga volt elnöke, *Edelsheim-Gyulay Lipót gróf* társaságunknak első alapító tagjává lett 100 korona tagdíj befizetéssel.

1909-ben A Gyermek önálló folyóirattá lett, melyet a Gyermekvédő Liga egy évig 1000 koronával támogatott.

Társaságunk gyors fejlődése (a tagok száma már az 1000-et majdnem megközelítette) és a vidékre kiható mozgalma (ez évben három új fiókkör szerveztetett) oly nagyban gyarapította az ügykezelési, valamint a nyomdai költségeket, különösen A Gyermek folyóiratunk nagymérvű terjedelme folytán, hogy 1910-ben a pénztári egyenleg majdnem megbillent.

Azonban a szerkesztő és a szerkesztő bizottság (*Nagy László, Ranschburg Pál, Berkes János, Grósz Gyula dr.*) miután tiszteletdíjukról, egyenkint 100 koronáról lemondottak, továbbá *Ranschburg Pál dr.* 100 koronát, *Lumniczer József dr.* 50 koronát és érdemdús elnökünk, *Teleki Sándor gróf* 300 koronát adott, végre a vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1500 korona pótségélyt engedélyezett, ezáltal a pénztári egyensúly teljesen helyreállott.

Az 1910-ik év minden tekintetben fordulópontja volt társaságunk nemcsak pénztári, hanem egyéb működésének is.

A pénztári állapot legfeltűnőbb módon mutatja a változást.

Ugyanis amíg az összes kiadás 1903-ik évtől 1910-ik évig 7229 korona 58 fillér volt, addig 1910-ben, tehát egy évben a kiadás 10,587 korona 09 fillér lett.

1911-ben a pénztári bevételünk ismét gyarapodott biztos összegekkel, amennyiben a székesfőváros tanácsa «A Gyermek» folyóirat 148 példányára előfizetett és az igazságügyi miniszterium 1000 korona évi segélyt engedélyezett.

Ha már most az első határkőről az 1912-ik évi határköre tekintünk, akkor a 140 korona első bevétel már 1912. évben 12,669 korona és 13 fillérre emelkedett. És ha a tényleges 10-dik évet számítjuk ki, vagyis az 1913-ik évi 15,000 koronás előirányzatot is figyelembe vesszük, akkor a bevétel megközelíti a 40,000 koronát, amennyiben a kongresszusi budget, ami körülbelül 9000 koronát, továbbá a múzeum 3600 koronát és a könyvkiadó vállalat 6000 koronát tesz ki, ami összesen 34,000 korona összeget tüntet elő.

Ide fejlődött tehát társaságunk pénztári állapota 10 év alatt!

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Még egy adatsorozatot méltóztassanak meghallgatni.

Társaságunk 10 év alatt (1912. év végéig) 53.379 korona és 95 fillért adott ki.

Ebből: nyomdára	24,023	korona	74	fillért
ügykezelésre	14,433	«	82	«
írói díjakra	5,786	«	—	«
személyi díjakra	5,850	«	—	«
múzeumra	3,300	«	—	«
könyvtárra	986	«	39	fillért fizetett.

Most pedig a visszapillantások előre bocsátása után áttérek az 1912-ik évi zárószámadás összefoglaló bemutatására.

Ezen számadás igen tisztelt Közgyűlés, normálisnak mondható.

Némi eltérést mutat az előirányzattól a nyomdai többlet, amennyiben A Gyermek 30 iva 33-ra szaporodott fel, miáltal a kiadások is emelkedtek.

A második különbözet a tagdíj összeg csekélyebb volta, amennyiben 750 tagdíjat vettünk fel az előirányzatban és csak 733 tag fizetett be.

E tekintetben a választmány 1913-ban az alapszabályok módosításával óhajt lehetőleg segíteni.

Ilyformán az 1912-ik évi maradék nem 160 korona, amint az az előirányzatban volt felvéve, hanem 93 korona 26 fillér lett.

(A zárószámadás adatait a közgyűlési tudósítás közli.)

Ezek volnának előterjesztéseim az 1912-ik évről, azon kéressel, méltóztassék a mélyen tisztelt Közgyűlés, társaságunk anyagi támogatóinak: elsősorban a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak, a székesfővárosi tanácsnak, az igazságügyi miniszteriumnak hálás köszönetet mondani kegyes pártfogásukért, melyben társaságunkat részesítették és egyszersmind kérem, méltóztassék előterjesztésemet tudomásul venni és a felmentést megadni.

Budapest, 1913. év március hó 16-án.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság VII. közgyűlése.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1913. március 16-án d. e. $\frac{1}{2}$ 11-kor tartotta *Teleki* Sándor gróf elnöklésével a Pedagógiai Szeminárium disztermében jubiláris közgyűlését. Ünnepi gyűlekezete volt ez a pedagógiai világ sok előkelő tagjának és az ország legtávolabbi vidékeiről egybesereglett magyar gyermektanulmányozóknak. Meleg érdeklődésükkel tisztelték meg a felettes hatóságok is a Társaságot és a pedagógiai vezető körök nem egy előkelő tagját láttuk a hallgatóság sorában.

Teleki Sándor elnök üdvözölte a nagyszámú közönséget, mely megjelent akkor, mikor a Társaság egybegyűlt, hogy működésének első nagy fejezetét lezárja. Azon reményét fejezte ki, hogy mikor a Társaság első, tíz éves korszakának határkövét leteszi, egyúttal egy új, a régiek munkában, kitartásban, jóakarásban, eredményben méltó folytatását képező korszakot nyit meg. Az elmúlt tíz év a Társaság történetében az akadályok leküzdésének, a rendkívül messzemenő közönnyel való birkózásnak kora. Akadtak azonban egyesek, kik már az előcsatározásban jóakarattal, az ügy fontosságának és jelentőségének átértésével serkentették, ösztönözték a kezdőket a cél elérésére. És ma már a jóakarók és segítők egész tábora áll a Társaság mellett és meggyőzi a kezdeményezőket arról, hogy nem hiába kezdték a munkát.

A célok, melyeket maguk elé tűztek, nemcsak szép és ideális, hanem hasznos gyümölcsöket termelnek, a köz és különösen a jövő generáció hasznára válnak. Hálás köszönettel adózik ezért a Társaság a fővárosnak, mely odaadó jóakarásával, anyagi és erkölcsi támogatásával kezdettől fogva mellette áll. A meleg köszönet szavával fordul a magas kormányhoz, mely a Társaság céljait átértve, messzemenő jóakarattal és támogatással sietett segítségére. Végül legmelegebb, leghálásabb köszönetét nyilvánítja a vezetőség annak az 1300 lelkes, célt megértő és szerető tagnak, kik ma a Társaság zászlaja alatt sorakóznak. A közgyűlésen megjelent nagyszámú, kedves és jóakarátú közönség látása örömmel tölti el a vezetőket és reményt nyújt arra, hogy a most lezajlott tíz év után még eredményesebb évek következnek.

Ezzel elnök a közgyűlést megnyitottnak nyilvánította és felkérte *Ballai Károly* titkárt, hogy a Társaság tíz éves történetét terjessze elő. Az értékes munka hű képét adta a Társaság komoly, intenzív, tudományos működésének. (Egész terjedelmében közöljük.)

Utána *Mosdóssy Imre* székesfővárosi tanfelügyelő szólalt fel. Beszédét, mint az ünnepi közgyűlés nagyjelentőségű mozzanatát, egész terjedelmében közöljük.

«Mélyen Tisztelt Ünnepi Közgyűlés! Históriát hallottunk, fel-emelő, de egyúttal tanulságos históriát: ennek a nagyfontosságú, nagyra hivatott s neveléstudományunk, fejlődésében korszakos egyesületnek, a Gyermektanulmányi Társaságnak történetét. Nem akarok én itt ismétlésekbe bocsátkozni, sem történeti kivonatot csinálni, de azt igenis az ünnepélyes pillanatok hatása alatt elengedhetetlen kötelességünknek látom, hogy ennek a históriának, ennek a történeti kialakulásnak vezető eszméjét kiemeljük, hogy azokra a férfiakra rámutassunk, akik ez eszme kifejezői, megtestesítői voltak.

A gyermektanulmányozás szükségességének gondolata a pedagógiai tudomány gyakorlati fejlődésfolyamatában nagy fordulatot jelent . . . körülbelül oly viszonylatot, mintha azt mondanók, hogy eddig a gyermeket igyekeztünk a pedagógia hosszú idők alatt kialakult elveihez hozzá nevelni . . . most pedig megkeressük a helyes alapot a tudományos fejlődéshez és *a nevelés elveit ezentúl a nevelendő gyermek egész habitusához, egész külső-belső mivoltához fogjuk alkalmazni*. S hogy ezt tehessük, tanulmányoznunk kell a gyermeket.

Csak természetes, hogy az elvek, a tudományos hagyományok, a tudományos tételek képviselői, a vérbeli pedagógusok nem voltak szimpatikusok. Nem könnyen hajlandók a törvénycikk uralma alól kiereszteni a tanítás, nevelés rendszereit, kereteit és tárgyait. Így történik, hogy a gyermektanulmányozás, mint a pedagógiai tudomány egyik alapozó munkája eleinte nem tud hivatkozni a pedagógusok közt. Az újító eszméknek azonban mindig vannak fanatikusai: azok a nagy koncepciójú emberek, akiknek legszerencsésebb adományuk az, hogy *egyszerre, tisztán, világosan látnak és látván a jövőt, a fejlődést, az elfoglalt, a megmunkált területet maguk előtt látják és ekép pozitív alapon esküsznek* arra, amiért mások még felmelegedni is alig tudnak.

Ilyen fanatikus, ilyen nagy koncepciójú, ilyen világosan látó és a gyermektanulmányozás eszméjéért élő-haló férfiak melenggették a gyermektanulmányozás nagy eszméjét addig, amíg azt a csemetét a pedagógiai tudomány törvényesítette, amíg neki nálunk is polgárjogot adott, befogadta, ha egyelőre még csak asszisztensül a nagy professzor mellé . . .

Én e nagy koncepciójú emberek nevét kívánom itt bokrétába foglalni. *Gróf Teleki Sándor* nemes szive, a gyermek sorsáért és a közművelődésért rajongó lelkének természetes, vagy tán inkább kultur-esztétikai reakcióktól izgékony szívének ösztöne hozza el az első értekezletre s a találkozón az ösztön igazsága meggyőződésre magasul, s a gyermektanulmányozás gondolata gróf Teleki Sándor lelkének eminens tartalma lesz és többé e kérdés fejlesztésének szálaít kezeiből egy percre sem bocsátja ki. *Náray Szabó Sándor* államtitkár hivatali működésének természetes kiegészítését látja a kérdésben és egész energiájával azon van, hogy az eszme terjesztésére szolgáló anyagi eszközök a kis társaságnak rendelkezésére álljanak. A hivatali élet nehezen asszimilálódó felfogása itt ebben a kérdésben megtagadta önmagát: hamarabb asszimilálódott a hivatali felfogás a kérdéshez, mint a társadalomé. S ebben áll Náray Szabó Sándornak elévülhetlen érdeme az egyesülettel szemben. *Dr. Bárczy István* polgármester, aki eleitől fogva

a gyermektanulmányozás hive, az eszméért küzd, fárad s majd hivatali állásával propagandát csinál az eszmének és anyagilag is támogatja az egyesületet. *Dr. Ranschburg Pál* egyetemi tanár szintén azok közé tartozik, akik az első értekezés óta az eszme mellé szegődtek, aki tudományos munkájával a gyermektanulmányozás ügyét állandóan irányította, szellemi vezetésében állandóan kivette a részét.

És végül e férfiak sora *Nagy László* ügyvezető alelnökkel lesz teljes, akinek szervező ereje, fáradhatlan munkássága, fanatikus hite és törhetetlen energiája nélkül ez az egyesület nem alakulhatott volna meg és ezt a mai fejlődést nem érthette volna el.

Tisztelettel indítványozom, méltóztassék a mélyen tisztelt közgyűlésnek e férfiak érdemeit jegyzőkönyvileg megörökíteni.»

Teleki Sándor elnök úgy a maga mint barátai nevében köszönetet mond a megemlékezésért. Mindig örömmel volt szerény munkása az ügynek, de ez különös elismerést nem érdemel. Munkatársainak, különösen *Nagy László*nak és *Ranschburg*nak buzgó munkássága, szinte makacsáig menő kitartása tartotta a Társaságban sok válságos órában is a lelket. Az ő példájuk volt az oka annak, hogy az egész ügyet mindenkor a magáénak tekintette. Mosdóssy kir. tanfelügyelő úr javaslatát a közgyűlés lelkesedéssel elfogadja s az elnök határozattá emeli.

Elnök ezután *Nógrády László dr.*-nak adta át a szót, ki a következő mélyen átértzett, meieg, lelkes szavakkal fordult a Társaság tulajdonképeni megalkotója, fenntartója, fejlesztője és lelke, *Nagy László* felé:

«Az előbbi szavak elmondták a mi Társaságunk keletkezését és méltatták azon férfiak nagy érdemét, kik a megalkotás és a tíz év fejlesztő munkájában részt vettek s akiknek köszönhetjük, hogy Magyarországon megerősödhetett ez a tudományos intézmény, melynek munkásságát a külföld is méltánylóan ismeri el.

Az elhangzott szavak a hála és elismerés tolmácsolása volt és én most mégis szót kérek magamnak ugyanezen okból. Hozzáfordulok *Nagy László*, szeretett mesterem és barátom. Szólok hozzád azok nevében, kik Téged szeretnek és nagyrabecsülnek. Szólok a barátaid és munkatársaid nevében és szólok hozzád a Te volt tanítványaid s azok nevében, kikért a Te tudós elméd annyit fáradt és a Te jó szived oly intenzíven érzett és érez. Szólok hozzád és ha szavam harsonák erejével zúghatna, hogy betelnék veled hegy, völgy, róna, erdő és mező, ezt szeretném. Szeretném, hogy Te ott légy már most mindenütt mint a napsugár, mert a Te jelenléted, a Te lelked olyan, mint a napsugár: ahol vagy, ott élet fakad nyomán, a munka élete. A föld fagya, a társadalom közönye meghasad, fölenged és ami akadály volt a fejlődésnek, az élet

termékenyítő vérkeringésévé lesz: kopár mezők rögeből a tudás és gondolat s az eszmék csirái fakadnak és a gyermekmegérzés és gyermekszeretet s az önzetlen munka virágai. Te méltó képe mindenkorra a magyar tanítónak, Te mindig dolgozó és sohasem csüggedő, Te mindig fáradó és sohasem panaszkodó, Te mindig csak adó és sohasem követelő, a jó munkának oda adtad egész életed kincseit: elmédet és szivedet és minden percedet. S nem kérdezve, hogy Te mit nyertél, mégis megelégedett vagy, mert látod, hogy munkáddal nem magadnak, hanem a jövőnek szolgáltál. Utad célja mindig ez volt és sohasem az egyéni érdek kérdőjele felé haladtál. Csodálatos lelkesedésed, mellyel munkálkodtál, a Te példád, egyéniséged sok embert tett értékes munkássá és önzetlenül dolgozóvá. Nagy dolog ez, mert azt hiszem sehol sem oly fontos, mint a tanítói pályán az, hogy gyermeklelkek irányítója ne csak értékes, hanem önzetlen egyéniség is legyen. De a Te példáddal, utat mutattál erre. Neked az önzetlen munka örömeinek nemcsak áldása jutott, hanem az a képesség is, hogy másokat önzetlen munkássá tégy. És ezért munkád nemcsak értékes, hanem áldásos is. Az én szavamból a jövődök szava szól, mikor sok ezer és ezer ajakon dobban majd fel a sziv őszinte érzésének szava így: *Nagy László áldott légy!*

Kérlek tégedet, hogy a mai nap alkalmából Társaságunk ezen jubiláris közgyűlésén szeretettel fogadd azt, amivel mi nemcsak hálánkat és szeretetünket akarjuk kifejezni, hanem törhetetlen ragaszkodásunkat is irántad mindenben. Fogadd el ezt a könyvet, melyet neked átadok, fogadd úgy, mint munkatársaid erős fogadalmát a munkában, a fáradságban és a cél felé igyekvő törekvésben.

Mély megindulással nézek rád, szeretett mestere a mi jó munkánknak és kívánom, hogy Te, fáradhatatlan munkás, önzetlen jó ember továbbra is légy a mi vezető lángoszlopunk s mi követni fogunk!»

E szavak után Nógrády átadta Nagy Lászlónak a *«Nagy László Emlékkönyv»* egy gyönyörű diszkötésű példányát.

Nagy László meghatottan emelkedik szólásra. «Úgy érzi, mondja, hogy uzsorakamattal kapta vissza azt, amit adott. Elhárítja magától a dicséretet, nem tartja különös elismerésre méltónak azt, amit tett. Tette ezt egy belső, leküzdhetetlen ösztönből, vágyból kifolyólag, tette, mert szerencsétlen lett volna, ha nem teheti. Nehéz csak az első lépés volt, míg az első híveket, az első munkásokat megjellette, kik fanatikusan szerették az ügyet és a munkát. Hogy ettől az első lépéstől hogy jutottak el a fellendülés, felbuzdulás ilyen fokára, az megfejthetetlen. És amilyen megfejthetetlen az, hogy

most itt van az egész ország és a gyermektanulmánynak, ennek a mégis elvont tudománynak zászlaja alatt áll, épen olyan fenéges, felemelő tudat ez és fenkölt érzéssel tölti el minden magyar ember szívét. Nemcsak az elmúlt munka szankciója, hanem a jövő záloga ez. Meleg köszönetet mond kedves barátainak, kik mint egyszerű munkások dolgoztak lelkes ügyszeretettel éjjel-nappal, kik ezért méltán megérdemlik a nemzet elismerését. Kívánja, hogy ez az ügy, mely ma az ügyek nagy komplexumának megpezsdült vére, diadallal tegye meg hódító hadjáratát és legyen megalapozója dicső, nagy ügyeknek.»

A végig nagy figyelemmel és szeretettel meghallgatott szavak elhangzása után a közgyűlés egész közönsége őszinte, meleg érzéssel és páratlan lelkesedéssel ünnepelte szeretett alelnökét.

Ezután *Gyulai Aladár dr.* titkári jelentését vette tudomásul a közgyűlés, melyben az eredményekben gazdag év eseményeiről, a Társaság intenzív működéséről számolt be. (Részletesen közöljük.)

Utána *Perényi József dr.* olvasta fel az 1912. évről szóló pénztári zárószámadását.

Bevételek voltak: maradék 1911-ből 344 K 26 f.; vallás- és közoktatásügyi miniszterium segélye 4000 K; székesfőváros évi segélye 1500 K; igazságügyi miniszterium évi segélye 1000 K; «A Gyermek» előfizetőinek díja 2464 K 14 f.; tagdíj (733 tag után) 2931 K 60 f.; hirdetésekbe befolyt 200 K; füzetes vállalatból 159 K 35 f.; kamat 47 K 38 f.; egyéb bevétel 22 K 50 f.; összesen 12669 K 13 f.

Évi kiadások: nyomdai kiadás 6734 K 18 f.; ügykezelés (központi és fiókkörök) 2715 K 15 f.; írói díjak 1464 K 50 f.; személyi kiadások 1400 K.; könyvtár gyarapítása 186 K 4 f.; utazás 40 K; előfizetés az «Observé»-re 36 K; összesen 12575 K 87 f. Maradék tehát 93 K 26 f.

Vértes O. József dr. előterjesztette a számadásvizsgáló-bizottság tagjainak *Fürj Pál* és *Vértes O. József dr.* jelentését, mely szerint megvizsgálván az 1912. évi számadásokat és a múzeum külön számadásait, azokat rendben találták. Ezek alapján közgyűlés köszönetének nyilvánítása mellett a tisztikarnak a felmentést megadta.

Perényi József dr. ezután az 1913. évi költségvetést terjesztette elő, melyhez a közgyűlés hozzájárult.

Ezután a tisztújítás következett. *Mosdóssy Imre* indítványára a közgyűlés egyhangúan megválasztotta a választási előkészítő bizottság által jelölt régi és új tisztviselőket és választmányi tagokat.

Teleki Sándor gróf újra elfoglalván elnöki székét, köszönetét nyilvánítja és biztosítja a Társaságot további ügybuzgóságáról.

Nagy László a választmány azon javaslatát tolmácsolja, hogy a külföldi tiszteletbeli tagok sorába iktassa be a közgyűlés *Claparède* Ede genfi világhírű gyermektanulmányozó nevét, ki «*La psychologie de l'enfant*» című kitűnő művével gazdagította a gyermektanulmányozás irodalmát és aki a társasággal élénk, benső összeköttetést tart fenn. Közgyűlés hozzájárul.

Végül a Gyermektanulmányi kongresszussal kapcsolatos gyermektanulmányi kiállítás megnyitó ünnepsége következett.

Teleki elnök miután az első ilyen magyar kiállítás létrejötte fölötti örömeinek és azon reményének ad kifejezést, hogy ennek hasznos hatása lesz, felkéri *Nógrády László dr.-t*, a kiállítást rendező bizottság elnökét, hogy tartsa meg megnyitó beszédét.

Nógrády dr. eleget tesz a felszólításnak. A Társaság tiz éves munkás multjának eredményeit mutatja be a kongresszuson és a kiállításon, mely meg szemlélésre vár. A gyermektanulmányozók bizonnal felismerik ennek valódi értékét. Mint első ilyen vállalkozás magán viseli a kezdetlegesség, a hiányok bélyegét. De jobbak, szebbek fognak jönni. Köszönetet mond azoknak, kik lehetővé tették a kiállítás megvalósulását, elsősorban a miniszteriumnak és a fővárosnak. Köszönettel adózik továbbá azoknak, kik anyagot küldtek, egyeseknek és társulatoknak, a Társadalmi Múzeumnak és végül a rendező bizottság minden buzgó tagjának. A kiállítás a jövőnek szól, annak a jövőnek, melynek hajnala már pirkad és melyet a gyermekek seregének ezrei köszöntenek.

Teleki elnök a kiállítást megnyitottnak nyilvánítva, felkéri jelenlevőket annak megtekintésére. Köszönetet mondva a megjelensért, a közgyűlést bezárta.

Gröber Vilma jegyző.

A megválasztott tisztikar és választmány:

Elnök: *Teleki Sándor gróf.*

Elnöktársak: *Balogh Jenő dr.* igazságügyi miniszter; *Bárczy István dr.* polgármester; *Náray Szabó Sándor dr.* államtitkár; *Ranschburg Pál dr.* egyetemi magántanár.

Ügyvivő alelnök: *Nagy László* áll. tanítóképző int. igazgató.

Titkárok: *Ballai Károly* áll. tisztviselő, *Répay Dániel* áll. tanítóképző int. tanár, *Gyulai Aladár* középiskolai tanár, *Nemes Lipót* tanító.

Jegyzők: *Dánielné Lamács Lujza* polgári iskolai tanár, *Gröber Vilma* fővárosi tanítónő, *Lázár Szilárd dr.* középiskolai tanár.

Könyvtáros: *Bors Jolán* tanítónő.

Pénztáros: *Perényi József dr.* áll. főreáliskolai tanár.

Ellenőr: *Szidon G. Károly* polgári iskolai tanár.

Szerkesztő: *Nagy László* áll. tanítóképző intézeti igazgató.

Választmányi tagok:

I. Régiók: *Ádler Simon* vakok intézetének igazgatója, *Agotai Lajos* fővárosi igazgató, *Balassa József dr.* középiskolai tanár, *Baló József dr. áll.* tanítóképző intézeti igazgató, *Bardócz Pál* székesfővárosi szakfelügyelő, *Benedek Ábrahám* gyógypedagógiai tanár, *Berkes János* gyengeelméjűek intézetének igazgatója, *Berend Miklós dr.* gyermekorvos, *Bognár Pál Cecil* gimnáziumi tanár (Komárom), *Demjén Géza dr.* tanácsjegyző, *Donner Lajos* leányiskolai igazgató (Békéscsaba), lovag *Ember Károly* tanítóképző intézeti igazgató, *Erdész Ernő* főgimnáziumi tanár (Óverbász), *Éltes Mátyás* áll. kisegítő iskolai igazgató, *Fetterné Farkas Irén* tanítónő, *Farkas Sándor* tanítóképző intézeti szakfelügyelő, *Festetich Géza* gróf tanácsnok, *Follért Károlyné* posta- és távirda vezérigazgató neje, *Genersich Gusztáv dr.* egyetemi tanár (Kolozsvár), *Gerő Katalin* árvaházi igazgató, *Glücklich Vilma* polgári iskolai tanár, *Grósz Gyula dr.* Bródy Adél kórház igazgató főorvosa, *Györgyi Kálmán* szakfelügyelő, *Herodek Károly* vakok országos intézetének igazgatója, *Imre Sándor dr.* egyetemi magántanár, *Istenes Károly* gyógypedagógiai tanár, *Jánosi Margit* tanítónő, *Kallós Ede dr.* főgimnáziumi tanár, *Kemény Gábor dr.* főgimnáziumi tanár (Torda), *Krécsy Béla dr.* főreáliskolai tanár, *Kliss Lajos* áll. siketnéma int. igazgató, *Körösy György dr.* főgimnáziumi igazgató (Dés), nemeskéri *Kiss Pálné* gróf Szapáry Vera, *Lechner Károly dr.* udv. tanácsos, egyet. tan. (Kolozsvár), *Lengyel Sándorné* polgári iskolai tanár, *Lumniczer József dr.* udvari tanácsos, Vöröskereszt kórház főorvosa, *Martin Gyula* főv. kisegítő iskolai igazgató, *Martos Ágostonné* polgári iskolai tanár, *Medgyesi János* siketnéma intézeti igazgató (Kolozsvár), *Migray József* főv. tanító, *Mósdossy Imre dr.* kir. tanácsos, fővárosi tanfelügyelő, *Mohr Mihály dr.* egyet. m. tanár, *Nógrády László dr.* főgimnáziumi tanár, *Odor Emilia* felsőbb leányiskolai tanár, *Pruzsinszky János dr.* főgimnáziumi tanár, *Ribiczey Erzsébet* óvónőkészítő intézeti igazgató (Hódmezővásárhely), *Dósainé Révész Margit dr.*, Gyógypedagógiai Szanatórium igazgató főorvosa, *Révész Géza dr.* egyet. m. tanár, *Sarbo Arthur dr.* egyet. m. tanár, *Schröder Izabella* tanítónő (Szolnok), *Schuschny Henrik dr.* orvos, *Schwetz Vilmos* kir. tanfelügyelő (Sopron), *Szász Irén* elemi iskolai igazgató, *Székely György dr.* Erzsébet Nőiskola tanára, *Székely Adolf* polgári iskolai igazgató, *Szilágyi A. Károly dr.* udv. tanácsos, ügyvéd, *Szűry János dr.* miniszteri tanácsos, *F. Sándor Domokos* ny. tanár, *Takácsné Berényi Ilona* óvónő (Óverbász), *Tas József* el. iskolai igazgató, *Egri Tóth Kál-*

mán el. iskolai igazgató, *Ujlaki Gyula* tanító, *Várady Zsigmond* igazgató (Körmöcbánya), *Wuiáné Perényi Irén* tanítónő (Hátszeg), *Wagner János* áll. tanítóképző intézeti igazgató, *Weszely Ödön* dr. egyet. m. tanár, főigazgató, *Wehle Lucia* polgári iskolai tanítónő (Szolnok), *Wittinger Gyula* dr. tanácsjegyző, *Vértes O. József* dr. ideges gyermekek középiskolájának vezetője.

II. Ujak: *Angyal Pál* dr. egyet. tanár, *Biró Sándor* áll. tanító (Miskolc), *Brunovszky Rezső* tanítóképző intézeti igazgató (Losonc), *Déri Ferenc* dr. tanácsnok, *Eötvös K. Lajos* ny. kir. tanfelügyelő, *Ferencz Ella* tanítónő, *Fürj Pál* gyógypedagógiai tanár, *Forgách Julia* óvónő (Karlova), *Hefty Frigyes* dr. egyetemi lektor, *Jablonkay Géza* dr. felső keresk. isk. tanár, *Kármán Elemér* dr. kir. járásbíró, *Kapronczay Mihály* tanító, *Kriegs Au Emil* róm. kath. lelkész, *Lévai Ödön* dr. orvos, *Lechnitzky Gyula* áll. tanítóképző int. tanár (Sárospatak), *Magyar Kázmér* ny. földművesisk. tanfelügyelő, *Nagy Antónia* látogató óvónő, *Nádai Pál* dr. tanár, *Ozorai Frigyes* dr. főreálisk. igazgató, *Pintér Zsigmond* el. isk. igazgató, *Quint József* áll. tanítóképző int. tanár, *Stelly Gizella* óvónő, *Sándor Péter* beszédhibások tanfolyamának igazgatója, *Scherer Sándor* tanítóképző-intézeti szakfelügyelő, *Tóth Zoltán* vakok orsz. int. tanára, *Urhegyi Alajos* áll. tanítóképző-intézeti tanár, *Vajna Ödön* máv. főellenőr, Gyermekbarát Egyesület titkára.

A február 15-iki választmányi ülés. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság választmánya febr. 15-én *Teleki Sándor* gr. elnöklete alatt gyűlést tartott.

Az elnök jelentése szerint a társaság küldöttségileg köszönte meg a közoktatási kormány eddigi támogatását s kérte a jövőre nézve is annak jóindulatát. Az államtitkárok biztató ígéretet tettek. A közoktatási kormány újabban 4000 kor. államsegélyt folyósított a kongresszus céljaira, 3000 koronát pedig a központi igazgatás és a vidéki körök támogatására; ezenkívül Nógrády László dr. «A gyermek és a játék» c. könyvét 4000 koronáért megrendelte. Így a könyv új kiadás alá kerül.

Perényi József dr. pénztáros bemutatta a társaság 1912. évi számadásairól szóló jelentését. Eszerint a kiadások nem haladták túl az előirányzatot, valamint a bevételek is megfelelnek az előirányzatnak. Érdekesen világítja meg a társaság erejének fejlődését az a körülmény, hogy az 1903. évi 140 koronás büdzsével szemben az 1912-iki büdzsé 15,000 korona. Gondot csupán a tagdíjak beszédése okoz s a tagsági kötelezettségekre vonatkozólag szükségesnek mutatkozik valamelyes újabb intézkedés.

A pénztáros jelentése szerint *Nagy László* és *Ballai Károly*

elszámoltak a kultuszminiszterium részéről a múzeum céljaira engedélyezett 1500 korona felhasználásáról, valamint *Nógrády László* dr. a könyvkiadó vállalat előzetes kiadásaira engedélyezett 600 koronáról.

A választmány köszönettel vette tudomásul a jelentést s számvizsgálókul *Vértes O. József* dr.-t és *Fürj Pált* küldötte ki.

A pénztáros az 1913. évi költségvetésben 15,560 kor. bevételt és 14,500 kor. kiadást állapított meg. A választmány a költségvetést minden részletében elfogadta s a közgyűlés elé terjeszti.

A pénztáros jelentése szerint a kultuszminiszteriumból a múzeum céljaira várható 3600 kor. segély felhasználását illetőleg *Nagy László* és *Ballai Károly* megtették előirányzatukat és ez ilyenképen foglal helyet a költségvetésben.

Az elnök indítványára a választmány megállapította a közgyűlés helyét és sorrendjét. Elfogadta az előkészítő és kiállítási bizottságnak javaslatait is a kongresszus és a kiállítás programjára nézve.

Nagy László jelentése alapján a választmány örömmel vette tudomásul a *szombathelyi fiókkör* megalakulását és *Békássy István* főispánnak, *Gerlits Sándor* igazgatónak és *Nemes Lipót* titkárnak a fiókkör megalakításában tanúsított fáradoalmakért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Örömmel üdvözölte a választmány *Vértes O. József* dr.-nak «*Das Wortgedächtnis des Kindes*» című tudományos becsű munkájának megjelenését, amelyben a szerző a társaság kísérleti szakosztályának kísérleti adatait dolgozta fel.

A Gyermektanulmányi Társaság Kis Kátéjának megjelenése is örvendetes tudomásul szolgált. Sajnálatos azonban az a tény, hogy e könyvet még csak 200 példányban nyomathatta a társaság s így az még mindig csak kézirat gyanánt tekinthető, miután a teljes kiadás nyomtatására nincs meg a kellő anyagi erő.

A választmány a Kis Káté szerkesztőjének, *Eötvös K. Lajos*-nak, köszönetet szavazott.

A jelentkezett új tagokkal együtt 1292 tagja van a társaságnak.

Gyulai Aladár titkár kívánatosnak tartja, hogy a társaság képviseltesse magát a Londonban s később Kölnben megtartandó nemzetközi gyermek-kiállításon. A választmány elhatározta, hogy most készülő kiállítását felajánlja a kormánynak s megbizsa az elnökséget, hogy lépjen érintkezésbe a kormánnyal a képviseltetés módozatait s anyagi lehetőségeit illetőleg.

A választmány hozzájárult *Répay* Dánielnek, a kongresszusi előkészítő bizottság titkárának főtitkárrá történt megválasztásához.

D. L. L.

A március 29-iki választmányi ülés. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság választmánya március 29-én ülést tartott. *Teleki Sándor* gróf elnök lelkes szavakkal emlékezett meg a márc. 17-én és 18-án lezajlott gyermektanulmányi kongresszus sikeréről, amely, úgymond, nemcsak a társaságé, hanem sikere mindazoknak, kik a gyermek élete, fejlődése, jövője iránt meleg szeretettel viselkednek. Indítványára a választmány jegyzőkönyvi köszönetet szavazott mindazoknak, kik értékes előadásaikkal, a kiállítás körüli munkálataikkal, a kongresszus sikeréhez nagy mértékben hozzájárultak, továbbá a kongresszus tisztikarának, mely az előkészítő munkálatokat végezte.

Jelentést tett az idáig befolyt segélyekről, u. m. a vallás- és közoktatásügyi miniszter 4000 K-t, a Múzeumra pedig az 1913-ik évre 3600 K-t, az igazságügyminiszter a társaság és a kongresszus céljaira az 1913-ik évre 2000 K-t adományozott. Továbbá a főváros a «Gyermeknevelés Kátéjáját» számos pld.-ban rendelte meg. A választmány örömmel vette tudomásul és köszönetet szavazott. Végül egy gratulációt jelentett elnök *Györy Ilona* urnő részéről, ki jelenleg Angliában tartózkodik s a kongresszus lefolyását figyelemmel kísérte. A lelkes urnő megígérte, hogy Magyarországról szóló ismertető előadásai kapcsán a kongresszusról is meg fog emlékezni. A választmány örömmel vette tudomásul.

Ezután *Nagy László* ügyvivő alelnök jelentette az előkészítő bizottság munkájának befejeződését és kérte ennek tudomásul vételét, mert a kongresszus szabályai szerint az ott történt határozati javaslatok végrehajtása a választmányt illeti.

Répay Dániel titkár a tagokról még végleges és részletes jelentést tenni nem tud, azonban az eddigi adatok szerint a kongresszusnak 422 tagja volt. Elfogyott ezenkívül 104 vendégjegy, azonkívül nagy számmal jelentek meg az egyes intézetek, iskolák kiküldöttei. A tagoknak mintegy $\frac{1}{3}$ része tanító, tanítónő, nagy számmal voltak a többi foglalkozások köréből középiskolai és tanítóképző-intézeti tanárok, orvosok, ügyvédek. A kiállítást a kongresszus tagjain kívül több mint 2000-en látogatták meg. *Perényi József* dr. a kongresszus pénzügyeiről tett jelentése szerint a segélyek, tagsági jegyek, adományok, vendégjegyek, kiállítási jegyek együtt 7368 K 43 fill. bevételt adnak. A kiadás 6205 K 95 fill. A maradék tehát 1162 K. Ehhez hozzáadva a főváros közgyűlése által már megszavazott segélyt, elegendő fedezet van arra, hogy a kongresszusról *Napló* adassék ki. A választmány tehát *Nagy László* jelentése, *Angyal Pál* dr. és *Nógrády László* dr. hozzászólása után kimondotta, hogy *Naplót* ad ki a kongresszusról, mely még a folyó iskolaévben megjelenik. A *Napló* szerkesztésével

Répay Dánielt és Ballai Károlyt bizta meg, akiket a következő választmányi ülésig a részletes tervezet kidolgozásával is megbizott.

A kongresszuson fölmerült azon eszmét, hogy *jogi szakosztály* alakíttassék, a választmány magáévátette, elvben ki mondja a megalkulást és fölkerlte *Angyal Pál* dr. egyet. tanárt, hogy a következő választmányi ülésig a szakosztály munkaprogramjáról és szervezésről tervezetet készítsen.

Végül *Nagy László* jelentette, hogy az Orsz. Gyermekvédő Liga megkeresésére még egy *nyilvános értekezet* lesz áprilisban. Előadó *Schuller Rudolfné* urnő Nagyszebenről.

A kongresszus első gyakorlati hatása. Alig fejeződött be kongresszusunk, a kiállítás egyes tárgyait talán még szedegették le a falakról, mikor a székesfővárosi VI. ker. Érsek-utcai elemi iskola tantestülete már tárgyalás alá vette a kongresszus munkáját és annak eredményéből kikereste azt a sok szépet és jót, amit az elemi iskolai oktatásnál haszonnal felhasználhat. — *Biró Samu* igazgató felkerlte *Benedek Ábrahám* és *Klimpt Pál* tantestületi tagokat, kik a kongresszusi tárgyalásokon részt vettek, hogy ismertessék meg a tantestülettel a kongresszus egész munkáját. És bár e megbeszélések már 2 értekezleten folytak, még mindig sok tárgy van hátra. Hadd ismertessem a tantestületnek eddigi tárgyalását és elfogadott javaslatait.

A tantestületnek márc. 31-diki értekezletén *Benedek Ábrahám* mindenekelőtt ismertette a Gyermektanulmányi Bizottság alapítását, annak Társasággá való fejlődését, céljait és 10 éves fáradhatatlan munkásságának dús eredményeit: a mai taglétszámot, a fiókköröket, a múzeumot, a szakosztályokat, a füzetes vállalatot, A Gyermek-et és a Gyermektanulmányi Könyvtárt. Majd megismertette a kongresszus megrendezését, tárgyait, javaslatait és eredményeit. Továbbá a kiállítást és az azzal kapcsolatos demonstrációkat. Ezután részletesen ismertette a kongresszus 4 főtételét. — A tantestület a tudós előadók határozati javaslatait teljes egészében helyeslőleg elfogadta. Ezután előadó a szakelőadások közül referálta *Laszcik Ernő* előadását: Egyéni jellemlapok az iskolában. A tantestület e fontos tételnél élénk vitát folytat és a következő határozatot hozza: A tantestület megállapítja, hogy a modern népiskola régen túl van már azon a ponton, ahol a gyermek nacionáléjának egy- és más adata a tanítót kielégíthette. A gyermekek századában sokkal fontosabb, a gyermek lelkére rávilágító adatokra van szüksége a tanítónak, hogy a gyermek lelki világát tüzetesen megismerje, mert ez a gyermek nevelés-

oktatásának «*conditio sine qua non*»-ja. Minthogy azonban a bemutatott törzslapot nagyon is hosszúnak tartja és nem minden pontját helyesli, megbizta Biró Samu igazgatót, Benedek Ábrahám és Hajnal Zsigmond tantestületi tagokat egy megfelelő törzs- és egyéni jellemlap megszerkesztésére, hogy azt a székesfőváros tanácsának elfogadás végett benyujtsa, addig is az eredmény kipuhatólása végett engedje meg a testületnek, hogy próbaképpen szeptemberben a megszerkesztendő új törzslapot használhassa. — Megjegyzendő e határozat annál fontosabb, mert ez iskola gyengébb tehetségű gyermekek oktatására szolgáló kisegítő osztályokkal kapcsolatos.

Ezután Klimpt Pál ismertette általánosságban a szakelőadásokat, majd meg részletesen Gockler Lajos dr. előadását: Az egyéni oktatás rendszerei az iskolában című tételt, továbbá Imre Sándor dr. előadását: Az osztályozásról. Ez utóbbi tárggyal kapcsolatban a tantestület örömmel állapítja meg, hogy Imre dr. különbséget tesz az elemi iskolai és középiskolai osztályozás között; az elemi iskolára vonatkozó javaslatot («*hogy az elemi iskola csak általánosságban mondja ki, hogy a tanuló egyik osztályból a másikba léphet*») örömmel fogadja el annyival is inkább, mert a Budapesti Tanítótestület 4 évvel ezelőtt e kérdést Biró Samu igazgató indítványára összes körülésein tárgyalta, minek eredménye a székesfővárosi tanács részéről, az öt fokozatú osztályzat leszállítása volt, mely határozat a vallás- és közoktatásügyi miniszterium hozzájárulása hiányában nem hajthatott végre.

Az ápr. 18-diki értekezleten Klimpt Pál ismertette Guttenberg Pál előadását: Az alkotó munka és a társadalom. Továbbá Urhegyi Alajos előadását: Az alkotó munka oktatástana című tételt és a javaslatokat, egyben indítványozza: A tantestület tegye megbeszélés tárgyává, hogy iskolánkban a felső fiú osztályok számára nem kimondottan slőjd, hanem inkább a gyakorlati élettel összefüggő asztalosműhely állíttassék fel, esetleg könyvkötészet, nem kötelezően, a tanítási időn kívül, szakvezetéssel; az alsóbb osztályokban pedig a tanítás keretében az agyagmintázás (plasztilin) és rajz alapján vigyük be az alkotó munkát. A tantestület az indítványt elvben elfogadta és megbizta Augusztin Imrét részletes terv kidolgozásával.

Végül a testület elhatározza, hogy a többi szakelőadásokkal is foglalkozni fog és hogy a Gyermektanulmányi Társaságot a kongresszusi határozatok végrehajtásában tőle telhetőleg támogatni fogja.

Ugy hiszem, hogy tantestületünk hasznos munkát végzett, mert e ténykedésével megmutatta, miként lehet a gyermektanul-

mányozás nagy eszméjét propagálni, valamint az eredményeket a gyakorlati életben felhasználni. S ha más testületek is követni fogják e példát, úgy sikerülni fog Társaságunknak immár nagy tábort ígen nagyszámú, hasznos munkás taggal növelni.

Benedek Ábrahám
kisegítő isk. tanító Budapesten.

Gyermektanulmányi értekezés Szegeden. Március 10-én, a gyermektanulmányozás mozgalmas hónapjában, *Turcsányi Imre* dr. elnöklésével értekezletet tartott a szegedi fiókkör. Elsőnek *Galler Kristóf* tanítóképző-intézeti igazgató tartott előadást «A nevelés és a neuraszténia» címen. Fejtegette a gyermek idegességének okait és megjelölte a nevelési elveket, melyek a gyermek idegességét megszüntethetik. Kárhóztatja a *gyermek túlkorai szellemi megterheltetését* és igen fontosnak tartja a testi és szellemi képességek összhangzatos nevelését. Az iskolai kirándulásokra több gond fordítassék. A gyermekek neuraszténiájának okát, nemcsak az iskolában, hanem a családban és egyéb körülményekben kell keresni. Az értékes előadás után *Klug Péter* siketnéma-intézeti igazgató a gyengetehetségű tanulók részére felállítandó *kisegítő iskoláról* beszélt. Az elemi iskola minden osztályában találhatunk olyan gyermekeket, kik amellet, hogy visszatartják a tanító munkájában, maguk semmire sem haladnak. Sorsuk is szánelmas, mert igen sok megalázást kell türniök, többnyire betegesek, sokszor beszédhibások is, így a normális elméjü gyermekek egészségét veszélyeztetik. Ezért a gyengetehetségű gyermekeket el kell különíteni és kisegítő iskolát kell a számukra létesíteni. Hazánkban, Budapesten állították fel az első kisegítő iskolát és azóta már sok magyar városban van. Németországban 36.000 gyengetehetségű részesül külön oktatásban. Szegeden a gyengetehetségű gyermekek száma oly nagy, hogy egy teljes 6 osztályú kisegítő iskola felállítása szükséges. A város tanácsának kérelmére az állam kész Szegeden kisegítő iskolát felállítani. A kisegítő iskola, mint azt az eddigi eredmények mutatják, a gyengetehetségű gyermekből is gondos neveléssel munkaképes egyént nevel. (A közérdekű előadást egész terjedelmében adni fogjuk.) Az élénk helyesléssel fogadott előadás után *Jánossy Gyula* kir. tanfelügyelő kijelentette, hogy a maga részéről mindent megtesz az eszme megvalósítása érdekében.

Végül *Füzessy Márton* igazgató olvasott fel «*A mi esténk*» és «*Egy számóca*» címen a gyermek gondolkodására jellemző két kis rajzot.

Az egyhuzamos oktatás. A kultuszminiszter rendeletet adott ki, amely megszünteti az egyhuzamban való tanítást. A rendelet nyomán Nagyvárad tanítói és a szülők körében élénk mozgalom keletkezett, mert senkisémet kívánja a régi rendszer visszaállítását. Ez a mozgalom hozta össze március 9-én az értekezletet, amelyet a Gyermektanulmányi Társaság nagyváradai fiókja tartott a város-háza nagytermében. Az értekezleten szép számban voltak jelen a szülők is, akiknek épúgy helyénvaló a véleményük ebben a kérdésben, mint a tanítóé.

Edelmann Menyhért dr. elnök nyitotta meg az értekezletet. Rámutatott azokra a tudományos kísérletekre, amelyek az egyhuzamban való tanítás mellett szólnak.

Ezután *Berkovits* René dr. tartott érdekes fejtegetést, amelyben az egyhuzamban való tanítás előnyére mutatott rá. Az amerikai népoktatás köréből vett példák felsorolásával kezdette előadását s aztán egészségügyi szempontból bizonyította be az egyhuzamban való tanítás hasznos és célravezető voltát. Azt hangsúlyoztatják az egyhuzamban való tanítás ellenségei, hogy ez a rendszer kifárasztja a gyermekeket. A tanórák közé szüneteket kell beosztani és érvényesíteni kell mindazt, amit a modern gyermektanulmányozás célravezetőnek ismert meg.

Takács József szólalt fel ezután a szülők sorából. Határozottnan az egyhuzamban való tanítás ellen van. *Rigó* Szerén helyesli az egyhuzamban való tanítást. Megkérdezte tanítványai szülőit is, akik mind az egyhuzamban való tanítás mellett nyilatkoztak. *Sebestyén* Dezső igazgató szerint a délutáni tanításnak semmi eredménye nincs, mert a gyermek ekkorra már kifárad, míg a mai rendszer mellett megtanulja a napot a maga hasznára beosztani. *Balogh* Károly igazgató felolvasta a nagyváradai községi tanítóknak az egyhuzamban való tanításra vonatkozó tapasztalatait. Mindnek az a tapasztalata, hogy az egyhuzamban való tanítás mellett sokkal nagyobb eredményt érhetnek el. Indítványozza, hogy a gyermektanulmányi társaság mai értekezletéből intézzen kérelmet a város törvényhatóságához, amely a legilletékesebb arra, hogy az egyhuzamban való tanítás állandósítása érdekében fölirjon a miniszterhez.

Döri Ferenc megjegyezte, hogy a miniszter a pedagógiában laikus ember s ha szakértőt hallgatott volna meg, bizonyára nem adott volna ki ilyen helytelen rendeletet. *Réz* Mihály rámutatott arra, hogy a félnapos tanítás mellett alkalma nyílik a szülőknek arra is, hogy gyermekét egyéni tehetségeinek fejlesztéséhez hozzájuttathassa.

Edelmann Menyhért dr. elnök föltette a kérdést, hogy elfo-

gadják-e az indítványt, mire az értekezlet egyhangulag hozzájárult. A városi tanács rövid időn foglalkozni fog a gyermektanulmányi társaság kérdésével, hogy már a legközelebbi közgyűlés határozhasson a dologban.

A második német gyermektanulmányi és gyermeknevelési kongresszust 1912. október 3—5. napjain tartották Münchenben. Az «Archiv für Pädagogik» II. számában Giese tudósításából azt olvassuk, hogy a kongresszus nem felelt meg céljának. Tárgyát a *gyermekművelés, a gyermek kiképzésének vezéreszméje* adta. Cél lett volna a kiképzés fogalmának tisztázása alapján a gyakorlati követelmények megállapítása. Giese szerint ez elmaradt s a kongresszus kimerült fogalmi elvont meghatározásokban. Inkább filozófiai volt, mint gyermektanulmányi. Csak a harmadik napon Fischer és Stern előadásai állottak a kísérleti pedagógia és pszichológia alapján.

Első nap. Kitöltötte *Cornelius* előadása: A műveltség lényegéről és ennek jelentősége az iskolára. Műveltség alatt nem érti a sokféle ismeret felhalmozását, sem a szaktudást, hanem azt a képességet, hogy az egyén gondolkodása és cselekvései bizonyos vezéreszmék által kormányozottak, teljesen világosak, logikusak s állandó törekvésre indítják az egyént egy világosan kitűzött, értékes cél felé. A jellemképzés belső eszköze: az összes életnyilvánulások feletti uralom; külső tényezők: a történelem kutatása, versek, művészi alkotások. Az iskola minden tantárgyának hozzá kell járulnia az ilyen értelemben vett műveléshez: uralkodjék az egyén önmaga felett. *Elsenhans* fontos tényezőnek tartja az ösztönszerű, az öntudatlan nyilvánulásokat az önképzésben. *Wayneken* felszólalásából kiemeljük az előadóval szemben azon felfogást, hogy szabadabb nevelést, kevesebb szigorú, logikus értelemképzést kíván. Főcél: Az ifjúságot életrevalóan szembe állítani a mai kultúrával. *Raydt* több tornát kíván. *Hacks* a kedélyt, az érzelmeket, az ösztönöket tartja a művelés alapjának.

Második nap. *Kerschensteiner* szerint az iskola kötelessége az egyéniséget összes képességeinek csiráival figyelembe venni, ezt zavartalan összhangzatos fejlődésre vezetni, a lélek csiráiból aktív energiát formálni. Négy típust különböztet meg: 1. nyelvi-történelmi, 2. matematika-természettudományi, 3. az alkotó- és 4. a művészi képességüket. Az egyéniség diadala az volna, ha a típusoknak megfelelő iskolák keletkeznének, mert ezekben az egyéni hajlamok a legmagasabb fokig kiképeztenének. A másik feladat pedig az, hogy az egyént a kultúra átvételére szükséges eszközök birtokába juttassuk. *Cauer* másféle beosztást kíván. Szerinte két

iskolafaj kell: 1. a természet szolgálatában álló iskola, 2. az emberi világ szolgálatában álló iskola. *Wehrmann* szerint a cél az egyént arra képesíteni, hogy a lényegest a lényegtelenről meg tudja különböztetni. Inkább nevelési tervek, mint tantervek kellene. Több realizmust, nagyobb tért engedjenek az életnek az iskolában. *Lehmann* több cselekvési szabadságot kíván.

Harmadik nap. Tárgy: *A tanítóképzés*. *Seyfert* szerint lélektan, logika, ethika vezetnek leginkább az önképzéshez. Lélektan inkább az önmegfigyelő, mint a kísérleti módszer szerint. *Lehmann* az elméleti és gyakorlati képzés párhuzamos és egyenlő menetét kívánja. *Fischer és Stern* szerint az egyedüli alap a kísérleti pedagógia és pszichológia, amely utóbbi minden gyermektanulmánynak központja és egyetlen, biztos alap a tanító eljárásánál. *A tanítók tanuljanak pszichológiát*. (E kívánság hazánkban már megvalósult. Tudósító.) Azonban ez mindig pedagógiával legyen összeforruva.

A kongresszus tárgyalásainak itt közölt rövid kivonatából is kitűnik, hogy az elméletek, vélemények és ellenvélemények felállításában olyan gazdag kongresszus gyakorlati eredményt felmutatni alig tud.

Ferencz Ella, tanítónő.

A mozi és a könyv. Erről az érdekes témáról tartott előadást *Vétek János* pécsi áll. isk. tanító a *Magy. Gyermektanulmányi Társaság pécsi fiókkörében*. *Ember János* kir. tanfelügyelő fél 6 órakor nyitotta meg az ülést. *Vétek János* a gyermek helyes értékelésének jelentőségét, mint korunk egyik legszebb törekvését állította elénk, de egyben hangsulyozza, hogy a szélsőségbe ne essünk. Az egyik levegője fagyaszt, a másik elperzsel. A helyzet azonban csak zavartabb lesz. A gyermeket javítani törekszünk, de elég-e ez? Nem! Mert nem a gyermek hanem a társadalom beteg. Előzzük meg a bajt. Tudjuk, hogy a bűnözések száma napról-napra nő. A bűnözések számát növelik azok a tényezők is, melyek közvetve mértelyezik meg a gyermek lelkét. Ilyen a mozi és a könyv, ha eredeti céljától eltérve, amaz alacsony ösztönöket ébreszt, emez a betű által öli meg az erkölcsi érzést fésülésében. Ámde a mozi hasznos is lehet, ha az életet hozza közelebb a gyermeki lélekhez. A könyv emel, ha erkölcsi eszmék hordozója lesz. Kívánatos, hogy a mozi helyet kapjon az iskolában. Továbbá az is, hogy a jó könyvek minél inkább elterjedjenek, az iskola hasson közre ezen a téren is. Ismertesse az iskola a jobb könyveket és növelje az olvasási kedvet. Mindkét téren az iskolának sok teendője van. *Vétek János*, ki előadásában úgy a mozi, mint a könyv szerepét oly élénk színekkel ecsetelte, méltán megérdemelte azt a közönség körében felhangzó tapsot. *Ember János* elnök röviden megokolja,

hogy jelenleg csak a moziról hozzon a fiókkör érdemes határozatot, melynek meghozatalát a hozzászólások után fogja körvonalazni. Az előadáshoz hozzászóltak *Szieberth* Róbert ig. tanító, *Ujváry* Kamilla polg. isk. igazgatónő, *Dobra* Imre ig. tanító, *Futima* Sarolta tanárnő, *Polácsi* János tanító, köri jegyző, *Ember* János tanfelügyelő. Az előadó záró szavai után, ki röviden felelt a felszólalásokra, *Ember* János elnök a következőkben foglalja össze a határozati javaslatot: 1. A tanítóság a hatóság útján hasson oda, hogy a gyermekek mozilátogatását szabályrendeletileg korlátozzák. 2. A fiókkör kimondja, hogy a vetítőgépek felhasználása az elemi iskolai tanításban kívánatos és ennek keresztülvitelére mindent megtesz.

A szegedi gyermektanulmányi társaság közgyűlése. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság szegedi fiókköre f. é. márc. 20-án délután 4 órakor a városháza közgyűlési termében előkelő közönség előtt tartotta meg e tanévi ötödik és utolsó nyilvános *gyermektanulmányi értekezletét és tisztújító közgyűlését*. Mind az értekezleten, mind a közgyűlésen *Szele* Róbert dr. tankerületi főigazgató elnökölt, ki meleg szavakkal üdvözölte a közönséget és az előadókat.

A gyermektanulmányi értekezlet első előadója *Vértess* József dr. volt, az idegesek budapesti állami középiskolájának tanulmányi vezetője, ki «*Az iskolás gyermekek emlékezete ; fejezetek a gyermektanulmányozásból*» címen tartott nagyértékű előadást, mely a közönség figyelmét teljesen lekötötte s mély bepillantást engedett a gyermekek lelkébe és oly sok jelenségnek adta magyarázatát, amely eddig a pedagógus, orvos és szülő előtt szinte érthetetlen volt. Előbb az előadó mindenki által könnyen érthetően, élénk példák illusztrálva magyarázta azt a lelki folyamatot, mely a külső behatások és az emlékezet közt fennáll. Az emlékezetre nagy befolyással vannak azok a hangulatok is, melyek a behatásokat kísérik. Érdekesek azok a táblázatok, melyeken az előadó a tanulók perszeverációjáról, a felfogás gyorsaságáról, az emlékezetnek az intelligenciához való viszonyáról és a szociális körülményeknek a szellemi fejlődésre való hatásáról nyújtott képet pszichológiai kísérletei alapján. Különösen érdekes az a táblázat, melyben emlékezet vizsgálatait mutatja be. Eszerint pl. a feladott emlékezeti példának a 6—7 éves gyermekek 82 százalékát két mp., a 8—9 évesek 87 százalékát 2 mp., 10—11 éves gyermekek 90 százalékát egy mp. alatt fejtik meg helyesen. A gondolkodás gyorsasága tekintében nagy eltéréseket találunk s ezért nagy igazságtalanság egyik gyermektől ugyanolyan időn belül helyes feleletet várni, mint a másiktól. Érdekesen világítja itt meg azt a különbséget, melyet a

szegénység, tehát a kedvezőtlen szociális viszonyok gyakorolnak a szellem fejlődésére. A jobbmódú szülők gyermekeinek fogalomköre közel 6 százalékkal nagyobb, a felfogás idejét illetőleg pedig aránytalanul kedvezőbb. Igazolt tényként bizonyítja, hogy a gyermekek gyorsabb gondolkozása egyúttal azok nagyobb fogalomköréről, nagyobb intelligenciájáról is tesznek tanuságot.

Vértés dr. fejtegetéseit élénk érdeklődéssel kísérte a közönség és befejezésekor tetszését hangosan is kifejezte. Ezután *Lovács József*, a vakok intézetének igazgatója olvasott fel a vakok lelki-világából érdekes, azokat jellemző megfigyeléseket. Nagy szakértelemmel fejtegette a vakok oktatását és azokat a hangulatokat, melyek a született és a később megvakultakat uralják. Mig előbbieik inkább a vigabb benyomásokat kedvelik, utóbbiak lelke borongós s szomorúság hatja át valójukat.

Az érdekes és élénk színekkel ecsetelt előadás után *Szele Róbert* dr. elnök nagyhatású beszéd kíséretében megnyitotta a közgyűlést. Megnyitójában a gyermektanulmányozásnak gyors és széleskörű elterjedéséről, nagy fontosságáról és a szegedi társaság csendes, de annál értékesebb és rendkívül buzgó munkásságáról szólt.

Utána *Domokos Lászlóné* terjesztette elő tartalmas és lendületesen előadott titkári jelentését, mely a társaság nagyarányú munkásságáról tesz tanuságot. A társaság havonta nyilvános előadásokat rendezett, a kisegítő iskola érdekében akciót indított, mely előreláthatólag eredményes is lesz, a társaság tagjai közül többen kiváló irodalmi munkásságot fejtettek ki, számosan résztvettek a nemrég megtartott országos kongresszuson, a gyermektanulmányozást szolgáló számos adatot gyűjtöttek stb. A nagy körültekintéssel és alapos tudással megírt titkári, majd azután a pénztárosi jelentésnek tudomásul vétele után *Jánossy Gyula* kir. tanfelügyelő elnöklete alatt megejtette a közgyűlés a tisztikar választását a következő eredménnyel:

Elnök *Szele Róbert* dr., társelnökök *Orkonyi Ede* dr., *Turcsányi Ede* dr., szakosztályi elnökök *Jánossy Gyula*, *Grün Béla* dr., *Galler Kristóf*, ügyvezető alelnökök *Klug Péter*, titkár dr. *Domokos Lászlóné*, jegyzők *Domokos Margit*, *Kádass György*, *Mayer Dezső*, pénztáros *Ábrahám János*, ellenőr *Blau Ármin*.

Választmányi tagok: *Back Bernát*, *Baranyay Gyuláné*, *Bödöné Trinksz Paula*, *Bohn Károly*, *Biró Imre*, *K. Csapó Róza*, *Csik Mária*, *Csikós Gyula*, *Csókási Etel*, *Dózsa Jakab*, *Füzessy Márton*, *Fülöp József*, *Füssy Józsefné*, *Gerhauser József* dr., *Gárgyán Imréné*, *Hauser R. Sándor*, *Henry Ferenc* dr., *Homor István*, *Kárász Józsefné*, *Kiss Gyula*, *Kissné Máhr Irén*, *Krausz József* dr.,

Kovács Ödön dr., Kövessy Lajos, Lantos Béla, Lippay György dr., Lovács József, Matolcsy Ilona, Ifj. Mayer Márton, Mészáros Károly, Móra Ferenc, Návay Tamás, Nagy Aladár dr., Polgár Lászlóné, dr. Raskó Istvánné, Rónai Mária, Rosenberg Nándor, Römer Péter, Striegl F. József, Simkó Elemér dr., Szántóné Ladányi Mariska, Szécsy György, dr. Szele Róbertné, Szinger Kornél, Székely Gáborné, dr. Turcsányi Imréné, Tóth Antal.

Hollandiai gyermektanulmányi kongresszus. A hivatalos lap akkori hiradása szerint Hollandia nagyobb városainak pedagógus és pedológus képviselői Amsterdamban 1910-ben összejevén, elhatározták a címbe li kongresszusnak ugyanott látható helyen és időben leendő megtartását. A megalakult szervezőbizottság a tervezett kongresszusban leendő részvételre, illetőleg képviseltetésre az ország nevelés-oktatásüggyel foglalkozó s az iránt érdeklődő egyesületeit, társulatait, intézeteit megkeresvén, 26 helyről kapott igenlő feleletet.

Az egész kongresszus, valamint a szakosztályok vezetői, vitaindítói Hollandia legkiválóbb szakférfiai (egyetemi tanárok, magasabb iskolák, nagyhirű intézetek, egyesületek vezetői) közül telnek ki. Közöttük két ismerősünkkel találkozunk: egyik a szomszéd Belgiumból átjövendő *Schuyten C. M. dr.*, másik az arnhemi gyógypedagógiai intézet igazgatója: *Schreuder A. J.* A kongresszust 1913. május 13. és 14-én Amsterdamban fogják megtartani. A kongresszus egyes napjaira 2—2 osztály működését tervezik. A tételek közül nevezetesebbek:

Milyen tulajdonságok mellett vagyunk jogosítva a gyermeket normális fejlődésének tartani?

A Binet- és Simon-féle intelligencia-mérések.

Az értelmiségi fok megállapításával kapcsolatos koponya-mérések.

Az általános intelligencia.

Az intelligencia és hajlam kísérleti úton való megállapítása. A serdülőkorúak nevelése és oktatása (Schuyten—Antwerpen). Van-e olyan gyermek-típus, melyet egészen butának (fejlesztésre teljesen képtelennek) lehetne minősíteni?

Csekélytehetségű gyermekek értelmi minősítése.

A *suggestibilitás* különböző fokozatának megállapítása a bűnbeesett gyermeknél.

Büntetőjog-statisztikai alapvetés a gyermekbűntetőjogi újabb törvények hatásával kapcsolatosan.

Sándor Domokos.

A Nagy László-Emlékkönyv diszkötése. Az emlékkönyv, amelyet a márciusi közgyűlésen Nagy Lászlónak tisztelői és munkatársai nyújtottak át, külső szépségével dicséri a magyar iparművészetet s mint ennek egy remekét illő, hogy megismertessük «A Gyermek» olvasóival. A cseresznyepiros síma bőrbe kötött súlyos könyv fedőlapját a sarkain aranyozott rézveretbe foglalt zománcmunka díszíti. A fehér alapú zománcon élénk színű, ősmagyar motívumú háromszögétkitmény van, ugyanezen pávatoll és tulipán motívum finom művű rajza veszi körül, a közepén elhelyezett rézlapot, amin domború ezüst betűkben fénylik a felírás: Nagy László-Emlékkönyv 1903–1913.

Az emlékkönyv izléssel és művészettel kiállított külseje méltó foglalatja az eszmének, amiről tartalma szeretettel és tudással beszél. Tartalmát később fogjuk ismertetni.

Az új fejléceket és záródíszeket *Bors Jolán* tanítónő rajzolta.

Külföldi Szemle

Összeállította: *Vuidné Perényi Irén.*

A gyermekek plasztikai munkája. (Vorwärts 1913. I. 22.) A pedagógusok sokáig csak a gyermekrajzokkal foglalkoztak behatóan, míg a gyermek plasztikai munkásságát nem tették tanulmányozásuk tárgyává.

Potpeschnigg Lujza bécsi rajztanítónő megfigyelte növendékeit ebből a szempontból is. Arra a meggyőződésre jutott, hogy a gyermek ábrázolása, kifejezésének egyik módja. Ha a gyermek agyagból vagy viaszból egy tárgyat alakít, azzal azt fejezi ki, hogy ismeri az illető tárgyat, de korántsem akarja természetű mását formálni. Potpeschnigg Lujza megfigyelte azt is, hogy a gyermek kezdetben a mintázásnál is úgy jár el, mint a rajznál s a tárgyak körvonalait ábrázolja. Már magasabb fokú intelligenciát tételez fel az, midőn felismeri a tárgyak térbeli kiterjedését. Ez a körülmény annál inkább is szembeötlő, minthogy az agyag vagy a viasz, mint térbeli anyagok, a tárgyak térbeli ábrázolására serkentenek. Épen ezért feltételezi az író, hogy az emberiség fejlődésében is a rajz előzte meg a szobrászatot.

A kiskorúakra vonatkozó büntetőtörvények a német parlamenti bizottságban. (Berliner Börsen C. 1913. I. 25.) A német parlamenti bizottság minap tartott ülésén a kiskorúakra vonatkozó büntető törvényt is tárgyalták. Elfogadták a haladó néppárt egyik javaslatát, melynek értelmében a büntethetőség határát 12. évről 14. évre emelték. E párt másik javaslata kívánja a feltételes ítélethozatalt a feltételes megkegyelmezés helyett. Ennek a javaslatnak alap gondolata az, hogyha a bűnös bizonyos kikötött idő alatt magát kifogástalanul viseli, a hozott ítélet megsemmisül. E javaslatot a szociáldemokraták támogatták, de a konzervatívok tiltakoztak ellene. Végre is elfogadták a javaslatot, 15 szavazattal 10 ellenében.

A haladó néppárt egyik képviselője javasolja a vizsgálati idő alatti előbüntetések eltörlését. A kormány képviselője megjegyzi, hogy az előbüntetések eltörlését maga a kormány is helyeseli, mert a gyakorlat bebizonyította, hogy legtöbb esetben ez teszi szerencsétlenekké a kiskorú bűnösöket, még az esetben is, ha a vizsgálat után szabadlára helyezik is őket.

A trachselwaldi javítóintézet. (Emmenthaler Blatt. 1913. I. 23.) A trachselwaldi javítóintézet évi jelentése tanuskodik áldásos működéséről. Az intézet évente 26—34 növendéket vesz fel s

főképen a földművelés körében foglalkoztat, valamint télen 18 heti alapos iskolai oktatásban részesíti őket. Az évi jelentés szerint az rskola mindenkép szüknek bizonyul, miért is a növendékek egy iésze az iskolán kívül a trachselwaldi földműveseknél talál munkát. A növendékek, a földmunkások számának folytonos csökkenése következtében, nagyon keresett munkások. A környékbeli földműveseknél mintegy 2310 munkanapot dolgoztak, ami az intézetnek 2925·30 frankot hozott.

Az évi jelentés foglalkozik azzal a kérdéssel is, hogy a növendékek milyen okokból jutottak a javítóintézetbe. A kimutatás szerint 20 növendék lopás miatt, 10 erkölcsi romlottság miatt, 9 növendék hiányos, 21 növendék rossz nevelés következtében került az intézetbe. Különösen az alkohol az, amely áldozatokat követel s a kimutatás szerint a növendékek szüleinek több mint fele iszákos ember. Az intézet ügybuzgó, lelkiismeretes igazgatója Grossen, arra törekszik, hogy személyes érintkezés és levelezés révén az intézetből kikerült növendékekkel az összeköttetést fenntartsa és így az intézet szellemének hatását kiterjessze.

E lelkes munkának meg van az eredménye, mert a statisztikai kimutatás szerint az intézet növendékeinek $\frac{2}{3}$ -a a társadalom hasznos tagjává lett.

Kereskedés örökbe fogadott gyermekekkel. (Grütbaner Zürich 1913. I. 22.) Napjainkban hangoztatják, hogy a gyermekvédelmet tulságba viszik. Ezt azonban csak azok mondhatják, akik az ügyet egyoldaluan ismerik. Hogy mennyire nem jogosult ez a feltevés, azt a berni közgyámhatósági hivatal megfigyelése is bizonyítja. Ez a hivatal szigorú vizsgálat alá vette azokat az újsághirdetéseket, melyek gyermekek örökbefogadásáról szólnak. A vizsgálat kiderítette, hogy ezek a hirdetések a legelvetemültebb gyermekkereskedés kútforrásai. Kitünt az is, hogy azok az egyének, akik hirdetés útján akarnak gyermekeket örökbe fogadni, rendesen zilált anyagi viszonyok között élnek, s a gyermekért kapott végkielégítéssel akarják anyagi ügyeiket rendezni.

Ezzel szemben a gyámhatóság rendeletet adott ki, hogy mindazok, akik gyermeket örökbe fogadni vagy adni akarnak, forduljanak a gyámhatósághoz. Remélhetőleg ezzel az intézkedéssel részben megszüntethetik a gyermekkereskedés e lelketlen módját.

A ritmus tanítása az iskolában. («Neue Züricher Zeitung» 1913. I. 18.) Erről a tárgyról értekezett Raillard J. dr. a német nyelvtudományi társaság ülésén. Többek között kifejti, hogy az iskolában a verstan tanításának nem szabad csak szabályok

betanítására szorítkozni, hanem a tanulót amennyire csak lehet a műértés és műélvezet magaslatára kell segítenünk. Minthogy azonban a műélvezet összetett esztétikai hatások eredménye, ezért meg kell ismertetnünk az esztétikai hatások elemeit. Ezért szükséges a ritmus tanítása az iskolában. A ritmus fogalmát azonban nem elég csak megmagyarázni, hanem a gyermekkel éreztetni is kell. Ki kell, hogy érezze a beszédből, a tornagyakorlatokból, táncokból és a mindennap tapasztalható mozgásokból. Ha a tanuló az élet folytonos mozgásaiban felismeri a természetes ritmust, akkor fogja igazán élvezhetni a költők műalkotásaiban.

A fiatalok első fogháza Németországban. (Dresdener Anzeiger 1913. I. 15.) A német juristalap januári számában Freudenthal dr. tanár foglalkozik ez intézménnyel. A fiatalok első fogházát Wittlichben (an der Mosel) állították fel s szervezéséhez az angol és amerikai fogházak szolgáltatták az anyagot.

A büntetőfolyamat osztályrendszeren alapszik. Az új jövővényt a harmadik osztályba helyezik, ahol négy hónapot kell töltenie. Innen a második osztályba jut, ahol már fokozottabb szabadságot élvezhet s a magán munka helyett társas munkát végez. Ujabb egy hónap letelte után az első osztályba kerül a bűnös. Itt bizonyos előjogokban részesül, jobb berendezésű cellát, jobb ruházatot és ellátást kap, ezenkívül részt vehet a vasárnapi oktatásban, külön is tornázhat és külön tornajátékokkal is szórakozhat. Az első osztályba tartozókat bizonyos időre szabadlábba is helyezhetik.

Az intézet főcélja a becsületérzésnek és önértetnek fejlesztése, mely célnak szolgálatában áll az iskolai oktatás, a földművelésben, kertészetben s valamely iparágban való kiképzés. A testi nevelést sem hanyagolják el, hanem mindennap torna és katonai rendgyakorlatokat végeztetnek a foglyokkal, aminek tulajdonítható a foglyok kedvező egészségi állapota.

A fogház 1912. aug. 1-én nyílt meg, s 18—21 éves bűnösök számára van berendezve. Hogy ez intézmény mennyire felel meg a céljának, azt a jövő fogja megmutatni.

A «lustaság» gyógykezelése az iskolakörben. A müncheni Szülők Egyesületének egyik értekezletén megvitatás tárgya volt a tanulók hanyagsága a gyakorlati nevelés és orvosi kezelés szempontjából, miután már egy ízben lélektani tekintetben tárgyalta. Az előadó, Fischer Alajos dr., rámutatott arra, hogy a tanuló hanyagságának három oka van, vagy a tehetsége alkalmatlan azon iskolatípushoz, amikor is a legalaposabb gyógymódnak kinálkozik

a másfajta iskola látogatása. Lehetséges azonban, hogy a hibás kötelességteljesítés többé-kevésbé súlyos testi bajból ered, végül mint harmadik ok, az igazi «lustaság» okaképpen szerepel a figyelmeknek habituális gyengesége, amikor a gyermek iszonyodik a folytonosabb, komoly munkában megkívánt önfegyelmektől.

Mint ellenszert Fischer a lustaságot okozó körülményeknek eltávolítását jelöli meg, mindenekelőtt az önbizalom hiányát; azoknak a mozzanatoknak az előmozdítását, amelyek indirekt módon a szorgalmat előnyösen befolyásolják; az önkényes figyelmeknek tervszerű gyakorlását; végül a lustaságnak legyőzését a tanulónak az önfegyelmekre való rászoktatása útján, hogy tanulja meg azt is eltérni, ami nem kellemes, de a testgyakorlás is járuljon hozzá a megedzéshez, az erkölcsi nevelés pedig arra alkalmas, hogy olyan motivumokat találjunk a gyermek számára, amelyek öt cselekvésre, munkára ösztönözzék.

A kérdés második előadója, dr. Dörnberger, rámutatott azokra az állapotokra és betegségekre, amelyek a figyelmet akadályozzák, úgy, hogy az ilyen tanulók a nevelők elnézésére, sőt gyógypedagógiai orvosi kezelésre szorulnak. Számba kell venni sokszor a gyermekben kívül levő okokat, amelyek nagyon alkalmasak a szellemi teljesítő képesség megakadályozására, mint a helyiség viszonyai, a rossz levegő, hőség, kevés alvás, táplálkozás hiánya, kiállott betegség, vérszegénység. Az alkoholélvezet is erősen hat a tanuló teljesítő képességére. Az érzékszervek hiányos vagy beteges működése, a rövidlátás, a nagyothallás, orr-üreg betegségek, idegesség, a pubertás kora szintén számba jönnek, amidőn «lustaságról» beszélünk a tanulónál.

Első feladat a tanuló egyéniségének alapos megismerése, amelynek során kutatni kell a «lustaság» valódi okát. E megfigyelés az orvos és a pedagógus közös feladata, amely nem ritkán külön lélektani laboratóriumi vizsgálatot igényel. Mindenesetre ez a kérdés egyike adott esetben a legnehezebb nevelési kérdéseknek, amelyet a szülői szigorúsággal ritkán és akkor is csak ideig-óráig lehet megoldani.

Gy. A.

Próságok a gyermek életéből.

A betegszobában.

Írta: Katalin mama.

II.

Valami baj miatt a betegszobába került a kilenc éves Ilonka két hétre. Baja olyan természetű volt, hogy nem kellett ágyban feküdnie. Mindent ehetett és egész nap játszhatott. Csend és nyugalom támadt az osztályában, de annál nagyobb lárma a betegszobában. A már napok, vagy hetek óta ott fekvő vagy fennjáró betegek között, kik eddig a legnagyobb egyetértésben éltek együtt, annyi pletykát csinált, annyi veszekedést idézett elő, hogy külön szobába kellett helyezni, ne izgassa a többit.

Azután munkát adtam neki. A fennjáró betegek között ő ossza ki az ozsonnát. Erre oly büszke volt, hogy kiállt a folyosóra és torkaszakadtából kiáltotta ki jobbra-balra az egész háznak «Osztó vagyok! Osztó vagyok!» És ezt oly buzgón teljesítette, hogy még a leglázasabbnak is dugott a kezébe egy darab kenyeret. Persze nem tudta, hogy erős ellenőrzés alatt áll.

Majd más tisztséget kapott. Borogatást tenni egy kisebb fejére és vigyázni, hogy annak nyugalmát semmi ne zavarja meg. Gondoltam, így talán csöndes lesz. De az ideges veszekedő gyermek oly hangosan akart csendet tartani, hogy a legnagyobb lármat megint csak ő csinálta. Ha egy suttogott, rákiáltott; ha egy megmozdult, hozzá rohant; ha egy visszafelelt neki, ráütött.

Ha valami társasjátékot játszottak, veszekedett, verekedett a társaival, a játékot pedig összegabalyította, törte vagy tépte.

Annyi bajt és zenebonát csinált, hogy végre is kénytelen voltam megbüntetni. Ágyba fektettem, hol nyugton kellett maradnia és beteg kosztot, csak tej-levest kapott. Ez használt, mert a nem annyira élénk, mint ideges gyermeknek nagy feladat volt egész napon át ágyban maradnia és jó étvágyát tej és levessel kielégítenie. Nagyon szeret enni! Azonkívül a többieket figyelmeztettem, hogy csönd legyen, mert az Ilonka beteg. Ez meg most annyira meghatotta, hogy tényleg betegnek és nagyon fontos személynek tartotta magát. Módfelelt büszke volt, elkezdett nyögni, mindenkitől

kért valamit, mintha összes beteg társai csak azért lennének ott, hogy őt kiszolgálják.

Ezek miatt a büntetést csak nagyon rövid időre lehetett szabni. Épen csak hogy megérezze, mennyivel nehezebb egész nap ágyban feküdni, mint játszani és hogy mily csendesek és tapintatosak a többiek a betegek mellett.

Vele egy napon került a betegszobába a hat éves Elvira is, ugyancsak könnyű bajjal. Hogy jobban eljászthasson, kapott egy babát. Babusgatta, öltöztette egész nap, még az Ilonka lármája sem zavarta meg. Hogy esett, hogy nem, egyszer csak eltörött a baba mindkét lába.

Másnap, amint az orvos sorra vizsgálja a betegeket, hozza a kis Elvira az ő bábuját is, gyógyítaná meg a doktor bácsi. Végtelenül bájos, kedves volt a gyermek, amint fénylő szemeivel nézett az orvosra és annyi bizalommal nyujtotta feléje törött bábuját.

Köszönetet mondok itt is a jótékony, nemeslelkű embereknek, kik oly nagylelkűen gondoskodnak az árva gyermekek örömeiről és kiknek jóvoltából volt még egy ugyanolyan babám. Este, amint a kis leány elaludt, felöltöztettem a törött baba ruhájába az ujat és annak helyére fektettem, kis gazdája mellé.

Reggel amint felébredt, nagy volt a meglepetése és az öröme. Kíváncsi voltam, elhiszi-e, hogy az orvos gyógyította meg, de úgy magyarázta, hogy Mariska, egy szintén beteg, nagyobb leányunk igazította meg a törött lábakat.

Ez évben tanul kötni. Adtam neki két kötötűt és holmi pamutmaradékokat, hogyha elunja a játékot, kötögessen. Csinált is egy pár harisnyakötőt a babájának. Néhány nap mulva mutat ismét egy párt, az egyik kék, a másik fekete, talán elég bő az ő kis lábacskaíra, — hogy ezt a doktor bácsinak csinálta, mert meggyógyítja a betegeket.

Amaz csupa ideg, ez csupa sziv. Amaz merő önzés, ez csupa figyelem. Az vad, veszekedő, ez szelid, meleg, ragaszkodó. Egy a nevelésük, egy az iskolájuk, egy a ruhájuk, a hajlékuk és oly különböző az egyéniségük. És ezeket tanítani, nevelni, szeretni kell egyaránt, hogy amint nagobbakká lesznek, ne legyen elbizakodott az egyik, irigy, elkeseredett a másik.

Übersicht der letzten Nummer.

VII. Jahrg. Nr. 2.

Wie soll ein Prosatext memoriert werden?

Von Direktor Ludwig Lakatos, Rimaszombat.

Die heutige Schule trachtet dahin, die Kenntnisse nach vorerst erprobten und gewährleistenden didaktischen Methoden zum geistigen Schatze der Kinder zu machen. Die experimentellen psychologischen Prüfungen ziehen die Technik des Lernens in den Kreis ihrer Beobachtungen und fördern mehr oder weniger verwertbare Resultate ans Licht. Verf. bediente sich in der sechsten Volksschulklasse folgenden Verfahrens: er schrieb zwei ziemlich gleichartige Sätze auf die Wandtafel. Den einen lies er in Gruppen verteilt, den andern unzergliedert memorieren und prüfte darauf hin nach schriftlicher Rückgabe das Ergebnis. Die Exponierung des Textes geschah binnen zwei Minuten. Die Sätze hatten je 14 Bestandteile, so, das jegliches Begriffswort ein selbständiges Element bildete. Nach Verlauf der genannten Zeit erlernten die Schüler den Text und schrieben ihn sofort nieder. Die Zusammenstellung spricht dafür, dass der in Reihen gruppierte Satz rascher und empfänglicher sich im Gedächtnisse festsetzte als der gerade fortlaufende; weshalb bei Prosastücken immer auf eine wohlgeordnete Verteilung grosses Gewicht gelegt werden sollte. Verf. machte mehrere Versuche und fand das theoretische Gesetz beglaubigt, dass das Memorieren laut diesem Verfahren stets von gutem Erfolg begleitet war, mithin er es bei Behandlung ähnlicher Prosastücke empfehlen möchte.

Kinderforschungs-Nachrichten.

Ein neuer Filialverein für Kinderforschung hat sich nach zielbewusster Vorbereitung in *Szombathely* gegründet. Am 25. Jänner wurde bereits die konstituierende Versammlung abgehalten. Die Budapester Zentrale war durch Lad. Nagy, Lad. Nógrády, Karl Ballai und L. Nemes vertreten. Nagy und Nógrády hielten Vorträge über Wege und Ziele der Kinderforschung, unter deren Wirkung die Wahl der Funktionäre erfolgte. Zum Vorsitzenden wurden

Obergespan *Stefan Békássy*, zum geschäftsführenden zweiten Vorsitzenden Waisenhausdirektor *Alex. Gerlits*, zum Schriftführer *Alex. Török*, Direktor des Blindeninstituts, und in den Ausschuss die Intelligenz des ganzen Komitats gewählt,

Im entgegengesetzten Teile des Landes, in Sátoraljauhely, wird gleichfalls seit längerer Zeit der Boden für die Ideen der Kinderforschung vorbereitet. Dermalen arbeiten emsig Gymnasialprofessor *Georg Jámbor* und Spitaldirektor *Dr. Moritz Chudovszky*, beide halten einschlägige Vorträge und hoffen zuversichtlich je bald eine Filiale ins Leben rufen zu können.

Auf Initiative des Bezirksrichters *Dr. E. Kármán* gründete sich unlängst in Kispest ein Patronageverein. Hierbei hielt *Leop. Nemes* einen Vortrag, worin er das Komitee anieferte, sich mit Kinderforschung zu beschäftigen, zumal ansonst auch die Pflege des Kinderschutzes nicht vollständig zu wirken vermöchte.

In der Versammlung der Szegeder Gesellschaft für Kinderforschung hielt letztlich Kinderbewahrerin *Julie Forgách* einen Vortrag über «Kinderforschung in der Kleinbewahranstalt». Das Kinderstudium in diesen Instituten ist um so bedeutender, als dadurch möglich wird, die dem Kinde angeborenen Fähigkeiten zu entfalten, das Erziehungsverfahren angemessen der kindlichen Individualität anzuwenden, also individuell vorzugehen. Während der Beobachtungen lassen sich Daten erbringen, die für die geistige Entwicklung der Kinder von 3–6 Jahren von grosser Wichtigkeit sind. Freilich sollte das Sammeln der Beiträge in den Bewahranstalten nicht so wie in den Schulen geschehen, niemals darf die geistige Ausgestaltung unbeachtet bleiben, sonst wird den Bemühungen jeder psychologische Wert ermangeln.

Die hauptstädtische Kommune errichtete einen Weiterfortbildungskursus für Kinderbewahrerinnen, bei dessen Eröffnung der Leiter der Unterrichtssektion Magistratsrat *Dr. Franz Déri* mit Nachdruck die Notwendigkeit der Kinderforschung betonte und folgende Vorträge in den Rahmen eingliederte: «Kunde des kindlichen Geistes, mit besonderer Berücksichtigung des Kleinkindalters» durch Dozent *Dr. Paul Ranschburg*. «Allgemeine Kinderforschung und Seelen-Entwicklungslehre» durch *Lad. Nagy*; «Methodische Anwendung der neuesten psychologischen und pädologischen Resultate in den Kinderbewahranstalten» durch *Josef Végh*. *Dr. L. Nógrády* hält 4 Vorträge über das Märchen, und etliche tüchtige Bewahrer zeigen praktische Beschäftigungen vor.

Magistratsrat *Dr. Franz Déri* ordnete auf Anregung eines Aufsatzes in unserem Organe von *A. Gyulai*, die Desinfizierung von Leihbüchereien an.

Über die Reform der schulärztlichen Institution sprach Dr. Jos. Krausz in der Versammlung der Gesellschaft für Kinderforschung zu Szeged. Er verwies auf die weitaus gewichtige Mission der Schulärzte, ohne deren Mitarbeit in den Lehr- und Erziehungsanstalten die Kinder den gefährlichsten und ansteckendsten Krankheiten ausgesetzt sind. Um die schreckliche Sterblichkeit von Säuglingen und Kindern - wo möglich zu verringern, ja zu verhindern, müsse schlechterdings ein Elementarregulativ der Hygiene dem Volke beigebracht werden, und zwar solchergestalt, dass Gesundheitslehre in den Lehrplan der Volksschulen eingeschaltet, ferner die grosse Bevölkerung über Säuglingspflege, richtiger Wohnungsverhältnisse und Ernährung aufgeklärt werde.

Résumé du dernier Numéro.

VII-me Année, Nr. 2.

Manière de faire apprendre par coeur aux enfants.

Par : M. L. Lakatos.

Les recherches de la psychologie expérimentale se sont déjà portées vers la manière la plus rationnelle d'apprendre par coeur. A plusieurs reprises on a constaté qu'un texte dont les lignes étaient groupées était plus facile à apprendre par coeur qu'un autre ne présentant pas cette disposition.

Chacun sait que les enfants apprennent beaucoup plus vite les poésies que la prose, car le rythme rend les vers agréables à l'oreille et la division par strophes en facilite l'étude. M. Lakatos a fait une expérience dans la 6-ème classe de l'école publique de Rimaszombat. Il a établi deux phrases équivalentes au point de vue de la grammaire et du style. Il a divisé l'une de ces phrases en lignes courtes, sort de vers libres, groupées selon les idées que la phrase présente; dans l'autre il a conservé l'ordre logique. Les enfants (de 11 à 12 an) ont appris par coeur les deux textes différents; puis ils les ont récités. Voici quels étaient les deux textes :

1. Texte suivi.

Quand les hommes se mettent à leur travail journalier en des journées paisibles et riantes, ils envoient avec joie une prière ardente au Créateur.

2. Texte divisé en lignes courtes.

Quand les enfants
durant les chaleurs de l'été,
plein de bonheur,
jouent dans les forêts ombrées,
ils oublient volontiers
les soucis de l'école.

En comparant le succès des deux phrases, M. Lakatos a constaté que les enfants ont plus facilement appris le texte, dont

les lignes étaient arrangées d'une façon rythmique et qu'ils ont également retenu plus de mots de cette dernière phrase que de l'autre. Aussi nous recommande-t-il d'imprimer en lignes courtes dans les manuels les textes qu'il est indispensable de faire apprendre par coeur.

Mouvement de Pédologie.

A Kispest, grâce à l'initiative de M. le Docteur E. Kármán une société pour la protection de l'Enfant s' est constituée. A la séance de rentrée, M. Nemes a fait une conférence sur le but de la pédologie et sur les méthodes qu'elle emploie. Il a prouvé que les seuls réels protecteurs des enfants sont ceux qui connaissent son développement physique et mental.

Fondation d'une société de pédologie annexe à Szombathely. Le comité d'initiative s'est réuni le 25 janvier. MM. Nagy, Nógrády, Ballai et Nemes y représentaient la Société Centrale. Le préfet du Comitat de Vas, M. le Docteur Békássy fut élu président et M. Gerlits vice-président de la société filiale. A la séance de rentrée, les professeurs et les institutrices des nombreuses écoles de Szombathely étaient présents.

La pédologie à l'Ecole Maternelle. Mlle Julie Forgács, institutrice à l'Ecole maternelle de Karlova, a fait une conférence à la séance de la société annexe de Szeged, sous le titre: «*La pédologie à l'Ecole Maternelle.*» Elle a demandé aux institutrices de vouloir bien venir en aide à la Société de Pédologie par des recherches faites dans les écoles maternelles que fréquentent des enfants de 3 à 6 ans, en leur recommandant de bien distinguer les méthodes vu que, pour les petits, on ne peut employer les mêmes questions et faire les mêmes recherches qu'avec les enfants plus âgés. L'investigateur doit s'armer d'une très grande patience avec les petites pour acquérir certaines données d'une valeur psychologique quelconque.

Cours faits à Budapest pour le perfectionnement des Institutrices d'Ecole Maternelles. Le Conseil municipal de la ville Budapest avait décidé en 1912 d'organiser des cours de perfectionnement pour les institutrices des Ecoles Maternelles. M. Déri, Echevin de l'instruction publique à Budapest, a chargé M. Bardócz de l'organisation de ces cours. Parmi les différents sujets d'études, la pédologie a une place bien légitime au programme. M. le Docteur Ranschburg donnera 5 conférences sous le titre: «*Le cerveau de l'enfant avec considérations sur son âge tendre.*»

M. L. Nagy fera 6 conférences, intitulées : «*De la pédologie en général et du développement mental des enfants.*» Enfin M. Végh parlera de «*l'emploi des succès obtenus en pédologie et de la psychologie expérimentale dans les écoles maternelles.*»

Les institutrices des écoles maternelles suivent ces cours en très grand nombre.

La séance publique de la Société a eu lieu le 8 février sous la Présidence de M. le Docteur Ranschburg M. Nagy y a communiqué à l'auditoire le programme du congrès national de pédologie. M. Nógrády a lu sa dissertation basée sur une enquête faite dans toute la Hongrie : «*Le système de l'enfant unique.*» Le nombreux public était saisi de stupeur à la lecture de la statistique.

Figyelmeztetés. Az alapszabályok értelmében a tagsági díj beküldését kéri a pénztáros.

Most jelent meg!

A MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI TÁRSASÁG „FÜZETES VÁLLALATA“ ♦ SZERKESZTI
EÖTVÖS KÁROLY LAJOS. HARMADIK FÜZET

A GYERMEKNEVELÉS
KIS KÁTÉJA
A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA

A MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI
TÁRSASÁG MEGBIZÁSÁBÓL
IRTA 16 SZAKIRÓ

I. RÉSZ:
AZ ÉP TESTI-LELKI
KÉPESSÉGŰ GYERMEKEK
NEVELÉSE

*Bolti ára 1 korona
A Gyermektanulmányi Társaságnál
tömeges (legalább 10 példány) megrendelés
esetén 80 fillér.*

♦
A II. RÉSZ LESZ
A FOGYATÉKOS ÉRZÉKSZERVŰ
VAGY FOGYATÉKOS LELKI ÉS ERKÖLCSI KÉPESSÉGŰ
GYERMEKEK NEVELÉSÉNEK
KIS KÁTÉJA

Kapható a Gyermektanulmányi Társaság kiadó-
hivatalában, Budapest, VIII. Mária Terézia tér 8-9.

A Gyermektanulmányi Könyvtár

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság könyvkiadó vállalatot létesített Gyermektanulmányi Könyvtár címen.

Eddig megjelent az első kötet:

Nógrády László dr. A gyermek és a játék.
Sajtó alatt van a 2. és 3. kötet.
Ranschburg Pál dr. Tanulmányok címen.

Az 1912–14. évi ciklusban még a következő művek fognak megjelenni:

Binet A. Modern ideák a gyermekről.
Nagy László. A gyermek izlése.
Duprat. A fiatalokú bűnösök.
Vértés O. József dr. A gyermek emlékezete.
Grósz Gyula dr. Gyermekegészségtan.
Hervej E. A modern gyermek.
Schuyten. A nő nevelése.

E hároméves ciklus könyvsorozatának (9 kötet) előfizetési ára **45 korona**, mely összegből évenként 15–15 korona fizetendő, illetőleg minden kötet átvételekor **5–5 korona**. Ezek könyvárusi ára jóval nagyobb lesz.

Megrendelések és pénzküldemények a vállalat szerkesztőjéhez **Nógrády László dr.** főgimnáziumi tanárhoz, Budapest, X., Delej-u. 1. szám alá küldendők.